Colecţie coordonată de DENISA COMĂNESCU

Raftul Denisei

ROMAIN GARY

LADY L.

Traducere din franceză de
DORU MAREŞ

HUMANITAS fiction

Lector: Gabriela Riegler
Redactor: Anca Dumitru
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Marilena Vasile
DTP: Corina Roncea, Veronica Dinu
Tipărit la Master Print Super Offset
ROMAIN GARY
LADY L.
© Éditions Gallimard, 1963

All rights reserved.
© HUMANITAS FICTION, 2021, pentru prezenta versiune românească
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
GARY, ROMAIN
Lady L. *I* Romain Gary; trad. din franceză de Doru Mates.
— Bucureşti:
Humanitas Fiction, 2021
ISBN 978 – 606 – 779 – 749 – 7
I. Mates, Doru (trad.)
821.133.1
EDITURA HUMANITAS FICTION
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România tel. 021 408 83 50, fax 021 408 83 51 www.humanitas.ro
Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vânzărilibhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723 684 194

Chiar trebuia să te fi văzut, şi, vai, de-a binelea să-mi placi, Candid să-ţi spun dintr-un-nceput că *mult prea mândră ştii să taci*.

Să te iubesc era deci necesar Ca-n disperare să m-aşezi, Să fii idolatriei mele-altar, şi-aşa să mă asasinezi!

Odă umanităţii sau întrebuinţarea subjonctivului

Dedicată de Alphonse Allais lui Yane Avril

Fereastra era deschisă. Pe fondul albastru al cerului, buchetul de lalele, în lumina verii, o ducea cu gândul la Matisse, pe care o moarte prematură îl luase la optzeci de ani. Până şi petalele galbene, căzute împrejurul vazei, păreau să asculte de penelul maestrului. Lui Lady L. i se părea că natura începea să se înăbuşe. Marii pictori îi luaseră totul, Turner îi furase lumina, Boudin, aerul şi cerul, Monet, pământul şi apa; Italia, Parisul, Grecia, întinse pe toţi pereţii, nu mai erau decât clişee, ce nu fusese pictat fusese fotografiat şi întreg pământul căpăta din ce în ce mai mult aerul acesta epuizat pe care-l au fetele dezbrăcate de prea multe mâini. Ori poate că ea

trăise prea multă vreme. Anglia îi sărbătorea astăzi cea de-a optzecea aniversare, iar gheridonul era acoperit de telegrame şi de mesaje, dintre care mai multe veneau chiar de la Palatul Buckingham: în fiecare an acelaşi lucru, toată lumea sosea cu paşi grei să-ţi pună punctele pe *i*. S-a uitat reprobator la lalelele galbene, întrebându-se cum de putuseră ajunge florile până în vaza ei preferată. Lady L. detesta galbenul. Era culoarea trădării, a bănuielii, culoarea viespilor, a epidemiilor, a îmbătrânirii. Cum privea ţintă, cu severitate, lalelele, aripile unei fulgerătoare bănuieli au atins-o în trecere… Ei, nu, nu era cu putinţă. Nu ştia nimeni. Doar o neglijenţă a grădinarului.

Îşi petrecuse toată dimineaţa în fotoliul din faţa ferestrei deschise care dădea spre pavilion, cu capul sprijinit de mica pernă de care nu se despărţea niciodată şi pe care o lua mereu în călătoriile ei. Motivele brodate reprezentau animale unite cu tandreţe în pacea fermecată a Edenului: îi plăceau mai ales leul care fraterniza cu mielul şi leopardul care lingea iubitor urechea unei căprioare: viaţă, ce să mai vorbim. Naivitatea desenului sublinia încă mai mult idioţenia profundă şi cu totul satisfăcătoare a scenei. Şaizeci de ani de mare artă sfârşiseră prin a-i întoarce pe dos stomacul când venea vorba despre capodopere: capitula din ce în ce mai des în faţa propriei slăbiciuni pentru cromolitografii, pentru cărţi poştale şi pentru acele imagini victoriene pline de câini credincioşi care salvează bebeluşi de la înec, de pisoiaşi cu panglici roz şi de îndrăgostiţi sub clar de lună care îţi schimbă atât de plăcut dispoziţia, cât şi nobilele şi plicticoasele ei pretenţii. Mâna i se sprijinea de măciulia de fildeş a bastonului de care, de altfel, se putea lipsi cu uşurinţă, dar care o ajuta să îşi menţină acel aer de bătrână doamnă, contrar propriei naturi, dar care era aşteptat din partea ei: bătrâneţea era încă o convenţie pe care de acum trebuia să o respecte. Ochii îi râdeau către cupola aurită a pavilionului de vară care se desena

deasupra castanilor, pe fondul cerului englezesc, cerul acesta de bonton, cu norii lui bine orânduiri şi nuanţele de albastru» >

pal ce o duceau cu gândul la rochiile nepoatelor, fără urmă de personalitate ori de imaginaţie: cer care părea îmbrăcat de un croitor al familiei regale, strict neutru şi *aşa cum se cuvine*.

Lui Lady L. i se păruse întotdeauna că acest cer englezesc este unul morocănos. Nu ţi l-ai fi putut închipui având vreo emoţie tainică, vreo mânie, vreun elan; îi lipsea dramatismul până şi în timpul celor mai grozave averse; cele mai violente furtuni se mărgineau la a uda gazonul; fulgerele ştiau cum să cadă departe de copii şi cum să evite drumurile circulate; cerul acesta nu era cu adevărat el însuşi decât în timpul burniţelor fine şi regulate, în monotonia cerurilor discrete şi distinse; un manierat cer-umbrelă care, se simţea bine asta, atunci când îşi permitea vreun fulger o făcea numai fiindcă peste tot erau instalate paratrăsnete. Tot ce îi mai cerea încă acestui cer era să îşi dăruiască fondul senin al cupolei aurite, pentru ca Lady L. să poată rămâne în acea poziţie ceasuri de-a rândul, privind, amintindu-şi, visând.

Pavilionul fusese construit în stilul oriental, la modă în tinereţea ei. Îngrămădise acolo tot soiul de lucruri turceşti pe care le colecţiona cu un asemenea rafinament al prostului gust şi într-un asemenea dispreţ al artei adevărate, încât unul dintre momentele de vârf ale îndelungatei ei cariere într-ale ironiei era marcat de ziua în care Pierre Loti, admis printr-o specială favoare în templul ei, plânsese de emoţie.

— Cred că nu mă voi schimba niciodată, a spus dintr-odată, cu voce tare. Sunt un pic cam anarhistă. Evident, la optzeci de ani este destul de jenant. Şi de romantic, pe deasupra, ceea ce nu aranjează cu niciun chip lucrurile.

Lumina zilei i se juca pe chipul pe care semnele vârstei nu se trădau decât printr-o uscăciune în nuanţa

fildeşului, cu care nu reuşea să se obişnuiască şi care o surprindea în fiecare dimineaţă. Lumina era cea care părea să fi îmbătrânit. Timp de cincizeci de ani îşi păstrase întreaga strălucire; acum scăpăta, se întuneca, devenea cenuşie. Însă încă făceau treabă bună ele două împreună. Buzele fine şi delicate încă nu semănau cu nişte gâze uscate, prinse în plasa de păianjen a ridurilor, numai ochii se mai potoliseră un pic, fără îndoială, şi o mică sclipire amuzată sosise pentru a tempera alte focuri mai vii şi mai tainice. Fiindcă Lady L. nu fusese mai puţin cunoscută pentru spirit decât pentru frumuseţea ei: o ironie care nu contenea, care îşi atingea ţinta fără a răni, cu eleganţa maeştrilor scrimei, care ştiu să îşi arate superioritatea fără a umili. Astfel de jocuri se răriseră însă considerabil, iar ea supravieţuise tuturor lucrurilor care meritaseră să fie, pentru ea, o ţintă. Tinerii o priveau cu admiraţie, simţind că fusese o adevărată femeie. Era greu de îndurat, dar trebuie să ştii şi să fii, şi să fi fost. În rest, nu fusese un secol în care femeile să fi fost cu adevărat iubite. Totuşi, chipul acesta care atât de multă vreme fusese al ei… Nu şi-l mai recunoştea. Uneori îi venea să râdă de el.»

Era *prea de tot* caraghios. Aşa ceva nu prevăzuse, trebuia să şi-o mărturisească, fusese atât de îndelung admirată, adulată, încât nu admisese niciodată cu adevărat că aşa ceva i s-ar fi putut întâmpla, că timpul ar fi putut merge chiar până acolo. Totuşi, ce brută! Nimic nu respecta. Lady L. nu se plângea, dar situaţia o agasa. De fiecare dată când se uita într-o oglindă – uneori chiar era necesar –, ridica din umeri. *Prea* era absurd. Îşi dădea seama foarte >

bine că nu mai era decât „o adorabilă bătrână doamnă” – da, după toţi acei ani pe care-i pierduse fiind o doamnă, în prezent trebuia să mai fie şi o bătrână doamnă. „Tot se mai vede că trebuie să fi fost foarte frumoasă…” Când percepea astfel de şoapte insidioase, abia de se putea abţine să nu zică un cuvânt curat franţuzesc, care-i stătea pe buze, prefiicându-se că nu a auzit nimic. Ceea ce

se cheamă atât de pompos „vârsta senectuţii” te face să trăieşti într-un climat bădărănesc, pe care fiecare semn de menajare nu face decât să îl accentueze: ţi se aduce bastonul fără a-l fi cerut, ţi se oferă braţul de câte ori faci un pas, se închid ferestrele imediat ce apari, ţi se şoptește „Atenţie, urmează o treaptă”, de parc-ai fi orb, şi ţi se vorbeşte cu o asemenea falsă veselie 7 >» de parcă s-ar şti că urmează să mori chiar mâine şi toţi încearcă să ţi-o ascundă. Degeaba vedea că ochii ei negri, nasul în acelaşi timp delicat şi bine conturat – de câte ori venea vorba despre el, i se spunea „nas aristocratic” –, surâsul ei – celebrul surâs al lui Lady L. – obligau încă toate capetele să se întoarcă, ştia foarte bine că în viaţă, la fel ca în artă, stilul nu e decât supremul refugiu al celor care nu mai au nimic de oferit şi că frumuseţea ei putea inspira un pictor, însă, de acum, în niciun caz vreun amant. Optzeci de ani! Incredibil.

— Drace! exclamă, peste douăzeci de ani nici atât n-o să se mai vadă!

După cincizeci de ani petrecuţi în Anglia, încă mai gândea în franţuzeşte.

În dreapta, zărea intrarea principală a castelului, cu colonadele şi scările sale în evantai, ce se întindeau de minune, coborând spre peluze; Vanbrugh avea cu certitudine geniul greutăţii, tot ce construise apăsa pământul ca pentru a-i pedepsi păcatele. Lady L. detesta puritanii şi chiar se gândise să vopsească în roz castelul, dar, dacă învăţase ceva în Anglia, lucrul acesta era că trebuia să ştie să se abţină atunci când îşi putea permite orice, drept care pereţii Glendale House rămăseseră cenuşii. Se mulţumise să împodobească toate cele patru sute de încăperi cu *trompe4 oeil-uri* în stil italian, picturile lui Tiepolo, Fragonard şi Boucher luptând vitejeşte cu plictisul sălilor uriaşe, care se continuau una cu alta şi unde totul părea gata pentru sosirea trenului.

Un Rolls urca încet pe aleea principală, oprindu-se pe peronul din faţa intrării, iar cel mai mare dintre nepoţii ei,

James, după ce a aşteptat ca şoferul să-i deschidă portiera, a ieşit din vehicul cu servieta de piele sub braţ.

Lady L. detesta servietele de piele, bancherii, reuniunile de familie şi aniversările; detesta tot ce era cum se cuvine, opulent, satisfăcut de sine, convenţional şi scrobit, dar alesese cu bună ştiinţă toate acestea, aşa că mersese până la capăt. Întreaga viaţă întreprinsese o implacabilă acţiune teroristă, iar campania îi reuşise admirabil: nepotul Roland era ministru, Anthony urma să devină în curând episcop, Richard era locotenent-colonel în regimentul reginei, James conducea destinele Băncii Angliei, iar rivala ei pe cât ura poliţia şi armata, pe atât ura şi Biserica şi bogătaşii.

„Asta o să te-nveţe minte”, şi-a zis în gând, privind pavilionul.

Familia o aştepta în încăperea alăturată, în jurul oribilului tort aniversar, iar ea era obligată că continue să joace jocul. Trebuie să fi fost cel puţin treizeci acolo, gata să se întrebe de ce-i părăsise atât de brusc, fără nicio explicaţie, şi ce putea face de una singură în salonul verde cu papagali. Numai că ea, fireşte, niciodată nu era singură.

Prin urmare, s-a ridicat pentru a se duce înapoi, lângă nepoţi şi strănepoţi. Nu ţinea decât la unul dintre ei, la cel mai mic, care avea nişte minunaţi ochi negri şi insolenţi, bucle cu luciri sălbatice şi o impetuozitate, o virilitate născândă, care o încântau: asemănarea dintre ei era cu adevărat extraordinară. Se pare că ereditatea se manifestă deseori astfel, sărind peste una sau două generaţii. Era sigură că nepotul urma să facă lucruri teribile când se va face mare: era în el un grăunte de extremism, iar asta se simţea imediat. Poate că dăruise Angliei un viitor Hitler ori Lenin, care urma să facă totul praf. În el îşi pusese toate speranţele. Cu asemenea ochi, sigur avea să facă să se vorbească despre el. Cât despre ceilalţi mucoşi, ale căror nume le confunda mereu, trăsneau a lapte, nimic altceva nu mai era de spus despre ei. Fiul ei rareori se afla prin Anglia: teoria lui era că

trebuia profitat de lume atâta timp cât aceasta încă mai era decadentă.

Toţi prietenii îi muriseră de tineri. Gaston, bucătarul ei francez, o părăsise prosteşte la şaizeci şi şapte de ani. În prezent se murea din ce în ce mai repede. Se gândea la uimitorul număr de cunoscuţi cărora le supravieţuise. Câinii, pisicile, păsările se numărau cu sutele. Viaţa unui animal era întristător de scurtă: de multă vreme renunţase să le mai crească, scârbită de faptul că le supravieţuia, şi nu-I mai păstrase lângă ea decât pe Percy. *Prea* era înfiorător ce se întâmpla, începi să te legi de un animal, să-l înţelegi şi să-l iubeşti, şi uite că te părăseşte. Ura despărţirile şi nu s-a mai ataşat decât de obiecte. Unele dintre cele mai >

satisfăcătoare prietenii le trăise împreună cu nişte *lucruri*: cel puţin acestea nu te părăsesc. Avea nevoie să fie împreună cu cineva.

A deschis uşa şi a intrat în salonul gri: încă i se mai spunea „gri”, întrucât aceasta fusese culoarea lui iniţială, dar trecuseră mai bine de patruzeci de ani de când îl redecorase cu lambriuri albe şi aurite, printre care hoinăreau, înşelând ochiul, personajele aeriene ale comediilor italiene, iar piruetele uşoare ale acestora luptau victorioase cu răceala nobilă şi posacă a locului.

Primul primit, cu o uşoară privire reprobatoare – de mai bine de un ceas era aşteptat –, a fost, fireşte, Percy, cavalerul servant, „sigisbeul” personal cum se spunea pe vremea ei: în pofida extremei sale discreţii, devotamentul manifest, dovedit clipă de clipă, cu care o înconjura, sfârşea totuşi prin a ţi se cam lipi de suflet. Sir Percy Rodiner, de douăzeci de ani Poet Laureat al Curţii Angliei, adică apologet oficial al Coroanei, ultim bard al Imperiului – o sută douăzeci de ode oficiale, trei volume de poeme circumstanţiale: naşteri regale, încoronări, decese, victorii de toate felurile –, se ţinuse vitejeşte, alături de Sir John Masefield, în prima linie a belcantoului britanic, de la bătălia lutlandei până la El-Alamein, şi reuşise cu adevărat

ceva suficient de dezgustător: împăcase poezia cu virtutea, ba chiar fusese ales membru al Clubului Boodle’s fără măcar un vot împotrivă. În orice caz, supravieţuise tuturor animalelor ei de companie, se obişnuise cu el şi ar fi fost sincer contrariată dacă ar fi lipsit. Altfel, deşi nu avea decât şaptezeci de ani, părea mult mai bătrân. Fizic, amintea un pic de premierul Lloyd George: acelaşi păr alb, aceeaşi frunte nobilă, aceleaşi trăsături fine, dar asemănarea se oprea aici. Galezului chiar îi plăceau femeile şi ştia să le facă să sufere, pe când Lady L. era sincer convinsă că bietul Percy era virgin. Încercase de două sau trei ori să-l strice cu ajutorul câtorva încântătoare fete pe care le cunoştea şi care erau dispuse la orice, însă Percy reuşise s-o şteargă de fiecare dată.

— Scumpa mea Diana…

Era un nume care i se potrivea… Dicky i-l alesese chiar el, după ce ezitase mult timp între Eleonora şi Isabelle. Eleonora însă era prea sumbru, poate din cauza lui Edgar Poe, iar Isabelle amintea irezistibil de cămaşa murdară a reginei cu acelaşi nume. Până la urmă se decisese pentru Diana, fiindcă dădea impresia a ceva deosebit de alb, de pur.

— Începusem să fim un pic îngrijoraţi.

Lady L. se întrebase deseori dacă nu cumva Percy molesta copilite prin parcuri, dacă nu era un vicios care îşi ascundea admirabil jocul, dacă nu era vreun pederast şi nu-şi lăsa dosu-nghesuit de valetul lui ori biciuit de cine ştie ce prostituată prin vreun ungher din Soho, dar toate acestea nu se dovedeau decât un soi de romantism de fetiţă care supravieţuise încercărilor vieţii şi de multă vreme nădejdile respective se evaporaseră în faţa evidenţei unei integrităţi morale care te făcea să-ţi crească inima şi care emana din

Percy ca un fel de iradiere funestă. Era cu adevărat un bărbat onorabil şi cum de se strecurase poezia în el numai Dumnezeu ştia. De altfel, era şi unicul bărbat pe care-l cunoscuse care avea o privire de câine cuminte, deşi

ochii îi erau albaştri. Şi ţinea la el în pofida a orice. În faţa lui putea să îşi lase să-i cadă masca de bătrână doamnă şi să se lipsească de convenţiile vârstei înaintate pentru a se manifesta liber, cu întreaga impertinenţă şi prospeţime a celor douăzeci de ani ai ei; timpul nu te face să îmbătrâneşti, ci îţi impune deghizările sale. Lady L. se întreba deseori ce avea să se facă dacă urma să ajungă cu adevărat bătrână într-o zi bună zi. Nu avea senzaţia

că se va şi întâmpla aşa ceva, dar nu se ştie niciodată: viaţa dispune de mai multe stratageme. Tot îi mai rămâneau de trăit câţiva ani buni: ulterior urma, desigur, să se întâmple ceva, dar, la drept vorbind, habar nu avea ce. Singura soluţie, când va veni bătrâneţea, va fi să se retragă în minunata ei grădină de la Bordighera şi să se consoleze cu florile.

A acceptat o ceaşcă de ceai. Întreaga familie îşi făcea de lucru în jurul ei, fapt destul de înfricoşător. Nu reuşise niciodată să se pătrundă de gândul că stătea la originea acestei turme: mai bine de treizeci de capete. Privindu-le, nici măcar nu-şi putea spune: „Nu asta am vrut”. Fiindcă, din contră, chiar vrusese, cu bună ştiinţă, deliberat: era opera vieţii ei. Cu toate acestea, era dificil de înţeles cum atâta nebunie amoroasă, atâta tandreţe, voluptate, rătăcire şi pasiune putuseră ajunge la aceste personaje incolore şi înţepate. Era chiar incredibil şi destul de jenant. Aruncând un soi de dubiu, de discreditare, asupra iubirii. „Ce minunat ar fi să le pot spune totul, şi-a zis în gând, sorbindu-şi ceaiul cu înghiţituri mici şi uitându-se ironic la ei. Ce amuzant ar fi să le văd mutrele sigure pe ele descompunându-se dintr-odată de oroare şi descumpănire. Ar fi de ajuns câteva cuvinte pentru ca universul lor atât de confortabil să se prăbuşească dintr-odată peste capetele lor nobile”. Era tare ispititor. Nu teama de scandal o oprea. S-a cutremurat şi şi-a strâns un pic mai mult şalul indian în jurul umerilor. Îi plăcea să simtă pe gât mângâierea uşoară şi caldă a caşmirului. I se părea că viaţa ei, de o eternitate, nu mai era decât o succesiune de

şaluri – sute şi sute de îmbrăţişări de

lână şi de mătase. Caşmirurile, mai ales, erau în stare» *

de multă tandreţe.

Deodată a realizat că Percy era pe cale să-i vorbească. Se proţăpise în faţa ei, cu ceaşca de ceai, înconjurat de feţe aprobatoare şi discret amuzate. Percy avea un extraordinar talent al clişeelor, ba chiar reuşea să se înalţe la o măreţie a banalităţii

J >»

care făcea din discursurile lui un fel de admirabilă sfidare la adresa originalităţii.

— O viaţă de o asemenea nobleţe, zicea. Epoca aceasta brutală şi vulgară merită să o afle pentru a se lumina. Scumpa mea Diana, cu aprobarea celor care îţi sunt aproape – ba chiar, aş spune, autorizat de ei –, te rog, cu ocazia aniversării, să-mi dai dreptul să-ţi scriu biografia.

„Ar fi drăguţ!” s-a gândit Lady L. în franceză.

— Percy, nu crezi că e prea devreme? l-a întrebat. Să mai aşteptăm un pic. Poate mi se va întâmpla şi mie ceva interesant. O viaţă lipsită de poveşti speciale, ca a mea, ar fi mortal de plicticoasă.

Toţi au strigat, protestând cu amabilitate. Lady L. s-a aplecat spre Andrew, strănepotul ei, şi l-a mângâiat cu blândeţe pe obraz. Băiatul avea într-adevăr nişte ochi minunaţi. Negri, un pic batjocoritori, violenţi… „Ce-o să le mai facă să sufere!” s-a gândit cu satisfacţie.

— Zău că are ochii străbunicului lui, a suspinat. Asemănarea e extraordinară.

Mama băieţelului – Lady L. a luat notă de incredibila pălărie albastră, cu păsări şi flori, care ar fi făcut-o să se cutremure de ciudă până şi pe principesa Margaret – a părut uimită.

— Credeam că ducele avea ochi albaştri!

Lady L. nu i-a răspuns şi i-a întors spatele. „Încă

unul”, a constatat muşcându-şi buzele, de data aceasta referindu-se la capul urâţel care era, dacă-şi amintea bine, al soţiei fiului ei Anthony, pastorul. A privit fix pălăria: cremul îi venea cu adevărat perfect.

— Minunat tortul aniversar, a spus uitându-se lung la pălărie încă o fracţiune de secundă, înainte de a-şi muta privirea către prăjitura aşezată pe platoul de argint.

După care a trebuit să îi adreseze câteva cuvinte ratatului familiei, Richard, care era locotenent-colonel în regimentul reginei. Odată încheiat cu Religia şi Armata, nu mai rămâneau decât Guvernul şi Banca Angliei, aşa că s-a îndreptat hotărâtă spre sectorul acestora. Roland împinsese până la perfecţiune arta foarte englezească de a trece complet neobservat pentru a se face mai bine remarcat. Se găsea de mai mulţi ani în fruntea unui minister modest, dar lipsa lui de sclipire şi de personalitate, aerul şters şi caracterul perfect tern atrăseseră asupra lui atenţia prim-ministrului: se vorbea despre el ca posibil succesor al lui Anthony Eden în fruntea Foreign Office; Partidul Conservator părea să-l prefere chiar şi lui Rab Butler şi deja vedea în el un rival al lui MacMillan. Platitudinea lui era dintre acelea de la care, în Anglia, se aşteaptă lucruri mari. Lady L. considera incredibil ca un aristocrat autentic să aibă ambiţii în sfera puterii: era firesc ca un om din popor să îşi dorească accesul în guvern, dar ca fiul cel mare al ducelui de Glendale să se poată coborî în asemenea hal i se părea cu de-a dreptul şocant. A guverna era o meserie de intendent şi era normal ca un popor să îşi aleagă servitorii, până la urmă asta înseamnă democraţie. La cerut veşti despre soţie şi copii, prefăcându-se că uită că erau şi ei acolo, iar Roland i-a oferit cu răbdare respectivele informaţii lipsite de vreun interes, fiindcă era unicul subiect de conversaţie posibil între ei doi.

Era aproape gata. Mai rămânea portretul ritual făcut în fiecare an de către fotograful Curţii pentru coperta de la *Tatler* ori de la *Illustrated London News* şi apoi frazele de

la revedere, dar acestea aveau să se desfăşoare rapid. Şi-o să scape până la Crăciun. Şi-a aprins o ţigară. Întotdeauna i se păruse cu totul bizar şi amuzant să poată fuma în public: nu reuşea să se obişnuiască cu gândul că în ziua de azi era o practică în mod uzual admisă. Nepoţii continuau să stea la taclale, iar ea înclina uneori capul cu graţie, de parcă ar fi ascultat ce spuneau. Nu-i plăcuseră niciodată copiii, iar faptul că unii dintre ei aveau acum mai bine de patruzeci de ani făcea ca totul să pară destul de ridicol. Îi venea să le zică să se ducă să se joace în altă parte, să-i trimită la treburile lor infantile, la băncile, la parlamentul, la cluburile, la statele lor majore. Copiii ajung absolut insuportabili când se fac oameni mari şi te asasinează cu „problemele” lor: impozite, politică, bani. Fiindcă în ziua de azi nimeni nu se mai jenează să discute despre bani în prezenţa femeilor. Altă dată, nimeni nu stătea să se gândească la bani: ori aveai, ori te-ndatorai. Acum, femeile erau considerate din ce în ce mai mult egalele bărbaţilor: oamenii se emancipaseră. Femeile încetaseră să mai domnească. Până şi prostituţia fusese interzisă. Nimeni nu mai ştia să se poarte: era indiscutabil corect dacă nişte americani te invitau

la cină. În tinereţea ei, americanii pur şi simplu nu existau: încă nu fuseseră descoperiri. Ani de zile *Times* a putut fi citit fată a găsi altceva decât câteva reportaje ale unor exploratori întorşi din Statele Unite.

I s-a adus special un fotoliu: acelaşi de patruzeci şi cinci de ani încoace, aşezat mereu în acelaşi loc, sub portretul lui Dicky, executat de Lawrence, şi sub al ei, pictat de Boldini, iar fotograful zbura ca un fluturaş în jurul ei cu fundul lui de îngeraş. Toată lumea era dedată pederastiei în ziua de azi. De ce, numai Dumnezeu ştia. Lady L. detesta drăguţeii şi iubea prea mult bărbaţii pentru a putea fi altfel. Desigur, băieţeii ăştia fetiţă existau şi în tinereţea ei, dar nu ieşeau chiar aşa în evidenţă, foşneau şi se fâţâiau mai puţin, şi poponeţele lor aveau o expresivitate mult mai rezervată. La aruncat o privire

dezaprobatoare unchiuleţului necopt şi s-a întrebat dacă nu cumva era pe cale să-i zică ceva tare neplăcut: era totuşi o insolenţă abjectă să vii aici trăsnind a parfum Schiaparelli. Totuşi, a reuşit să se abţină: nu-i insulta decât pe cei din mediul ei. Mâine, fotografia urma să apară în toate ziarele. Aşa se întâmpla în fiecare an.

Purta unul dintre cele mai faimoase nume ale Angliei şi multă vreme şocase, iritase şi chiar scandalizase opinia publică prin extravaganţa şi poate şi prin frumuseţea ei. Originea franceză îi folosise până la un punct drept scuză a extraordinarei perfecţiuni a trăsăturilor, care forţa un pic cam prea mult atenţia celorlalţi; totuşi, nu trebuia exagerat, şi astfel călătorise mult din consideraţie pentru Curte şi pentru societatea căreia nu-i plăcea să fie tulburată. De mult timp i se iertase totul: într-un fel, făcea parte din patrimoniul naţional. Ceea ce cândva fusese considerat dovadă de excentricitate a caracterului ei, era acum venerat ca trăsături fermecătoare ale unei originalităţi absolut britanice. Aşa că s-a aşezat în fotoliu „J
>

cu o mână lăsată pe măciulia bastonului, în atitudinea aşteptată de la ea, ba chiar a încercat să îşi reprime un surâs care o cam trăda; Guvernul i s-a aşezat la dreapta, Biserica la stânga, Banca Angliei şi Armata în spate şi restul a fost dispus în ordinea descrescătoare a importanţei, pe trei rânduri. Odată făcută fotografia, a mai acceptat o ceaşcă de ceai: adevărul este că asta era tot ce se putea face cu englezii.

Moment în care i-au ajuns la urechi cuvintele „pavilion de vară”, trezindu-i pe loc atenţia. Roland era cel ce vorbea.

— De data aceasta, mă tem că nu mai este nimic de făcut. Au hotărât să treacă pe acolo cu autostrada. La primăvară va trebui demolat.

Lady L. a lăsat jos ceaşca. Deja de mai mulţi ani familia încerca să o convingă să vândă pavilionul şi terenul aferent: se pare că impozitele ajunseseră prea mari, că

întreţinerea proprietăţii punea probleme, în fine, tot soiul de baliverne. Nu voise niciodată să dea nici cea mai mică atenţie unor astfel de cuvinte»

ridicole şi întrerupea orice discuţie legată de acest subiect printr-o ridicare din umeri despre care se spunea că era „foarte franţuzească”. Numai că acum nu mai era vorba despre familie. Guvernul votase exproprierea: lucrările urmau să înceapă la primăvară. Pavilionul era condamnat. „Fireşte, a conchis Roland pe ton liniştitor, vor exista compensaţii…” L-a fulgerat din priviri: compensaţii, într-adevăr! Unica raţiune de a fi urma să-i fie furată, iar cretinul ăsta sinistru vorbea despre compensaţii.

— Fleacuri, a spus apăsat. Nu am intenţia să las să mi se facă aşa ceva.

— Vaaai, Bunuţa, nu putem face nimic. Nu putem merge contra legilor ţării.

Fleacuri! Nu aveau decât să schimbe legile, doar pentru asta erau făcute. Le spusese de sute de ori: pentru ea, pavilionul avea o mare valoare sentimentală. În definitiv, Partidul Conservator încă era la putere, erau între prieteni. Puteau deci rezolva această mică problemă fără să o deranjeze.

Crezuse că se aranjase, obişnuia să fie ascultată. Prin urmare, a fost un şoc pentru ea să vadă că nu făcuseră nimic, iar familia revenea la atac, dovedindu-se plină de menajamente, de înţelegere, curtenitoare, dar fermă: terenul urma să devină proprietate a statului. Ce chilipir ar fi fost pentru Partidul Laburist, chiar în pragul alegerilor, dacă ziarele, care pândeau neîncetat orice pretext pentru a-i ataca pe cei ajunşi în văzul tuturor, să anunţe că familia unuia dintre membrii guvernului, una dintre cele mai importante familii ale ţării, se opunea construcţiei unei noi şosele şi se străduia să facă să eşueze un proiect care trebuia să favorizeze dezvoltarea întregii regiuni. Deja socialiştii atacau suficient ceea ce numeau „clasa privilegiaţilor”, trebuia evitat să li se facă jocul. Pavilionul

era condamnat fără drept de apel.

— *Noblesse oblige*, a spus Roland cu acea artă a clişeului care făcea din el unul dintre oratorii cei mai siguri ai Partidului Conservator.

Şi-a luat un aer rafinat; urma să se autodepăşească:

— Nobleţea obligă, mai ales într-o democraţie.

Lady L. nu crezuse niciodată că democraţia era altceva decât un mod de a te îmbrăca, dar nu era momentul să-i şocheze. Aşa că a făcut ce nu făcuse nici

odată cu ei: a încercat să-i înduioşeze. Nu putea trăi fără obiectele pe care le adunase în pavilion, nici nu se putea pune problema să se despartă de ele. Ei bine, n-a ţinut: obiectele puteau fi transportate în altă parte.

— Transportate în altă parte? a repetat Lady L.

A încercat-o dintr-odată un sentiment de descumpănire vecin cu panica şi a fost nevoită să facă un efort pentru a nu începe să plângă în faţa acestor străini. Şi i-a venit încă o dată să le spună totul, să le arunce adevărul în faţă despre ei toţi, spre a-i pedepsi pentru insolenta lor înfumurare. A ştiut însă cum să se controleze: chiar nu era un motiv pentru a distruge cât ai clipi din ochi opera unei vieţi întregi. S-a ridicat, şi-a strâns şalul în jurul umerilor, şi-a plimbat de jur-împrejur privirea sfidătoare şi dispreţuitoare, după care, fără un cuvânt, a părăsit încăperea.

Au rămas cu toţii cam descumpăniţi şi încurcaţi, surprinşi de plecarea ei intempestivă, de tinereţea impetuozităţii gestului şi privirii, un pic îngrijoraţi totuşi, în pofida aerului amuzat şi indulgent pe care-l afişau.

— Mereu a fost puţin excentrică, nu-i aşa? Săraca Bunuţa, nu înţelege că s-au schimbat vremurile.

II

Sir Percy bineînţeles o urmase şi făcea eforturi atât de impresionante pentru a o linişti – se va duce să-l vadă pe prim-ministru, va scrie o scrisoare la *Times*, va protesta împotriva vandalismului puterilor publice –, încât îl luase de braţ cu tandreţe şi îi surâsese fermecător printre

lacrimi. Ştia că zâmbetele tandre pe care i le dăruise erau momentele esenţiale ale vieţii lui, pe care, probabil, şi le putea reaminti pe toate.

— Scumpa mea Diane…

— Pentru numele Domnului, Percy, lasă-ţi jos ceaşca. Îţi tremură mâinile. Pari tare bătrân.

— Să te văd plângând m-ar face să tremur şi dacă aş avea douăzeci de ani. Nu are legătură cu vârsta.

— Bine, bine, dar scapă de ceaşcă şi ascultă-mă. Sunt într-o situaţie groaznică… Bun, uite că acum încep să-ţi tremure şi genunchii. Sper că n-o să cazi mort de emoţie. Cum stai cu tensiunea?

— Dumnezeule, abia de-am fost examinat din cap până-n picioare de Sir Hartley. M-a găsit în plină formă.

— Cu-atât mai bine. Fiindcă, prietene, va trebui să te pregăteşti să suferi un şoc.

Poetul-Laureat s-a încordat uşor: nu ştia niciodată»

ce săgeată ascuţită avea să arunce către el. Mereu a fost aşa şi, cum îi ţinea companie aproape constant de vreo patruzeci de ani, chipul lui sfârşise prin a arbora în permanenţă o expresie de aprehensiune nervoasă. Adevărul este că lui Percy îi plăcea să sufere: toţi poeţii proşti sunt aşa. Adoră rănile, cu condiţia să nu fie prea adânci, iar în cazul lui Percy, faptul că ele erau provocate de o mare doamnă îi aducea pe deasupra deliciosul sentiment al reuşitei sociale. În rest, nu concepea iubirea decât platonică şi irealizabilă, iar dacă ea i s-ar fi oferit vreodată, ar fi fugit pe loc în Elveţia. Totuşi, lui Lady L. lucrul acesta era departe de a i se fi părut ridicol. Un bărbat în stare să te iubească timp de patruzeci de ani era la adăpost de ridicol. Bietul de el era pur şi simplu ataşat de virtute şi de puritate cu obstinaţia sălbatică a firilor cu adevărat distinse, pe care realitatea le înfricoşează, pentru care iubirea este ceva ce se întâmplă doar între suflete şi care nu s-au putut obişnui niciodată cu gândul că în

povestea asta ar mai trebui amestecate şi mâinile, şi încă Dumnezeu mai ştie ce.

— Mă vei ajuta să duc la loc sigur nişte obiecte foarte… cum să-ţi spun, dragă Percy? Nişte obiecte foarte compromiţătoare, dar la care ţin mult. Care au pentru mine o mare valoare sentimentală. Încearcă măcar o dată să te arăţi înţelegător. Voi face tot ce pot mai bine ca să nu te înspăimânt prea tare…

— Scumpa mea Diane, nu sunt îngrijorat pentru nimic în lume. Nu te-am văzut niciodată făcând ceva care să nu-ţi onoreze reputaţia şi nobilul nume pe care-l porţi…

Lady L. La privit cu coada ochiului şi un zâmbet uşor i s-a desenat pe buze. *Ba află c-o să fie haios*, şi-a zis dintr-odată, mirându-se imediat de uşurinţa cu care găsea de fiecare dată anumite expresii franţuzeşti pe care rareori avea ocazia să le utilizeze.

Au trecut prin salonul albastru în care pânzele lui Tiţian şi ale lui Veronese îngheţau cu totul în atmosfera de muzeu pe care înălţimea tavanului şi proporţiile solemne ale locului îl făceau greu de suportat. Era un soi de *God Save the King* din piatră fasonată şi la fel de apăsătoare. Vanbrugh construise întotdeauna palatele ca pentru a da frâu liber urii sale faţă de bucurie, de plăcere, de uşurinţă şi lumină, şi era un adevărat noroc pentru Insulele Britanice că nu trăise atât de mult şi nici nu construise destul

— pentru a le face să se înece în ocean sub greutatea operelor lui. Lady L. dusese o luptă pe cât de vitejească, pe atât de inutilă contra arhitectului, fiindcă degeaba *trompe*”.) *eil-\în\e* ei italiene, pânzele lui Tiepolo şi Fragonard se străduiau să mai uşureze grosimea zidurilor, Vanbrugh tot o învinsese, iar Glendale House continua să trezească admiraţia şi

— mândria englezilor, iar arhitectura palatului era citată drept exemplu al virtuţilor şi calităţilor tradiţionale ale rasei. Poate că rămăsese prea feminină, în pofida anilor

petrecuţi în ţara asta, pentru a aprecia cum se cuvenea măreţia, maiestuozitatea şi soliditatea: prefera geniului talentul şi nu cerea artei şi oamenilor să salveze lumea, ci doar să o facă mai agreabilă. Îi plăceau operele pe care le poţi mângâia cu tandreţe din priviri, nu cele în faţa cărora te înclini plin de respect. Geniile care se dedicau trup şi suflet urmăririi nemuririi o duceau cu gândul la acei idealişti mereu gata să distrugă lumea pentru a o putea salva mai bine. De mult timp îşi reglase conturile cu idealismul şi idealiştii, dar rana ei secretă nu se vindecase, aşa că, pentru aceştia, păstra întotdeauna gata *un chien de să chienne*\ una dintre expresiile ei favorite pe care nu reuşise niciodată să o traducă în engleză.

Au coborât treptele înalte de la intrarea principală şi au luat-o pe aleea de sub castani. Nu erau mai mult de opt sute de metri până la pavilionul înconjurat de mica junglă privată pe care o lăsase că crească în voie şi de care niciun grădinar nu avea permisiunea să se atingă. Din toate grădinile magnifice pe care le văzuse în viaţa ei, colţul acesta sălbatic îi era cel mai drag. Buruienile erau aici bine-venite, tufişurile şi mărăcinii invadau poteca, iar seva obişnuită a pământului izbucnea liberă în fiecare vară.

1. A purta pică, a urî şi a dori răzbunare. (N. tr.)

Soarele se îndrepta către asfinţit, iar copacii îşi întindeau umbrele pe alee şi pe gazonul unic, mereu tăiat cât mai scurt; frunzele păreau încă verzi şi numai când lumina le atingea îşi dovedeau dintr-odată maturitatea aurie. Parcul era bine întreţinut şi foarte corect organizat. Straturile de flori artistic desenate în jurul bazinului, tufele de trandafiri *teahibrid*, atât de bine numiţi „după-amiază englezească” şi care creşteau la o distanţă respectuoasă unii de alţii, miroseau bine, dar discret, statuile unor Venus pudic îmbrăcate şi a unor Cupidoni care evocau mai degrabă creşa decât alcovul, peluza care părea a-şi aştepta paşnicii jucători de crichet, tot acest univers măsurat şi realizat cum se cuvine îi era de atâta vreme familiar, încât Lady L. nu se mai lăsa enervată de conformista lui

placiditate. Traversa zilnic parcul pentru a se duce în jungla ei, aşa că nu-i mai dădea atenţie. S-a oprit la malul heleşteului şi a zâmbit celor două lebede negre care au alunecat imediat spre ea printre crinii de apă; luase în buzunar câteva bucăţele de pâine, cum făcea de câte ori ieşea la plimbare – avea şi alune pentru veveriţe –, aşa că le-a dat superbelor păsări. Cele două gâturi şi-au desenat arabescurile, cele două ciocuri s-au scufundat în acelaşi timp, şi apoi cei doi monştri de egoism s-au îndepărtat încet, fără alt semn de mulţumire decât dreptul pe care-l acordau de a fi admirate. Lui Lady L. Îi plăcea la aceste fiinţe indiferenţa lor suverană: ştiau că li se datora totul. Le-a urmărit o clipă din priviri, apoi a suspinat.

— Percy, te previn de acum că este vorba despre o poveste de dragoste. Aha, ştiam eu! Nu mai face faţa asta, prietene. Îţi promit să nu-ţi dau decât minimul de amănunte… Dacă te vei simţi incomodat, nu ezita să mă opreşti.

III

Annette Boudin se născuse într-o fundătură care dădea în strada Gire, în spatele stabilimentului bine-cunoscut al Mamei Mouchette, unde se desfăşurau anumite desfătări foarte căutate de inimile blazate, desfătarea măgarului, anghinarei, săpăligii, cepei, părăluţei, frunzei de trandafir, a lui Marat în baie, a muştarului cu tarhon, a lui Napoleon pe metereze, a cazacului la Borodino, a cuceririi Bastiliei, a Masacrului Inocenţilor, a cuiului scos din perete şi a monedei luate de pe masă cu mijloace pe care natura nu le prevăzuse, toate cu meticulozitate descrise de Arpitz în *Istoria viciului burghez*, lucrare admirabil documentată pe care Lady L. O dăruise cândva, de Crăciun, ambasadorului Franţei la Londra, fiindcă îl considera puţin cam prea sigur pe el şi pe ceea ce reprezenta. Cea dintâi influenţă intelectuală şi morală pe care Annette o suportase încă de la cea mai fragedă vârstă fusese aceea a tatălui ei, meşter tipograf, care venea deseori să se aşeze pe patul ei spre a-i explica

unicului său copil că nu existau decât trei surse de claritate ce iluminau lumea în afara soarelui şi că fiecare cetăţean, bărbat, femeie sau copil, trebuia să înveţe să trăiască şi să moară pentru ele: Libertatea, Egalitatea şi Fraternitatea. Prin urmare, fata începuse foarte devreme să urască aceste cuvinte, nu doar fiindcă îi parveneau întotdeauna într-un puternic damf de absint, dar şi pentru că poliţia apărea frecvent spre a-i ridica tatăl, pe care îl acuza de tipărirea în secret şi distribuirea unor pamflete subversive, care chemau la revoltă împotriva ordinii prestabilite, şi, de fiecare dată când cei doi agenţi soseau în magherniţa lor pentru a-i pune cătuşele domnului Boudin, Annette alerga la mama ei, care spăla în curte, pentru a o anunţa:

— Libertate şi Egalitate iar l-au dus p-al bătrân la post.

Când nu se afla nici în puşcărie, nici la cabaret, domnul Boudin îşi petrecea timpul deplângând starea intelectuală şi morală a omenirii. Era un băr→

bat înalt, voinic, mustăcios, a cărui voce răguşită căpăta uşor accente de văicăreală şi care ţinea să reformeze lumea, să facă „tabula rasa din toate” şi să „repornească de la zero”, două expresii ce reveneau constant în frazele lui. Poate fiindcă îşi lăsa nevasta»

să se omoare cu munca, fără a face vreodată altceva decât săâşi expună nobilele discursuri pentru a o ajuta, Annette a început să deteste tot ce considera tatăl ei ca fiind admirabil şi să respecte tot ce acesta denunţa, în aşa fel încât a putut spune mai târziu că educaţia primită de la tatăl ei a fost una dintre raţiunile determinante ale reuşitei ei în viaţă. Îşi as

— culta cu atenţie maestrul într-ale gândirii, înţelegând foarte devreme că, luând pe dos tot ce acesta spunea, învăţăturile lui i-ar fi putut fi utile. Domnul Boudin îşi petrecea ore întregi explicându-i de ce ar trebui asasinat prefectul de poliţie, cu o voce nazalizată din care îi parveneau asemenea damfuri de ceapă şi de poşircă,

încât prefectul de poliţie devenea, pentru Annette, un fat-frumos la care visa cu tandreţe nopţile. Ajunsese de foarte mică să urască glasul tatălui ei tot atât cât pe acela al măgarului Fernand, care o trezea uneori în miez de noapte, când cei din lumea bună veneau să ia parte la anumite spectacole clasice în stabilimentul Mamei Mouchette. Însă cel mai tare detesta să îşi vadă mama muncind

pe brânci paisprezece ore pe zi pentru a încerca să câştige cei câţiva franci cu care să se poată supravieţui, iar imaginea acelei femei îmbătrânite înainte de vreme, aplecată asupra copăii în care spăla din zori până noaptea, trezise în ea indignarea şi o ură fată de sărăcie de care nu erau scutiri nici măcar cei săraci şi, cu toate acestea, tatăl ei îşi ducea mai departe educaţia, descriindu-i instituţia burgheză a căsătoriei ca pe un exemplu tipic al monopolului capitalist. „Mariajul este un furt”, zbiera tatăl de pe marginea patului fetiţei, privind-o cu ochii lui rotunzi ca nişte nasturi de botină şi răsucindu-şi mus –, >

tăţile de gândac borţos; „căsătoria este o formă de proprietate privată incompatibilă cu libertatea fiinţei umane, forţând femeia să nu aparţină decât unui singur bărbat, ceea ce înseamnă feudalism” Prin urmare, Annette a început să viseze la căsătorie şi la proprietatea privată, iar atunci când tatăl a ajuns la religie, explicându-i că Dumnezeu nu exista şi spunându-i ce părere avea el despre Sfânta Fecioară, fata a început să meargă stăruitor la biserică. În timp ce nevasta i se rupea cu munca, domnul Boudin continua să peroreze până-şi pierdea suflul despre drepturile femeilor de a dispune de viaţa lor ori rămânea pur şi simplu aşezat, mângâindu-şi barba şi mustăţile groase ca ale lui Napoleon al III-lea, oftând, cu o periuţă în mână, cu privirea pierdută în gol, visând la ceva ce, până la urmă, se dovedea întotdeauna a fi fost o sticlă de absint. Mama Annettei făcea meseria de spălătoreasă de când bărbatul i se lăsase de serviciul de tipograf pentru a se

dedica total cauzei lui Bakunin şi a lui Kropotkin. Cea mai mare parte a stabilimentelor de pe strada Gire îi aducea cearşafurile – desigur, acelea care considerau că e bine să le ofere clienţilor şi cearşafuri. Doctorul Levesque, în cartea sa despre prostituţie, estima că numărul de contacte, în douăzeci şi patru de ore, ale unei fete de pe strada Gire, se situa undeva între patruzeci şi cincizeci; numărul putea urca până la o sută cincizeci în serile de sărbătoare naţională, cu paradă militară; 14 Iulie, din acest punct de vedere, era în mod special celebru, căderea Bastiliei continuând, evident, să trezească în inimile bărbaţilor neîncetata ardoare >

de cuviinţă. Annette făcea cumpărături pentru prostituate, le asculta vorbind între ele şi comparând calităţile celor care le plăteau şi cerinţele clienţilor, toate acestea nu le lua decât ca pe nişte dialoguri tehnice între profesioniste, iar imaginea unei fete aşteptând liniştită clientul, lângă un perete, i se părea infinit mai puţin jignitoare decât aceea a mamei ei, aplecată peste cearşafurile murdare ale umanităţii. De altfel, Lady L. nu ajunsese niciodată să vadă în comportamentul sexual al oamenilor un criteriu al binelui sau al răului. Morala nu i se părea că se situează la acel nivel. Desenele falice pe care le zărea pe ziduri încă de la cea mai fragedă vârstă i se păreau până în ziua de azi infinit mai puţin obscene decât aşa-numitele glorioase câmpuri de luptă, pornografia găsindu-se, pentru ea, nu în descrierile a ceea ce oamenii puteau face cu sfincterele lor, ci în extremismele politice ale căror jocuri însângerează pământul; exigenţele pe care un client le impunea unei prostituate erau numai nevinovăţie şi candoare prin comparaţie cu sadismul regimurilor poliţieneşti; dezmăţul simţurilor e mai nimic pus alături de cel al ideilor, iar perversiunile erotice, doar cărţi pentru copii prin comparaţie cu acelea ale idiomaniacilor care îşi duc până la capăt obsesiile: pe scurt, omenirea ajungea mai uşor la dezonoare cu capul decât cu fundul. Morala nu se împacă deloc cu plăcerea.

Prostituatele erau duse pe sus la Saint-Lazare şi examinate, iar savanţii care erau pe cale de a înlocui sifilisul cu otrăvirea genetică nu mai puţin ereditară erau onoraţi de către apărătorii virtuţii. Lady L. nu era deloc pasionată de meditaţia filosofică şi încă mai puţin de politică şi, cu toate acestea, încă de la primele explozii atomice, a scris revistei *Times* o scrisoare care produsese scandal şi în care compara perversiunile ştiinţei cu acelea ale simţurilor, cerând ca savanţii de la Hartwell să fie înregistraţi la poliţie, să fie supuşi unui examen medical periodic, iar prostituţia creierului să fie, ca şi cealaltă, strict reglementată şi controlată. Se gândea deseori, cu un zâmbet amuzat, la strada Gire unde viciul se desfăşura la scară mică şi uşor de satisfăcut, fără a pretinde să tragă după el lumea-ntreagă în conflicte sângeroase. Perverşii care mergeau pe acolo nu visau decât la propria distrugere, la câteva minute dintr-un neant îmblânzit, ba chiar mângâiat de parfumul decadent al unor biete flori baudelairiene ale răului, aventurându-se la căderea nopţii pe stradela unde moartea îi pândea de sub un felinar, cu fular în jurul gâtului şi o floare în dinţi, pe când pianele delicate şi acordeoanele îşi susurau din spatele pereţilor plânsul şi dansul legănat. „Până la urmă, îşi zicea Lady L., un univers la fel de banal şi de convenţional ca acela al celor doi porumbei care se iubesc cu tandreţe ori al lui Paul şi Virginie”.

Aşadar, tatăl lui Annette şi-a asumat sarcina de a-i face educaţia, iar ea nu avea decât opt ani atunci când acesta a început să o pună să înveţe pe de rost şi să-i spună fragmente alese de el din *Principiile anarhiei*. Nu peste mult timp, fata îi recita chemările la revoltă socială după cum alţi copii recitau *Fabulele* lui La Fontaine. Domnul Boudin o asculta satisfăcut, aprobând-o uneori cu un gest din cap şi trăgând dintr-o ţigară al cărei miros puternic şi greţos îi întorcea pe dos stomacul copilului. Mama i se spetea în curte, în timp ce tatăl îi vorbea despre dreptate, demnitate naturală a omului, reformare a lumii:

poate că fiica ar fi păstrat o amintire mai puţin neplăcută a lecţiilor lui, dacă ar fi coborât şi el în curte pentru a-i da o mână de ajutor nevestei. Aceasta a murit când Annette avea paisprezece ani, iar tatălui i s-a părut absolut firesc ca fetiţa să ducă mai departe afacerea cu spălătoria, ceea ce ea a şi făcut o vreme, pur şi simplu pentru că era prea dezorientată pentru a-i da prin cap să protesteze. Domnului Boudin nu i-au lipsit, prin urmare, nici pâinea, nici absintul şi a continuat să se ocupe de educaţia micuţei, descriindu-i în termeni luminoşi viitorul omenirii de după desfiinţarea familiei şi a societăţii, când individul, eliberat de orice constrângere, se va dezvolta în sfârşit în deplina sa libertate naturală şi când se va vedea domnind pe pământ armonia universală, cea a sufletelor, a trupurilor şi a spiritului. Absintul desăvârşindu-şi lucrarea, domnul Boudin a sfârşit prin a se ridica atât de sus pe culmile idealismului, încât fata a fost nevoită să îl ajute să se dezbrace şi să se culce pentru a-l împiedica să cadă şi să se rănească. Numai că atacurile teoreticianului împotriva instituţiei familiei au devenit peste puţin timp mai precise şi mai explicite, iar fetiţa a văzut limpede cum înţelegea acesta eliberarea copiilor şi a părinţilor de piedicile moralei burgheze şi de prejudecăţile care îi ţineau înlănţuiţi. Când asta dădea să se întâmple, Annette sărea din pat cu înjurăturile pe buze, punea mâna pe un sucitor şi-i trăgea autorului zilelor ei câteva lovituri zdravene în cap, iar domnul Boudin, cu sticla la subţioară, bătea rapid în retragere. Fata încuia uşa şi rămânea o clipă în pat, cu ochii deschişi, înainte de a adormi visând la domnul prefect de poliţie, la papă, la guvern, la tot ce detesta tatăl ei şi care, din acest motiv, i se părea o minune. De plâns, nu plângea niciodată. Pentru ea, lacrimile erau privilegiul copiilor bogaţi. Într-o bună zi, când va avea şi mijloacele necesare, va putea plânge şi ea, dar deocamdată nu se punea problema de a-şi permite luxul. Nu avea deloc intenţia de a continua să mun

ceaşcă pe rupte la covată şi era şi mirată de

rezistenţa cu care se opunea eventualilor întreţinători şi fetelor care o tot întrebau ce mai aştepta, tânără şi frumoasă cum era, pentru a trăi pe picior mare. Nici ruşinea, nici scrupulele nu o opreau, ci gustul profùnd, sentimental aproape, pentru curăţenie, şi asta, poate, fiindcă fusese crescută într-o spălătorie. Încercase să îşi găsească de lucru în cartierele selecte, la modiste, în cofetării sau cafenele, dar era prea frumoasă, patronii nu o lăsau în pace, iar atunci când îi refuza o dădeau pe uşă afară. Păstrându-şi capul pe umeri şi acel bun-simţ franţuzesc de care nu avea să se despartă toată viaţa, a conchis că era mai bine să înceapă de pe trotuar decât să sfârşească acolo: pentru ea nu exista nimic mai trist decât spectacolul fetelor care îmbătrâneau şi se ascundeau prin cele mai întunecate unghere ale străzii, acolo unde lumina nu le putea ajunge. Cel mai modest lucru care se poate spune e că primul ei client a fost mai degrabă uluit decât mulţumit.

— Am avut noroc, zice Lady L. Nu m-am ales niciodată cu nimic.

Poetul-Laureat a părut că se transformă dintr-odată într-o statuie. Cum mai erau şi alte statui în jurul bazinului, printre straturile de flori – Diana şi Apollo, Venus şi zeul Pan –, statuia lui Percy a fost bine primită. Acesta rămăsese acolo, pe gazon, cu bastonul în mână, împietrit, iar ochii lui albaştri aveau o asemenea expresie oripilată, încât era minunat să-i priveşti. În sfârşit puteai avea impresia că simţea şi el ceva violent. Lady L. s-a uitat la el cu coada ochiului: dragul de Percy visase mereu, în taină, să aibă o statuie a lui, dăltuită în marmură de un membru al Academiei Regale, aşezată în centrul vreunui scuar elegant, cu coroane de lauri pe cap. Ei bine, acum aproape aşa ceva era… Poate că expresia pierdută şi indignată a chipului lui nu era exact cea cu care nădăjduia să înfrunte posteritatea, dar asta este, nu poţi să le ai pe toate.

— Poftim?! a îngăimat până la urmă.

— Nu e nimic, prietene. Ziceam doar că m-am bucurat mereu de o sănătate excelentă.

— În orice caz, Diane, zău că nu văd legătura dintre acel copil nefericit despre care simţi nevoia să-mi vorbeşti şi…

— Şi mine, i-a răspuns Lady L. Sigur că nu e nicio legătură.

Poetul-Laureat a privit-o cu o extremă neîncredere, dar nu a mai adăugat nimic.

Annette îşi aducea musafirii acasă, unde domnul Boudin continua să vorbească despre nemuritoarele aspiraţii ale sufletului omenesc, prefăcându-se că habar nu avea de unde veneau banii care îl puneau la adăpost de nevoi. O vreme l-a tolerat, dar când tatăl a încercat iarăşi să pună în practică teoriile despre necesitatea desfiinţării legăturilor familiale, Annette l-a luat la înjurături şi l-a aruncat afară din casă, interzicându-i să mai pună piciorul pe acolo. Cu acest prilej, domnul Boudin, uitând dintr-odată de atacurile contra instituţiei familiei, a luat cerul drept martor al lipsei de recunoştinţă a fiicei sale şi al cruzimii cu care unicul lui copil îl trata pe cel care îi dăduse viaţă.

y

Câteva luni mai târziu, corpul domnului Boudin a fost descoperit plutind pe apele Senei, cu un cuţit înfipt în spinare. După toate aparenţele, ajunsese turnător şi agent provocator, denunţându-şi la poliţie prietenii anarhişti. Annette a fost convocată la secţie, unde i s-au dat cele câteva obiecte personale ale defunctului. Fata a aruncat o privire spre chipul tatălui ei, încă încremenit într-o expresie de nobilă indignare, după care s-a întors către cei doi poliţişti care aşteptau: erau vechii lui prieteni, Libertate şi Egalitate. A scos din geantă trei monede de douăzeci de livre, a dat câte una fiecărui agent, iar pe ultima a aruncat-o pe masă.

— Asta pentru Fraternitate, a zis, după care a plecat.

În aceeaşi seară – era luna mai, iar în aer pluteau o

tandreţe şi o blândeţe care o făceau să-i vină să» >

cânte –, Annette a văzut venind spre ea, pe strada unde aştepta, un tânăr interlop, poreclit René-Valsul, care avea în cartier un renume sfânt: se părea că nu avea alt scop în viaţă decât acela de a face plăcere, pentru care îşi pierduse şi sănătatea. René-Valsul era măcinat de tuberculoză, ceea ce nu îl împiedica să fie unul dintre cei mai buni dansatori de java de pe strada Gire. Putea dansa ceasuri întregi, cu şapca pe-o sprânceană, cu o floare între dinţi, după care se aşeza pe trotuar, respirând astmatic şi murmurând cu tristeţe: „Doctorul zice că n-ar mai trebui să dansez. Se pare că nu face bine la ce am eu”. Însă, imediat ce acordeonul îşi ridica din nou glasul, sărea în sus, îşi pocnea tălpile-n aer, alerga în cârciumă şi dansa până-n zori sau până când o criză mai tenace de tuse îl încremenea pe loc, în mijlocul unei legănări.

De câte ori îl vedea, Annette zâmbea cu bucurie: nu era decât o pasăre care trebuia să îşi ia zborul pentru totdeauna la douăzeci şi cinci de ani, iar de atunci sunetul acordeonului nu a mai fost acelaşi.» Aşadar, în seara aceea René-Valsul a alergat spre ea în culmea excitaţiei, însă nu duhul dansului îl pusese în mişcare.

— Haide, Annette, vino. Vrea să te vadă dom Lecoeur.

Annette şi-a dus mâna la piept şi a rămas aşa o clipă, cu ochii închişi, după care a sărit pe René-Valsul şi l-a sărutat pe amândoi obrajii: ştiuse ea dintotdeauna că avea să-i surâdă norocul. Nu era vorba încă despre prefectul de poliţie, desigur, nici despre papă, nici despre guvern, dar bărbatul care o soma să apară în faţa lui ocupa un loc important în societatea vremii.

Alphonse Lecoeur era, într-adevăr, la apogeul puterii lui. Cel pe care comisarul Magnien avea să-l onoreze mai târziu, în *Memoriile* sale, cu titlul de „cea mai mişto canalie din Paris” îşi începuse cariera ca peşte prin Piaţa Bastiliei, dar, puţin câte puţin, îşi extinsese câmpul de activitate, comisarul Magnien estimând că, într-un anume moment al carierei, practic monopolizase comerţul cu

morfină din Paris, iar numărul de femei care lucrau pentru el pe la 1885 putea fi apreciat la aproape cinci sute. Dacă ar fi ştiut să îşi limiteze ambiţiile şi să se mulţumească»

să fie ţarul pegrei, ar fi murit probabil bogat şi respectat. Pierdea averi la jocurile de noroc, în cercurile cele mai elegante ale capitalei, dădea recepţii somptuoase în palatul lui din Marais, întreţinea cai de curse şi mai mulţi boxeri, printre care celebrul Argoutin, care îl făcuse knockout pe Jack Silver în 1887 şi căruia îi urmărea meciurile alături de invitaţii lui, lorzi englezi şi tineri lei ai societăţii pariziene, care nu dispreţuiau compania unei canalii, cu atât mai mult cu cât avea stil şi ştia cum să îşi

y, cheltuie banii. Poliţia îl trata cu cea mai mare *y* circumspecţie, fiindcă se ştia că era în măsură să le facă să joace după cum le cânta pe unele dintre cele mai importante nume ale celei de-a Treia Republici, care se afla încă în primii ei ani de existenţă şi abia de începuse să înveţe cum se capătă acea experienţă a corupţiei care urma să îi asigure o minunată durată. Magnien spune clar că, în ascensiunea de la străduţele din preajma Pieţei Bastiliei până la înalta societate a Parisului, Lecoeur ştiuse cum să se debaraseze de cel puţin o duzină de rivali, graţie siguranţei în folosirea cuţitului pe care continua să-l poarte sub haina lui englezească. Era un uriaş cu umerii aproape la fel de lăţi că ai statuii zuavului de la Podul Alma, cu un cap mare, cu trăsături cărnoase, deasupra unui corp de colos. Avea obrajii de culoarea cărămizii, sprâncenele groase, paralele, cu o mustaţă neagră şi ceruită care îi decupa figura; ochii îi erau ciudat de sclipitori, cu privirea fixă: irişii şi pupilele se confundau întru aceeaşi strălucire întunecată. îmbrăcat excentric cu un costum sport care imita ultimul strigăt al modei britanice, cu pantaloni şi sacou în carouri negre şi maro, vestă de brocart roşu închis împodobită cu lănţişor de aur, diamant la cravată, rubin pe deget, putea fi văzut trecând în propriul cupeu pe bulevarde, cu melonul maro pe-o ureche, cu mâinile încrucişate pe un baston cu măciulie de

aur, cu ţigara între buze, posomorât, nemişcat, plimbându-şi uneori jur-împrejur privirea înecată în întuneric. Era de fiecare dată însorit de un tovarăş inseparabil, un fost jocheu irlandez a cărui talie părea însă şi mai redusă alături de cea a lui Lecoeur, individ cunoscut odinioară sub numele de Sapper, dar pe care lumea interlopă pariziană i-l transformase într-o poreclă mai familiară, chiar dacă mai lungă, *Saperlipopettex*. Acesta avea chipul alungit, îngust şi trist, ochii de un albastru pal, cu privirea încremenită într-o expresie bizară de reproş şi regret. Ţinea mereu capul într-o parte şi nu şi-l putea clinti fără a-şi mişca toată partea de sus a trupului. Pe vremuri fusese unul dintre cei mai cunoscuţi jochei ai Angliei, dar îşi rupsese gâtul la Paris, la Grand Prix-ul din Bois de Boulogne. Alphonse Lecoeur îl adoptase într-o bună zi, poate pentru că, în tot mai accentuata sa manie a grandorii, se considera avantajat de compania minusculului jocheu cu gâtul

1. Interjecţie de surpriză, înjurătură echivalentă cu „Altarul!…” etc. (N.tr.)

sucit, care sublinia, prin contrast, încă şi mai mult talia oricum impunătoare a interlopului.

Aşa arătau cei doi bărbaţi care o măsurau acum >»

din cap până-n picioare pe Annette, sub un felinar de pe strada Gire, privind-o tăcuţi, unul trăgând din ţigară cu o mină întunecată, celălalt, cu capul într-o parte, ca o pasăre tristă şi curioasă, în timp ce René-Valsul aştepta respectuos în întuneric, cu şapca în mână. Abia mai târziu a aflat Annette care erau motivele care îl împinseseră pe Alphonse Lecoeur să se intereseze de ea. Frumuseţea ei extraordinară şi graţia naturală fuseseră de multă vreme remarcate de profesionişti, dar pentru planul la care se gândea Alphonse Lecoeur frumuseţea nu ajungea. Erau indispensabile spiritul viu, capacitatea de a învăţa repede şi de a ţine minte totul, ambiţia şi mult curaj, întrucât cariera lui Alphonse Lecoeur tocmai luase o întorsătură pe cât de stranie, pe atât de neaşteptată. Era devorat de o nevoie de putere pe care reuşita nu făcea decât să o

exaspereze şi pe care nimic nu reuşea să o sature. Zece ani de domnie asupra lumii interlope, spaima pe care o trezea peste tot, relaţiile din poliţie şi linguşirile tuturor celor care trăiau pe spinarea lui îi suciseră minţile: i se băgase în cap că depăşea cu mult media muritorilor, că era născut pentru fapte măreţe, pe scurt, că făcea parte din specia supraoamenilor, dar că nu ştiuse să îşi folosească harul aşa cum se cuvenea. Nu era inteligent, o carte nu citise, dar asculta cu bunăvoinţă vocile care

2 ofereau o scuză ideologică de-a gata activităţii lui penale, demonstrându-i că, în realitate, era un idealist care încă nu se descoperise. Sigur că ştia că era o personalitate, dar nu înţelesese niciodată că întreaga sa carieră criminală nu fusese decât un îndelungat şi violent protest faţă de ordinea dată; nu ştia că era un anarhist, un reformator, şi îşi petrecea ore întregi ascultând, cu figura impasibilă, cu ţigara între buze, vocea care, cu o extraordinară forţă de convingere, îi explica sensul şi scopul real al vieţii lui; o voce îmbătătoare intonând melodia urii şi a puterii, a distrugerii şi a izbăvirii; dacă ajunsese un nelegiuit, îi spunea aceasta, era din ură faţă de orice societate organizată, faţă de orice constrângere socială; dacă alesese calea crimelor, aceasta se întâmplase pentru a plăti cu aceeaşi monedă burgheziei care oprima masele populare, unica formă de revoltă pe care o avea la îndemână.

Toate mărturiile vremii sunt, într-adevăr, la unison în a recunoaşte puterea magnetică a vocii lui Armand Denis. Iată ce spune campionul de şah Gurevitch, amestecat în tinereţe în mişcarea anarhistă, în *Amintiri de pe tabla de şah*\ „Era profundă, virilă, şi te cucerea mai mult printr-un soi de contagiune fizică decât prin forţa persuasivă a argumentelor. Îţi venea să fii de acord cu el. Adăugaţi la aceasta un fizic excepţional, care corespundea cu ideea pe care o avem despre mareşalii lui Napoleon, părul ondulat, cu reflexe sălbatice, ochii negri, violenţi, fruntea dreaptă, nasul un pic turtit, de felină; întreaga carură îi emana o

putere animalică şi sigură, în aşa fel încât influenţa pe care o exercita asupra celor care se apropiau de el părea un efect dorit de natură: har din care secolul XX urma să mai cunoască, vai! atâtea alte exemple. Într-o zi, după ce s-au întâlnit la Londra, l-am auzit pe Kropotkin spunând despre el: «Este un extremist al sufletului şi nu ştiu dacă pune pasiunea în slujba ideilor noastre sau ideile noastre în slujba pasiunii»”.

Armand Denis era fiul unui bogat negustor de postav din Rouen. Fusese un adolescent credincios şi profund mistic, poate prin contrast cu mediul familial unde banii ocupau întreg peisajul, şi alesese să îşi facă studiile la Colegiul iezuiţilor din Lisieux, unde îşi impresionase profesorii prin vocaţia creştină, inteligenţa sclipitoare şi un uimitor dar al elocinţei. A fost trimis la Seminarul Teologic de la Paris şi acolo credinţa la părăsit sau, mai precis, a luat o altă formă, nu mai puţin extremă, dar opusul celei dintâi, în *Vârsta revoltei* urma să noteze că tocmai cartierele sărace ale Parisului, spectacolul mizeriei şi al nedreptăţii, în totala indiferenţă a burgheziei la putere, pe care chinurile revoluţiei industriale nu făceau decât să le sublinieze cu mult mai mult decât lecturile, îl făcuseră să îşi schimbe brutal credinţa şi îi dăruiseră

acea hotărâre sălbatică de a nu mai aştepta Judecata de Apoi pentru a îndrepta răul. Se pusese în slujba omenirii cu aceeaşi fervoare necruţătoare pe care inchizitorii o puneau în slujba lui Dumnezeu. „Era, spune Gurevitch, una dintre acele fiinţe cucerite de absolutul a cărui necesitate e în contradicţie cu însuşi fenomenul vieţii. Acestea ard de indignare împotriva limitărilor morale, intelectuale, istorice şi chiar biologice ale condiţiei umane. Revolta nu le poate ajunge decât o minunată melodie, filosofia le este, în realitate, o poetică, iar cuvintele celebre ale lui Gorki despre «clovnii lirici care-şi fac numărul în arena circului capitalist» li s-ar putea aplica foarte bine şi lor. Extremismul dialectic le ajunge uneori la absurd şi, în acest sens, pot cita un incident destul de tipic.

Armand Denis, am putut-o constata personal, era un jucător de şah remarcabil, dar într-o bună zi a condamnat jocul în faţa mea, ca fiind «gratuit», ba chiar a mers până la a afirma că şahul fusese fără îndoială inventat de preoţii caldeeni pentru a deturna puterea de reflecţie şi judecata poporului către jocuri abstracte şi a-l împiedica astfel să muşte din realitate şi să se comporte într-un mod periculos pentru putere”.

O rupsese cu credinţa catolică într-un fel dramatic şi cu violenta ce urma să îi caracterizeze toate» >

peripeţiile marii sale aventuri anarhiste.

Într-o duminică, pe când mulţimea de credincioşi îl aştepta pe Sfinţia Sa Ardei, ale cărui predici adunau toată lumea bună a Parisului, un tânăr cu un chip a cărui frumuseţe masculină avea ceva întunecat şi luminos în acelaşi timp a urcat în amvon şi a rămas pentru o clipă aplecat înainte, cu imobilitatea unui animal la pândă, iar cei de faţă, subjugaţi pe loc de acea apariţie, au aşteptat în tăcerea marilor momente ale revelaţiei câteva scântei miraculoase ale unei sfinj te elocinţe. Ne putem imagina stupoarea din clipa în care mâinile tânărului s-au desfăcut dintr-odată, agitând în aer un şobolan mort, apucat de coadă.

— Priviţi, Dumnezeu a murit! a urlat tânărul cu un glas în care fervoarea ajungea dincolo de blasfemie, lăsându-te să presimţi o credinţă pasionată. Dumnezeu a murit! Sus, oameni de bună-credinţă, sus şi afară din tenebre, înainte pentru un destin al luminii terestre, al fraternităţii şi al raţiunii!

2 iii

Venitul mediu al „oamenilor de bună-credinţă” strânşi acolo trebuie să fi fost de cinci mii de franci *i* aur pe an: „Blasfematorul, scrie *Le Journal des Débats*, a fost serios burduşit de mulţime înainte de a fi *i i* ridicat de poliţie”.

Armand Denis a petrecut mai multe luni la Spitalul Sainte-Anne, întrucât nimeni nu se îndoia că scandalul pe

care îl provocase nu putea fi datorat decât unei minţi rătăcite. A profitat de sejurul la azil pentru a elabora o teorie pe care unii discipoli ai lui Freud şi-o vor trece mai târziu pe numele lor: motiva cea mai mare parte a maladiilor mintale prin servituţile la care era supusă „persoana umană” şi prin teribilul contrast dintre aspiraţiile naturale ale omului şi obstacolele pe care societatea i le aşeza în drum[1].

Kropotkin mersese încă mai departe în acest sens şi pretindea, bazându-se pe concluziile unor naturalisa ai vremii, că animalele sălbatice nu erau agresive din fire şi că era vorba despre tendinţe căpătate ca efect al foamei şi al luptei pentru existenţă care le fuseseră impuse. Numele i-l descoperim pentru prima oară în arhivele poliţiei din 1884, cu o menţiune destul de comică dacă ne gândim la seria de atentate pe care era pe cale să le săvârşească: „De supravegheat”. Locuia pe atunci prin cele mai mizere zone ale Parisului, împreună cu un anume Koenigstein, mai cunoscut din acea perioadă sub numele de Ravachol, Decamp şi Dardare, viitori organizatori ai dinamitării imobilului unde stătea consilierul Benoît, preşedinte al completului ce a judecat primul proces intentat anarhiştilor în Franţa, după manifestaţia de la Clichy, de şapte ani mai târziu. Armand Denis vedea în criminali victime şi duşmani ai societăţii şi, în consecinţă, aliaţii lui naturali. Tendinţele criminale i se păreau rezultatul opresiunii şi al exploatării sociale şi, conform unei expresii care avea să facă epocă, pentru el criminalii erau „stângaci ai idealismului”. Foarte inteligent, capabil de demagogie şi de viclenie pe care le justifica prin importanţa mizei, este probabil că nu se lăsa cu totul înşelat de propriul discurs atunci când explica prin lupanare interlopilor uluiţi că nu erau decât nişte revoltaţi pentru care crima era o modalitate de a protesta faţă de ordinea socială bazată pe nedreptate şi exploatare. Aceştia se simţeau vag flataţi, iar

1 în special într-un articol din Revue anarchiste, numărul de la 20 martie 1882, sub pseudonimul Lucas Duval. (N. a.)

vocea lui Armand Denis exercita asupra lor o fascinaţie care îi împingea să aprobe fără a pricepe o iotă din tot ce le spunea; prostituatele plângeau cu lacrimi fierbinţi când tânărul acela plin de energie, ale cărui cuvinte le făceau să viseze, le asigura că erau tovarăşele lui de luptă şi victime ale unei societăţi în care, conform exprimării lui, „banii păzesc toate ieşirile, armata îi ucide pe ai săi, religia binecuvântează asasinii şi poliţia spală cadavrele”. Elocvenţa lui avea o asemenea putere de convingere, încât băieţii răi părăseau micile cafenele de mâna a doua hotărâţi să se autodepăşească în propriile ticăloşii; se priveau între ei cu subînţeles, clătinând din cap şi zicând: „Are dreptate”, deşi le-ar fi venit tare greu să repete ce tocmai le spusese. Comisarul Magnien afirmă că acea campanie a lui Armand Denis, purtată în rândul a tot ce avea mai josnic Parisul, sporise criminalitatea în capitală într-un fel care lăsase perplexă poliţia; tânărul anarhist avea cu adevărat darul leadership-ului, care ar fi făcut din el în secolul XX o veritabilă figură emblematică. Lady L. Îşi spusese întotdeauna că Armand se născuse prea devreme.

Un bărbat, unul mai ales, ciulea urechile cu atenţie şi petrecea ceasuri în şir ascultându-l şi privindu-l visător, cu ochii lui întunecaţi. Bărbatul acela era Alphonse Lecoeur. Megalomania acestuia, potenţată din ce în ce mai mult de o boală bine-cunoscută, profita de cuvintele tânărului anarhist, care îi aduceau justificarea şi apologia pe care le căuta. Fiecare cuvânt lua pe sus, fiecare frază mergea drept la ţintă; ascultând glasul acela, interlopul, aparent impasibil, cu ţigara devenind cenuşă-n colţul gurii, jucându-se cu lanţul ceasului, se vedea deja în picioare, la tribune împodobite cu stindarde negre, în faţa mulţimilor care-l aclamau. Da, da, era un duşman teribil al societăţii, bărbatul ales de destin pentru a fi adorat de masele recunoscătoare; dacă ajunsese peşte, asasin, şantajist şi, în final, rege al pegrei, aceasta se întâmplase numai şi numai pentru a putea putrezi şi mai tare stâlpii deja gata să se rupă ai ordinii prestabilite. Detesta bogătaşii care oprimau

poporul, acest popor din mijlocul căruia şi el apăruse.

Jocheul stătea lângă el, cu faţa lui prelungă şi tristă sub şapca în carouri, cu capul puţin într-o parte, deasupra gâtului rupt, privindu-şi tovarăşul cu ochii lui albaştri de sub sprâncenele de Pierrot.

Întâlnirea decisivă dintre Armand Denis şi >

Lecoeur avusese loc într-un club de jocuri de noroc ţinut de o anume baroneasă de Chamisser, în noaptea care a urmat atentatului din strada Italienilor împotriva Băncii Julien: casierul fusese grav rănit, dar putuse oferi semnalmentele precise ale agresorilor, iar participarea lui Armand Denis putuse fi astfel clar stabilită. Baroneasa, o creatură ascunsă, cu fata atât de pudrată, încât părea de ipsos, cu un lornion din baga în faţa ochilor de cârtiţă, l-a introdus pe Armand în micul salon din spatele sălii de jocuri, unde imediat a apărut şi Lecoeur, care încă ţinea în mână o grămadă de napoleoni. Armand Denis ştia că, dacă nu reuşea să obţină protecţia totală a acelui bărbat, peste puţin timp avea să fie arestat. I-ar fi fost imposibil să treacă neobservat. Cei care îi vedeau figura fie şi o singură dată nu o mai uitau cu uşurinţă, iar în cursul întregii lui cariere frumuseţea se dovedise pentru tânărul revoluţionar o veritabilă infirmitate. De altfel, se încercase să se explice printr-o tainică tendinţă homosexuală a lui Lecoeur ascen

dentul total pe care Armand Denis l-a exercitat până la urmă asupra lui. Era sigur că acest cel mai temut om din Paris, care plătea poliţia şi-i făcea să joace după cum le cânta pe membrii guvernului, părea dezarmat imediat ce ajungea lângă autorul *Vârstei revoltei* şi nici monstruoasa lui vanitate, nici nevoia >

de putere, nici chiar prostia nu erau îndeajuns pentru a explica total lăcomia cu care căuta compania lui Denis şi bizara fascinaţie pe care acesta din urmă o exercita asupra lui. Stătea acolo, în salonul vopsit în galben, jucându-se cu ludovicii de aur şi fixându-şi seducătorul cu o privire aproape de halucinaţie. Poate adevărul să fi fost că mai mult îl privea decât îl asculta şi că era mai sensibil la

glasul acela decât la ceea ce spunea.

„E momentul să te decizi. Trebuie să-mi spui dacă vrei să rămâi până la sfârşitul zilelor tale exact ce eşti acum sau dacă vrei să mergi infinit mai departe, să te ridici în înalt, să-ţi arăţi lumii adevărata natură.

*

Nimeni nu înţelege cine eşti cu adevărat: revolta ta împotriva ordinii sociale nimeni n-o pricepe. Pentru toată lumea nu eşti decât o canalie, o brută împuţită şi periculoasă care trebuie menajată şi cu asta basta. Îţi adresez pentru ultima oară întrebarea: Vrei să ajungi la adevărata măreţie? Vrei să îţi iei locul în istoria omenirii, printre figurile cele mai ilustre? Vrei ca numele să îţi trăiască pe veci? Ca mulţimile de oprimaţi să se întoarcă spre tine şi să îţi aclame numele, iar acest murmur să se ridice în sfârşit până când va deveni un cântec de triumf al cărui ecou într-o lume nouă şi liberă nu va amuţi nicicând?”

Lecoeur stătea nemişcat în salonul cu pereţi galbeni, cu ludovicii de aur în mână; sângele i se suise în obrajii congestionaţi, pe care se accentua o expresie de orgoliu până la sclipirea unei devoratoare nebunii. „Bietul Alphonse, şi-a zis Lady L., şi el fusese născut prea devreme. Ar fi trebuit să trăiască pe vremea lui Schlageter, a lui Horst Wessel, a lui Rudolph Hess, a marilor marşuri în cizme, de-a lungul şi de-a latul Europei, a cămăşilor brune şi negre, a lui Hitler şi Mussolini”. În definitiv, viitorul dictator al Italiei fusese cel ce tradusese *Cuvintele unui revoltat* ale lui Kropotkin, la începutul carierei, şi care declarase că acea carte a prinţului anarhist fusese scrisă „cu o mare dragoste pentru omenirea oprimată şi cu o infinită bunătate”.

Cu certitudine exista în Alphonse Lecoeur acel amestec de homosexualitate şi de dragoste pentru forţa brutală care a oferit întotdeauna fascismului cei mai reuşiţi recruţi ai lui. Poate însă că totodată chiar visa într-un mod obscur şi confuz să găsească o justificare crimelor

şi un sens existenţei lui distructive. Sigur e, în orice caz, că în primul rând el căuta compania lui Armand Denis şi că se posomora şi devenea iritabil când treceau câteva zile fără să-l vadă. Cu toate acestea, în seara respectivă, în stabilimentul baronesei de Chamisse, a ascultat imnul ispititorului fără a spune ceva şi, când într-un final acesta a amuţit, Lecoeur a mai rămas o clipă uitându-se la el, a făcut să scoată clinchete ludovicii de aur pe care-i ţinea în mână, i-a întors spatele şi a revenit în sala de joc. Armand Denis câştigase partida, chiar dacă, fără îndoială, nu avea să înţeleagă vreodată complexitatea motivelor care sfârşiseră prin a-i oferi monopol total asupra vechiului ticălos. Peste puţin timp, silueta voinică a lui Alphonse Lecoeur a putut fi zărită pe un pod al Parisului, în cursul unor reuniuni „educative”; cu ţigara între buze, cu un rubin pe deget, îmbrăcat după ultima modă englezească, flancat de jocheul cu gâtul sucit, asculta un mic laborant de farmacie, cu figură blândă, explicându-i cum se fabrică bombele acasă folosind produse obişnuite ce pot fi cumpărate de la farmacistul din colţul străzii.

Membrii acestei prime celule anarhiste alcătuiau un grup bizar şi disparat: un flaşnetar care venea întotdeauna la adunări cu maimuţa lui; domnul Poupat, funcţionar caligrafia Ministerul Afacerilor Externe, care îşi petrecuse întreaga viaţă compunând cu scrisul lui minunat paşapoarte diplomatice gravate ulterior pe pergament; Violette Salés, care dădea lecţii de literatură într-un colegiu şi scria articole incendiare în *Le Père Peinard* sub numele de Adrien Durand; spaniolul Irrudin, pe care cartea lui Christophe Salés avea să-l facă celebru ceva mai târziu. Alphonse Lecoeur îi privea distrat, fixându-l pe Armand Denis cu ochii în care pupilele şi irişii se confundau într-unul şi acelaşi negru îngheţat. Jocheul stătea alături de el, cu capul mereu plecat într-o parte, ceea ce îl făcea să pară o persoană ce observă lucrurile şi oamenii cu ochi critic. Odată,»

Alphonse Lecoeur, hotărât să îşi însuşească primele arme ale oratoriei, a îndreptat degetul către Sapper şi a exclamat cu voce răguşită:

— Ia uitaţi-vă la ăsta! Şi-a rupt gâtul în serviciul unui milord englez care pe loc l-a şi abandonat ca pe un câine mort. Îl vom răzbuna!

La 25 mai 1885, o bombă a explodat în tribuna oficială a hipodromului din Bois de Boulogne şi trei proprietari de cai şi un antrenor ungur au fost ridicaţi, destul de grav răniţi, de sub o avalanşă de jobene cenuşii. Nimeni nu i-a dat vreo atenţie omuleţului cu mutră tristă, care a putut fi văzut ieşind liniştit din mulţimea cuprinsă de panică, ridicând un joben şi plecând cu tot cu numitul trofeu. Câteva clipe mai târziu, în faetonul galben-canar care-i ducea în oraş, Alphonse Lecoeur, aşezat lângă Armand şi faţă în faţă cu jocheul care-şi ţinea preafrumoasa pălărie pe genunchi, şi-a scos ţigara dintre buze şi i-a reproşat micului lui prieten:

— Un minut ai mai fi putut şi tu să aştepţi: calul pe care pariasem era gata-gata să câştige.

Nimeni nu bănuia încă, la vremea aceea, că proprietarul celor mai bune bordeluri din Paris ar fi putut avea legături atât de strânse cu mediile anarhiste şi, timp destul de lung, acesta nu a avut de ce-şi face probleme. Poliţia credea că îşi cunoştea bine omul, ştiind că Lecoeur făcea parte din câmpul ordinii împământenite. Era greu să fi pus pe socoteala unui criminal intenţii subversive, mai ales

ţinând cont de reuşita lui şi de faptul că beneficia de susţinere de la vârful piramidei sociale. S-ar fi înţeles extrem de greu ce interes ar fi avut să se ridice împotriva unei societăţi de pe urma căreia trăgea un asemenea profit. Numai că vanitatea şi nebunia grandorii îl împingeau tot mai mult să se expună. Dacă încă nu se fălea pe faţă cu acele fapte, aluziile abia voalate, exprimările politice incoerente cu care se lansa în public şi în spatele cărora nu era greu să fie citită influenţa unei inteligenţe

mai ascuţite decât a lui au atras repede atenţia. Prieteni sus-puşi l-au pus în gardă; senatori şi miniştri pe care-i ajuta să îşi satisfacă viciile, poliţişti pe care îi plătea nu încetau să-l avertizeze, numai că era prea sigur de puterea pe care o avea asupra lor şi le respingea sfaturile cu o ridicare din umerii lui zdraveni. Începuse să citeze nume, să denunţe „corupţii”, drept care peste puţin timp protectorilor lui le-a fost cu neputinţă să continue să-l acopere. Armand Denis vedea bine pericolul şi încerca inutil să îşi potolească bizarul discipol, al cărui ajutor nu putea fi cu adevărat util decât atâta timp cât rămânea deasupra oricărei bănuieli. Pe vremea aceea se certase cu Internaţionala Anarhistă şi în mod special cu mişcarea franceză care refuzase să îl desemneze membru al delegaţiei sale la congresul de la Londra, din 1881. Tocmai publicase o diatribă violentă contra rusului Kropotkin, foarte ascultat pe atunci; prinţul anarhist îşi lăsase la o parte doctrina „chimiei educative”, conform căreia, pentru moment, era mai potrivit să se urmărească adevărata urgenţă şi să se acorde mai multă importanţă educaţiei „tehnice”, adică artei fabricării bombelor, decât studiului doctrinei anarhiste propriu-zise. Totodată, Kropotkin se opusese recrutării de elevi pentru lansarea „petardelor” şi denunţase ca „patologică” ideea atentatelor orbeşti, în stradă, vizând generarea în populaţie a unei stări de nebunie, lăsând impresia că „prietenii poporului” erau mult mai numeroşi şi mai puternici decât în realitate. La rândul lui, Armand Denis l-a acuzat pe Kropotkin de „sensibilitate burgheză” „Bombe şi iar bombe”, striga sus şi tare: trebuia ca opinia publică să vadă limpede neputinţa guvernului de a împiedica atentatele. Singura parte a învăţăturilor lui Kropotkin pe care o acceptase fără rezerve era faimoasa respingere a teoriei lui Darwin în privinţa supravieţuirii celor mai apţi. Rusul se mândrea că demonstrase cum diferitele specii de animale, înainte de a fi fost vânate de om, nu se luptau între ele, ci, din contră, trăiau în pace, ba chiar se întrajutorau în caz de nevoie.

Ciudata resurecţie a mitului paradisului pierdut, sub pana doctrinarului anarhist, i se păruse întotdeauna emoţionantă lui Lady L. Bucuria prinţului Kropotkin din momentul în care, după luni de cercetări la British Museum, a crezut că poate în sfârşit anunţa întregii lumi teoria sa în privinţa „fraternităţii naturale” nu era egalată decât de amuzamentul lui Lady L. când, acum, îi relua lectura. Tare naiv mai era şi dragul de Kropotkin.

Bomba detonată în cafeneaua Tortoni a produs mai mult zgomot decât pagube, dar cea care a explodat la trecerea Gărzii Republicii, la doar câţiva paşi de Palatul Élysée, a făcut cinci victime şi a pus întregul Paris pe jar. Poliţia a trecut la percheziţii în cartierele rău famate ale oraşului, iar mediul anarhist s-a simţit ameninţat. Situaţia lui Lecoeur, deşi acesta refuza să admită, devenise precară. Atâta vreme cât rămăsese un infractor de drept comun, poliţia putea închide ochii şi-l putea tolera, întrucât făcea parte din ordinea socială deja existentă, dar de acum, de când o dogmă politică subversivă începuse să-i inspire acţiunile, devenea un inamic public. În cursul unei şedinţe încurcate de la Ministerul de Interne, unde nimic nu s-a spus pe şleau, dar toată lumea a priceput ce era de priceput, arestarea lui Lecoeur a fost în sfârşit iniţiată. Unul dintre cei mai puternici dintre protectorii lui, care fusese pus imediat la curent, i-a expediat celui care-l şantaja un avertisment limită, invitându-l să părăsească urgent ţara. Până şi în acele condiţii, Alphonse Lecoeur a continuat să frecventeze cafenelele la modă, însorit de jocheu, şi să se arate în maşina lui galbenă prin Bois de Boulogne. Numai Armand Denis a reuşit să-l convingă să plece în Elveţia.

Cea care înfiinţase *Père Peinard* tocmai rupsese legăturile cu Kropotkin, căruia nu-i mai putea suporta tergiversările, ezitările şi sensibilităţile. Decisese să înfiinţeze o mişcare independentă, în întregime dedicată acţiunii, condusă din străinătate, de unde grupuri mobile urmau să fie lansate în toate direcţiile. Numai că astfel de

planuri ambiţioase presupuneau sume practic nelimitate. O serie de atacuri date unor bănci şi alte acte de tâlhărie urmau să furnizeze cavalerilor „revoluţiei permanente” mijloacele de a se organiza şi de a trece la acţiune. Prin urmare, vor trece în Elveţia, vor duce la bun sfârşit „colectarea” de fonduri, după care se vor refugia în Italia, unde fraţii Marotti deja puseseră pe picioare o reţea operaţională, cea mai cunoscută victimă urmând să-i cadă peste puţin timp însuşi regele Umberto. Pe vremea aceea, Elveţia ajunsese refugiul anarhiştilor din toate colţurile Europei. Până la asasinarea împărătesei Elizabeta a Austriei, în 1902, aceştia se bucurau de o totală libertate, discutau prin cafenele, publicau şi crăpau de foame: colaboratorul lui Viazevski, Stoikov, notează în cartea sa *Tovarăşi de drum* că îngurgitase într-o lună de zile, ca total hrană, treizeci de heringi săraţi şi afumaţi, cinci kilograme de pâine şi o sută cincizeci de cafele, şi cu toate acestea, spune, „bogătaşii din jurul meu n-au decât să se simtă bine în trândăvia lor, iar averile colosale să li se-mpută-n seifurile lor de burghezi, pe malul lacurilor liniştite şi albastre”. Armand consideră această atitudine ca tipică pentru Kropotkin şi prietenii lui: a lăsa „averile colosale” să doarmă-n pace, pe când tu eşti condamnat la heringi săraţi şi afumaţi şi la inactivitate din lipsă de fonduri, i se părea culmea incompetenţei şi a inepţiei. Bogăţiile acumulate prin vilele de pe malul Lacului Leman şi băncile ai căror paznici aţipeau în confortul unei siguranţe pe care nimeni nu o tulburase vreodată i se păreau terenul ideal de acţiune. Pentru a duce însă la bun sfârşit un asemenea plan, avea nevoie la faţa locului, chiar în sânul acelei lumi sclipitoare şi închise, de complici şi de inteligenţe de care nu dispunea sub nicio formă. Avea nevoie de cineva care să poată intra în acel *Almanah Gotha* viu ce contempla relaxat şi lenevind zăpezile veşnice, pentru a-i furniza informaţii precise şi sigure, itinerarii, orare, obiceiuri ale tiranilor ruşi, austrieci, germani, care se simţeau în siguranţă în Elveţia pur şi simplu fiindcă, departe de poporul lor,

păreau departe de orice pericol. Prin urmare îi trebuia un complice bine situat, mai presus de orice bănuială, un instrument sigur, docil şi uşor de manipulat. A hotărât pe loc că o femeie ar fi fost cea mai bună carte în acel joc delicat: una foarte tânără, foarte frumoasă, capabilă să facă să se întoarcă toate capetele după ea şi în stare în acelaşi timp să trezească interesul blazaţilor şi să-l facă să dureze dincolo de „>

satisfacerea poftelor, ceea ce presupunea o profesionistă obişnuită să îndeplinească toate solicitările şi, totodată, o adevărată „natură” în stare să intre în numitele jocuri cu mintea rece şi voinţa de fier. Nu e îndeajuns să spui despre Armand Denis că nu ezita în a-şi alege mijloacele. Conform observaţiei lui Durbach: „Extremistul devine exaltat recurgând la mijloace lipsite de nobleţe, în care găseşte într-un fel dovada corectei fundamentări a convingerilor sale; nu se varsă sânge doar fiindcă o cere cauza, ci, totodată, pentru a *dovedi* măreţia cauzei; în cruzime şi în abjecţia metodelor la care nu a ezitat să recurgă, vede dovada spălată cu sânge a importanţei şi caracterului sacru al scopului urmărit”[2]. Acestea au fost aşadar împrejurările în care Annette a fost mai întâi chemată în faţa lui Alphonse Lecoeur, apoi dusă fără vreo explicaţie într-o casă de toleranţă din zona Halelor, pe strada Furcy, unde existenţa i-a luat o întorsătură decisivă şi minunată.

— Chiar am avut din plin noroc, a conchis Lady L. Fără anarhişti, aş fi sfârşit-o probabil tare rău. Le datorez totul.

S-a întors către Poetul-Laureat căruia tocmai îi scăpase un soi de horcăit înăbuşit. Îşi pusese monoclul la ochiul drept şi o privea pe Lady L. cu o expresie de groază incredulă şi de indignare.

— Ei, haide, potoleşte-te, prietene. Nu intra într-o stare ca asta. Acum semeni exact cu Bon-Bon, pechinezul meu alb, când face săracul de el crize de inimă… Haide,

2 Durbach, Dovada prin sânge, Freiburg, 1937. (N.a.)

Percy, a trecut tare mult de-atunci… şaizeci şi trei de ani! Doar ştii că timpul pune totul la punct. De altfel, cum toate astea s-au întâmplat în străinătate, nu ar trebui să aibă nici cea mai mică importanţă în ochii tăi englezeşti.

Sir Percy Rodiner şi-a permis să explodeze pentru întâia oară în îndelungata lui carieră de discreţie şi rezervă.

— Iad şi blestem! a răcnit. Iad şi blestem, asta e ce ţin să-ţi spun! O vorbă nu cred din toată povestea asta a ta! Eu nu… şi tu…

— Aşa e cel mai bine, a constatat Lady L. Ar trebui să te-apuce mai des mânia, Percy. Cel puţin aşa te-ar observa şi pe tine lumea. Uneori îţi vine să crezi că ai făcut din propria ştergere din peisaj opera vieţii tale. O operă integral reuşită, de altfel.

— Dumnezeule, Diane, chiar mergi prea departe! Mereu ţi-a plăcut să scandalizezi. Avea dreptate Arnold Bennett când spunea că şi tu, ca toţi adevăraţii aristocrat! ai temperament de terorist, genul acela de umor care uneori are efectul unei bombe…

S-a întrerupt brusc, uitându-se la ea cu gura căscată: implicaţiile extrem de interesante pentru Lady L. ale cuvintelor pe care el tocmai le spusese îşi croiau limpede drum prin mintea acesteia.

— Continuă, continuă, i-a zis cu blândeţe. E foarte, foarte curios ce insinuezi…

Sir Percy a înghiţit câteva noduri – poate propriile gânduri.

— De data asta, Diane, chiar că mergi mult prea departe. Şi încă în chiar ziua aniversării tale, când Majestatea Sa ţi-a trimis o atât de impresionantă telegramă de felicitare! Porţi unul dintre cele mai cunoscute nume ale acestei ţări, viaţa îţi este o carte deschisă în care toată lumea poate citi o admirabilă poveste de graţie, de frumuseţe şi demnitate, şi iată că dintr-odată sugerezi… pretinzi… laşi să se înţeleagă…

Chipul lui Sir Percy Rodiner exprima de acum o asemenea indignare consternată, încât Lady L. şi-a reamintit instinctiv cuvintele pe care le pronunţase pentru a-l linişti, în împrejurări asemănătoare, când japonezii scufundaseră alte glorii ale Imperiului, navele *Prince of Wales* şi *Repulse*, în largul apelor din Singapore.

— Liniștește-te, prietene. O Anglie va exista întotdeauna.

— Te-aş ruga să nu amesteci Anglia în povestea asta, a răcnit Poetul-Laureat. Diane, te previn că este absolut inutil să încerci să mă faci să cred genul acesta de lucruri despre tine. Desigur, este unul dintre privilegiile rangului tău să şocheze. Este însă îndeajuns să iei *Bruke's Peerage*... să te uiţi la portretele strămoşilor tăi... Te-ai născut Diane de Boisérignier, ai fost prima dată căsătorită cu contele de Camoëns, unul dintre înaintaşii tăi a participat la bătălia de la Crécy...

— Ne-au dat multă bătaie de cap toate falsurile astea, a răspuns Lady L. Domnul Poupât, funcţionarul caligraf, a făcut o treabă excelentă. Documentele privitoare la Crécy par cu deosebire convingătoare. Au trebuit folosiţi tot felul de acizi pentru a convinge materialul să îmbătrânească. Ştii, Armand nu făcea niciodată lucrurile pe jumătate. Toţi idealiştii devoraţi de himerele lor au un gust aproape disperat pentru detaliile practice. Chestiunea asta le aduce satisfacţia de a putea înfige dinţii adânc în realitate. Cât despre portretele de familie, îţi spun imediat, în două vorbe, cum stau lucrurile. A fost foarte amuzant. De altfel, imediat ce vom ajunge în pavilion, vei putea constata cu ochii tăi că nu inventez nimic. Haide. Cred că un pahar de coniac o să-ţi facă tare bine.

Poetul-Laureat şi-a scos batista şi s-a şters pe frunte.

Soarele după-amiezii aflate pe sfârşite apăsa ramurile castanilor ca un fruct copt, iar lumina o învăluia pe Lady L. cu surâsul ei indulgent. Aerul mirosea a liliac: ultimii lilieci ai verii şi poate ai vieţii ei. Nu trebuie însă să te crezi muritor; era prea trist. Râsete şi strigăte vesele

veneau dinspre peluza pe care copiii începuseră o partidă de crichet.

IV

Stabilimentul din strada Furey era o clădire de proastă calitate, unde actul sexual costa un franc, plus zece soli pentru săpun şi prosop. Trei fete răspundeau cererii, clientela fiind compusă, în general, din „puternicii" din Hale, dar veneau şi membri ai elitei sociale, care căutau câteva momente de abjecţie foarte relaxante. Una dintre fete purta pantalonaşi din dantelă neagră, care îi veneau până la genunchi, şi corset, negru şi el, care-i lăsa la vedere sânii tari; celelalte două victime ale societăţii erau înfăşurate în organdi verde, portocaliu şi galben, însă nu de sus până jos: totul se oprea la buric, ceea ce adăuga ansamblului o destul de ciudată nuanţă de negru şi albastru. Cu figurile albite cu pudră de proastă calitate, pe care aluniţele subliniau fiecare zbârcitură a pielii, se uitau cu aer prostit la domnul în costum, aşezat la pian. Alături de muzicant, cu un pistol în mână şi îmbrăcat şi el în costum de ceremonie, stătea un bărbat care i-a aruncat lui Annette o privire distrată, după care s-a întors din nou spre pianist, cu un zâmbet amuzat.

Aşa a ajuns Annette la timp pentru a asista la unul dintre gesturile acelea bizare, cu care era obişnuit Armand Denis, şi care contribuiseră atât de mult la înflăcărarea imaginaţiei şi îi atrăseseră simpatia unui tineret care nu ştia nici cum să schimbe»

lumea, nici cum să scape din plictisul unei burghezii ale cărei osânză, indiferentă şi mulţumire bovină începeau deja să miroasă a abator. Fiindcă virtuosul în costum, aşezat la pian, nu era altul decât cel mai mare pianist al vremii sale, Anton Krajewski.

Ziarele de a doua zi erau pline de povestiri indignate ale răpirii. Virtuosul dăduse seara un recital în faţa entuziasmatei lumi bune a Parisului, care plătise o avere pentru privilegiul de a lua parte la concert, în clipa în care părăsea locul pe o uşă secretă, pentru a scăpa de elanul

admiratorilor, pianistul fusese abordat, în stradă, de către un bărbat în costum de seară care, după ce îl salutase curtenitor, îi înfipsese în piept ţeava pistolului pe care-l ţinuse ascuns sub capa de mătase, îl trăsese într-o trăsură care-l aştepta şi-l dusese într-unul dintre lupanarele cele mai sordide ale Parisului, unde fusese somat să cânte pentru prostituatele stupefiate. Când Annette ajunsese, Krajewski cânta deja de un ceas. În memoriile lui[3], urma să povestească despre cum fusese obligat să dea cu adevărat ce avea mai bun, fiindcă tânărul anarhist era un cunoscător şi, de câte ori se lăsa pe tânjală, Armand Denis îl certa cu severitate:

— Haideţi, haideţi, maestre! Putem mai bine de-atât. Ştiu bine că nu vă place să vă dăruiţi celor care nu vă plătesc foarte scump prostituarea asta, poate că damele aici prezente nu constituie o elită în înţelesul dumneavoastră, dar, cu toate astea, valorează infinit mai mult decât putregaiul care vă umple de obicei sălile. Vă invit deci să le dăruiţi ce-aveţi >» mai bun, cu titlul de simplă despăgubire.

Şi-a îndreptat revolverul spre pianist.

— Cântaţi, maestre, cântaţi! E pentru întâia oară în cariera dumneavoastră când, în sfârşit, aveţi un public aşa cum trebuie. V-aţi petrecut existenţa dăruindu-vă profitorilor şi călăilor, dăruiţi-vă deci o dată şi victimelor şi exploatărilor. Haideţi, merge şi mai bine!

Anton Krajewski afirmă în lucrarea sa că indignarea i se risipise în întregime ascultând vocea aceea pătrunzătoare, care încerca săâşi ascundă accentele profunde şi grave sub ironie, dar în care se simţea o nevoie aproape violentă, refuzând orice compromis, de justiţie socială absolută. Era pe chipul lui, în glasul lui, în imobilitatea încordată, suspendată, dar, mai ales, în masca aceea uşor animalică, sub părul cu reflexe sălbatice, şi în ochii ce te sfidau şi te chemau în acelaşi timp, ceva unic, de nedefinit, care te făcea să îţi vină să te justifici, să îţi

3 Anton Krajewksi, Viața mea în artă, Londra, 1892. (N. a.)

ceri scuze că nu erai decât un om.

„Înţeleg perfect devotamentul pe care-l inspira şi care se datora, fără îndoială, mult mai mult persoanei decât ideilor lui. Era un bărbat făcut pentru a fi iubit de mulţimi şi care, în alte vremuri, le-ar fi condus desigur spre cucerirea lumii, ca un Alexandru cel Mare, cu al cărui profil semăna puţin, dacă e să ne luăm după medaliile care au ajuns până la noi. În orice caz, omul acela straniu, care mă ţinea sub ameninţarea pistolului, fetele cu cărnurile etalate ca-ntr-o măcelărie, întreg acel loc sinistru, care era înecat în miros de absint şi de rumeguş, constituiau un spectacol ce mi-a rămas gravat în memorie pentru totdeauna. Puţin înainte de încheierea «concertului» ni s-au alăturat doi complici ai lui Armand Denis, dintre care unul era celebrul Sapper, un fost jocheu puitor de bombe, şi celălalt, unul dintre marii patroni ai pegrei din epocă, Alphonse Lecoeur, care urma să moară nebun, într-un azil, ale cărui legături cu anarhiştii erau cel puţin de neaşteptat. E inutil să spun că abia în timp ce îmi scriam depoziţia în faţa poliţiei am fost informat asupra personalităţii răpitorilor mei. De altfel, cei de la poliţie credeau că Alphonse Lecoeur se găsea în locul acela al depravării din întâmplare şi că nu jucase niciun rol în aventura în care fusesem implicat. Cu ei se mai afla şi o fată foarte blondă, de o frumuseţe extraordinară, care nu putea avea mai mult de şaisprezece sau şaptesprezece ani. Am fost zguduit de frumuseţea ei, poate şi fiindcă era într-un asemenea contrast cu locul acela oribil şi cu nefericitele care se găseau în el. Nu am putut afla niciodată cine era, de unde venea şi ce căuta acolo. Poliţia nu ştia absolut nimic despre ea, iar descrierile entuziaste pe care le făceam acelei fermecătoare apariţii nu au trezit decât zâmbete amuzate”. Krajewski era pe atunci către finalul carierei, însă niciodată, după cum mărturiseşte, nu pusese în cântec atât din propria-i fiinţă ca în seara aceea. „Aduceam astfel un omagiu idealului care ardea în sufletul acelui bărbat”, scrie polonezul care adaugă, cu acel gust al

ornamentelor de stil prin care şi Lady L. regăsea uneori, în interpretările ei muzicale, urma regretului: „Un ideal care ameninţa să transforme în cenuşă lumea-ntreagă prin izbucnirile sale”.

Numeroase au fost genul acesta de aventuri în cariera lui Armand Denis. Poate că, într-adevăr, ar fi trebuit văzută în ele marca „romantismului” pe care i-l reproşa Kropotkin, însă lui Lady L. i se părea că acel gust pentru frapant, pentru dramatic, ţinea, în realitate, de un simţ al propagandei, nou pentru vremea respectivă, dar căruia secolul XX avea să-i descopere secretul. „Posedarea mulţimilor”, din care epoca pe cale să sosească avea să îşi facă scop unic în toate domeniile, nu se putea obţine numai prin forţa ideilor, iar simţul dramei, al punerii în scenă şi al unei demagogii împodobite cu toate ispitele inimii, imaginaţiei şi gândirii au fost armele indispensabile ale marilor proiecte de seducţie ce se pregăteau. Franţa a fost întotdeauna precoce, iar drama lui Armand Denis era aceea de a fi fost un pionier prematur.

Aventura dirijorului italian Serafini demonstrează că, în mintea tânărului idealist, nu era vorba de improvizaţie, ci de un plan de campanie bine pus la punct. Venerabilul italian a fost răpit când era în drum spre Opera unde publicul l-a aşteptat degeaba toată seara, şi a fost dus de Armand şi de Félicien Lechamp într-un azil, la capătul Canalului Saint-Martin, unde o întreagă gamă de mizerabili şi de beţivi sforăiau, se puricau şi zbierau de pe paturile împuţite. Acolo, maestrul a fost rugat să dirijeze o orchestră imaginară şi, timp de două ceasuri, în ţinută de seară şi cu bagheta în mână, seniorul se transformase într-o marionetă gesticulândă, în faţa unui auditoriu coşmaresc care aplauda şi părea să guste enorm respectiva pantomimă, abia lăsând timp bietului om să răsufle şi să se şteargă de sudoarea care i se scurgea pe chipul terorizat. De altfel, Armand Denis resimţea o profundă ură ideologică faţă de muzică, de poezie şi de artă în general, în primul rând fiindcă acestea nu se adresau decât elitelor

şi apoi pentru că orice căutare a frumosului i se părea o insultă adusă poporului, atâta vreme cât nu se integra în efortul general de a-i schimba condiţia.

Alphonse Lecoeur îi spune câteva cuvinte lui Armand Denis, iar acesta îi face semn lui Annette să-l urmeze. Abia de-i aruncase o privire. Cât despre Annette, Lady L., evocând scena, regăsea încă în bătăile inimii şi în nodul din gât impetuozitatea şi profunzimea emoţiei care o cuprinseseră. Era cea dintâi manifestare a unei trăsături de caracter tiranice şi imperioase căreia, acum, îi cunoştea din plin rătăcirile. Frumuseţea, aceea a lumii, a fiinţelor şi a lucrurilor, trezea mereu în ea un soi de confuzie ori un sentiment mortal şi indignat al efemerului, iar nevoia de a face să dureze, să se perpetueze, se transforma într-o voinţă de posedare pasionată, în acelaşi timp disperată şi refuzând orice compromis. Nu se putuse uita niciodată la Armand fără a se simţi indignată la ideea că peste o clipă acesta îi va întoarce spatele, că va pleca, o va părăsi, că fericirea violentă, absolută, care o cuprindea când îl simţea în ea nu putea dura, că el era în mod esenţial efemer şi perisabil şi că acele clipe fugare erau totuşi tot ce putea ea cunoaşte vreodată drept veşnicie. Nevoia de a poseda se trezea în ea într-un mod care o făcea să accepte dinainte toate servituţile.

— Cred că încă eram o adevărată mic burgheză, spune Lady L.

Au urcat o scară îngustă, în spirală, până la o cameră de la etajul al treilea, unde el i-a vorbit pentru întâia oară, numai că ea deja nu mai asculta niciun cuvânt din ce îi zicea, glasul şi prezenţa lui îi erau de ajuns. Şi totuşi, până în ziua de azi, era sigură că putea reconstitui cu o tandră ironie tot ce, fără îndoială, îi spusese el atunci, în timp ce acordurile lui Liszt ajungeau de jos până la ei; învăţase atât de bine să-l cunoască, încât nu se putea înşela, şi asta în asemenea măsură, încât se simţea perfect capabilă să adauge un nou capitol, capitolul final, la *Tratatul despre*

anarhie conceput de el.

— Arta e prematură. Noţiunea de „frumos”, atunci când este ruptă de realitatea socială, este esenţialmente reacţionară: în loc să se panseze rănile, le camuflează. Este de ajuns să dai o tură prin muzeele noastre pentru a vedea până unde se poate înălţa artistul în minciună şi complicitate: acele minunate naturi moarte, fructe, stridii, carne calitatea-ntâi, vânat sunt o insultă adusă tuturor celor ce mor de foame la două sute de metri de Luvru. Nu există o operă în care poporul să poată regăsi ecoul sărăciei şi aspiraţiilor sale. Poeţii noştri vorbesc despre suflet, pâinea nu-i inspiră. Cum Biserica e ameninţată, muzeele se pregătesc uşurel pentru a asigura înlocuirea acestei taverne pline de ceaţa opiumului…

Acesta a fost unul dintre refrenele lui favorite tot timpul cât au fost împreună şi, totodată, unul dintre motivele care au împins-o pe Lady L. să colecţioneze cu atâta dragoste opere de artă: era nu atât sfidare, cât o tandră ironie. Încă un Rafael, încă un Rubens, încă un Velásquez, încă un Greco: în chestiunile sentimentale nu se umblă cu nimicuri, ş-apoi el şi trebuia să fie un pic pedepsit. Ba chiar ajunsese să îl considere pe Armand un artist care o apucase pe căi greşite, cerând vieţii sociale ce numai arta i-ar fi putut oferi: perfecţiunea. Dorea să distrugă ordinea deja stabilită, fiindcă îi inspira aceeaşi oroare pe care pictura oficială o inspira celor care visau la o artă liberă şi nouă. Fără îndoială, anarhiştii au fost perioada fovistă a idealismului. Şi aşa, din decepţie în decepţie, din eşec în eşec, unii dintre ei, firește, trebuiau să ajungă la fascism pentru a încerca să deţină, în sfârşit şi cu totul, materialul uman care le rezista. Sau din lipsă de talent. Însă în cămăruţa în care se afla, nimic din toate acestea nu exista încă, numai prezenţa violentă ce părea să se reverse peste ea şi acea privire hipnotizatoare.

— Cu fizicul şi inteligenţa lui, spune Lady L., în secolul al XVIII-lea ar fi fost o minune de şarlatan >

şi ar fi mers mai departe decât Cagliostro, Casanova,

Saint-Germain… Din păcate, nu mai eram în secolul raţiunii, ci într-unul idealist. Mai prost n-aş fi putut pica.

Sir Percy era aşezat alături de ea, pe o bancă de marmură, la capătul aleii, la doar câţiva paşi de cărarea care ducea la pavilion… îşi ţinea mâinile încrucişate pe măciulia bastonului, cu privirea întunecată îndreptată către picioare. Nu i se mai întâmplase aşa ceva de când Mountbatten, ultimul viceregе, părăsise Indiile. Nici măcar revoltat nu mai era, ci încremenit de indignare. Iar râsetele vesele de pe gazon, ale copiilor, nu făceau decât să sublinieze oroarea poveştii pe care străbunica lor îl obliga să o asculte.

— Şi-apoi? a întrebat răguşit. Ce s-a întâmplat?

Lady L. şi-a reţinut un zâmbet. Bietul Percy, iată una dintre întrebările care îl caracterizau. Trebuia totuşi să-l menajeze un pic.

— Ei bine, ne-am petrecut noaptea stând la taclale, i-a răspuns cu bunăvoinţă.

Sir Percy a lăsat să-i scape un oftat de uşurare şi, pentru întâia oară, a făcut un gest uşor din cap, care aproape că putea fi luat drept un semn de aprobare.

Lui Annette i-a luat puţin timp pentru a înţelege cu ce fel de bărbat avea de-a face: imediat ce acesta a început să vorbească despre libertate şi egalitate, amestecând în aceeaşi oală dreptatea şi asasinatul, dragostea universală şi distrugerea, demnitatea umană şi bombele aruncare la întâmplare în mulţimea celor ieşiţi la plimbare, a recunoscut şi aria, şi melodia – pe toate le mai auzise. Doar că nu era aceeaşi voce, iar diferenţa era cu adevărat extraordinară. Toate teoriile care o sufocau teribil când erau enunţare de tatăl ei

I se păreau nobile şi frumoase aduse de glasul acela cald şi de acea prezenţă virilă şi sigură. A înţeles pe loc ce vedea în ea revoluţionarul şi şi-a pus la bătaie întreaga abilitate feminină şi inteligenţă intuitivă pentru a-i părea cea pe care el şi-o imagina, cea pe care el şi-o dorea: o

victimă a societăţii putrede, un suflet umilit şi indignat care nu cerea altceva decât să se alăture revoltei, să împartă cu el lupta pe care o purta alături de tovarăşii lui. Era tot ce văzuse vreodată mai frumos şi mai de dorit şi nici nu se punea problema să lase să-i scape un asemenea chilipir. I-a explicat lui Armand că tatălei îşi dăduse viaţa pentru opiniile lui anarhiste. Da, da, nu avea decât doisprezece ani când începuse să îl ajute, transportând pamflete incendiare în coşul ei de spălătoreasă. Minţea cu o asemenea convingere, intrase atât de uşor în rol, încât aproape că a sfârşit prin a se crede şi ea însăşi, iar în ziua în care, câteva săptămâni după prima lor întâlnire, l-a dus pe Armand la mormântul domnului Boudin, a plâns cu sinceritate şi chiar, până la urmă, a avut senzaţia că într-adevăr şi-a pierdut un tată iubit.

Se făcuse şase dimineaţa când coborâseră în salon, unde au dat de Krajweski adormit pe clapele pianului şi de jocheu aşezat pe canapeaua îmbrăcată în pluş verde, cu ochii închişi, cu braţele încrucişate, cu capul lăsat pe un umăr, cu pistolul pe genunchi… Lecoueur dormea într-un fotoliu. Fetele dispăruseră. Armand l-a trezit pe pianist şi l-a condus politicos la hotel. Înainte de plecare, virtuosul se uitase fermecat la Annette şi o salutase.

— Nu voi mai avea niciodată plăcerea de a cânta înaintea Graţiei şi a Frumuseţii încarnate, îi spusese şi probabil că o repetase, cu o oarecare complezenţă, în cele ce povestise, în memoriile sale, despre acea aventură.

Krajewski se înşela.

Câţiva ani mai târziu, după un recital pe care îl susţinuse la Glendale House, în cursul unei recepţii date în onoarea prinţului de Wales, virtuosul fusese aşezat în stânga gazdei. Nu o recunoscuse, ceea ce o iritase un pic pe Lady L.

Armand Denis nu pierduse deloc timpul până să îi explice nou recrutatei ce aştepta de la ea Mişcarea pentru Eliberare: trebuia să le folosească drept nadă şi călăuză.

Aveau nevoie de complicitatea şi de ajutorul pe care doar o fată frumoasă, inteligentă şi devotată idealului care-i însufleţea li le putea oferi. Comitetul de Acţiune nu supravieţuia decât mulţumită sprijinului financiar al lui Alphonse Lecoeur, adică veniturilor pe care acesta le obţinea din bordelurile pe care le controla şi din clubul de jocuri de noroc din mahalaua Saint-Germain. Acesta era pe cale de a-şi lichida cât mai bine şi mai repede afacerile, întrucât protectorii lui îl sfătuiau să plece din ţară. Mişcarea pentru Eliberare urma, fără îndoială, să fie forţată să îşi stabilească în Elveţia cartierul general, ceea ce, de altfel, avea să faciliteze reluarea controlului asupra diferitelor tendinţe ideologice care se băteau cap în cap în interiorul Internaţionalei şi, mai ales, chemarea la ordine a deviaţioniştilor ruşi, problemă cu totul delicată din cauza personalităţii timorate a lui Kropotkin şi a autorităţii intelectuale pe care acesta o exercita asupra emigranţilor. Intenţia lui Armand era de a „dovedi mişcarea în mers”, adică de a arăta „flecarilor” şi „bizantinilor” că era singurul care acţiona cu adevărat şi obţinea rezultate pozitive. Annette urma să joace la Geneva rolul unei tinere văduve neconsolate, să se introducă în mediul bogătaşilor trândavi care se plictiseau pe malurile Lacului Leman şi să obţină informaţii» indispensabile pentru executarea diferitelor atentate proiectate, mai ales asasinarea lui Mihail al Bulgariei, detestat în mod deosebit în acel moment de anarhiştii slavi, dar de care Kropotkin refuza să se ocupe, considerându-l o cantitate neglijabilă. Atentatul în sine urma să fie dus la bun sfârşit de către un tovarăş» bulgar, însă acesta nu era decât un simplu executant, Comitetului de Acţiune revenindu-i responsabilitatea pregătirilor.

Lady L. a ridicat uşor din sprâncene şi s-a întors: Sir Percy Rodiner tocmai se oprise în spatele ei, pe alee, iar cuvântul grosolan care-i scăpase i-ar fi (acut cinste şi unui pompier de la tulumbă.

— Prietene, faci progrese, i-a spus satisfăcută.

— *Balls*, *balls*, *ballsX* a ţipat de trei ori Poetul-Laureat. Diane, chiar vrei să mă faci să cred că ai fost amestecată în asasinarea lui Mihail al Bulgariei care, după cum ştii foarte bine, era vărul nobilei familii Marymount? Doar n-ai să pretinzi acum că ai avut cumva de-a face cu vreun regicid?

— Cum adică dacă am avut cumva de-a face? s-a mirat Lady L. Am avut *totul* de-a face, prietene. Totul. Şi te asigur că am fost cea mai fericită dintre femei.

I-a fost un pic ruşine să-l înnebunească în asemenea hal. Biata Anglie, după ce că i se luase totul, chiar că era niţeluş prea crud să vrea cineva să-i distrugă astfel şi imaginea unicei mari doamne care-i mai rămăsese. De data aceasta, însemna mai mult decât terorismul: era un act de vandalism. Însă Percy trebuia pregătit puţin câte puţin pentru groaznica dezvăluire pe care urma să i-o facă.

— Diane, ştii foarte bine că prinţul Mihail a fost asasinat de un student bulgar din Geneva.

Lady L. l-a aprobat cu un gest scurt.

— Da, aşa s-au petrecut lucrurile. Le-am pregătit cu mare grijă.

— Cine „le-am”? a ţipat Sir Percy Rodiner.

— Armand, Alphonse, jocheul şi cu mine. Cine ai fi vrut să fie? Percy, te-aş ruga să nu mai urli, astea nu sunt maniere!

— Fir-ar al dracului şi…

Poetul-Laureat s-a oprit la vreme şi a înţepenit în mijlocul aleii, cu bastonul în mână, cu atitudinea unui om gata să-i tragă una-n cap unei cobre care tocmai s-a ridicat în faţa lui.

— Îţi dai seama că cel mai mare dintre nepoţii tăi e ministru? a zbierat. Că James e-n consiliul Băncii Angliei şi că Anthony va fi peste puţin timp episcop? Vrei să mă faci să cred că bunica lor, una dintre femeile cele mai respectate ale vremii noastre, ale cărei portrete, executate de Boldini, de Whistler şi Sargent, sunt expuse în permanenţă la Academia Regală, şi care în dimineaţa asta

a primit o telegramă de felicitare din partea reginei Elizabeta, a participat la un regicid?

— Telegrama de felicitare nu are nimic de a face cu lucrul ăsta, spune Lady L. Şi-apoi, nu e nevoie să le spui celorlalţi. Rămâne-ntre noi. Păcat, la drept vorbind… Ar fi atât de amuzant!

Sir Percy trage aer în piept cu un şuierat de indignare.

— Diane, răspunde, ştiu că-ţi place să mă tachinezi. A fost mereu sportul tău favorit, mai ales de când nu te mai sui pe cal. Trebuie totuşi să te rog să îmi răspunzi fără ocolişuri: chiar ai luat parte la asasinarea unui văr al familiei Marymount care, după cum bine ştii, este înrudită cu familia noastră regală?

— Sigur că da, declară Lady L. Şi pot să te asigur că nu ne-a fost uşor: am pregătit acţiunea foarte serios. Tovaroff, criminalul, care era un cretin absolut, deşi plin de bune intenţii, a aşteptat ordinele timp de opt zile în camera de hotel în care îl închisesem, mângâindu-şi pumnalul, tremurând şi mormăind vorbe inspirate: era un idealist autentic care visa la frăţia universală, altul mai bun nici c-am fi putut găsi pentru un asasinat, însă trebuia să-i pregătim totul, ca pentru un copil. Aflasem de la contele Reitlich la ce oră urma să părăsească prinţul Mihail hotelul pentru a se duce să ia prânzul la ambasadă şi, mi-aduc bine aminte, aveam un asemenea trac – era prima oară când se acţiona după o informaţie oferită de mine –, încât m-am dus să aprind o lumânare Sfintei Fecioare pentru ca totul să decurgă bine. După care m-am întors în fugă la hotelul Bergues, unde Armand închiriase un apartament somptuos şi unde deja se găseau cu toţii în balcon şi se pregăteau să urmărească asasinatul cu binoclul. Întârziasem mult şi acţiunea începuse fără mine. M-am repezit în balcon, am cerut să mi se aducă un ceai şi mi se părea că mă aşezasem acolo de ceasuri întregi pentru a bea ceai şi a degusta castane glasate – în Elveţia au avut dintotdeauna cele mai bune castane glasate –, dar

cred că nu trecuseră decât câteva minute de când ajunsesem, când prinţul Mihail a ieşit din hotel şi s-a urcat în trăsură: l-am»

văzut atunci pe To varo fi ţâşnind din mulţime şi înfigându-şi pumnalul în inima regentului. A lovit de două ori la rând în inimă, după care a continuat să-l ciuruie cu pumnalul – chestie tare bulgărească, nu crezi? Trebuie spus că Mihail se purtase tare urât la el în ţară: provocase pogromuri – ba nu, aici mă-nşel, pogromurile erau rezervate evreilor –, cred că pusese să fie biciuiţi ţăranii pentru că aceia crăpau de foame sau ceva la fel de inutil. Unul dintre ofiţerii din gardă – erau toţi îmbrăcaţi în alb, cu pene albe la caschete – l-a ucis până la urmă pe Tovaroff cu o lovitură de sabie, însă Mihail era deja mort de-a binelea. Văzute de la balcon şi cu lornieta, toate acelea păreau pur şi simplu ireale, aduse parcă de la operă: dintr-odată, aveam senzaţia că mă aflu în cea mai bună lojă a unui teatru.

Dintr-odată, Sir Percy Rodiner a făcut ceva absolut neaşteptat: a început să rânjească. „Exact la timp, şi-a zis Lady L.: poate că nu era tocmai o cauză cu totul pierdută. Poate că mai e în el o urmă de umor, în pofida a tot şi a toate”. Nu putea nădăjdui să-l elibereze chiar de toate prejudecăţile lui morale: nu se punea problema să facă din insul ăsta oarecare un anarhist autentic, un nihilist; numai adevăraţii aristocraţi se pot elibera cu totul. Dar un mic progres tot se observa.

Lumina dinspre Kent – o lumină temperată, convenabilă, care părea că se întoarce de la o partidă de canotaj pe Tamisa odată cu guvernanta şi plasele de fluturi – scădea cu o încetineală de bun gust, care o făcea pe Lady L. să fie nostalgică după un fulger sclipitor ori o întunecare subită şi brutală. Detesta toate acele voaluri pudice aruncate peste sânul naturii, al căror climat anglican se străduia întotdeauna să-i atenueze elanurile. Văzuţi de departe, sub castani, în lumina rafinat dozată, păreau amândoi să aştepte pe alee pensula unui maestru

impresionist. Nu-i plăcuseră niciodată cu adevărat impresioniştii. I se părea că le lipeşte excesul, pasiunea. Numai Renoir, uneori, ştia să trateze corpul femeii cu acea lipsă de respect care-i era datorată.

Percy în sfârşit încetase să rânjească.

— Ah! Foarte caraghios, zice cu glas lugubru. Şi de foarte prost gust. Presupun că ai inventat toată povestea asta doar fiindcă ştii cât de legat sunt de familia Marymount: uite, până şi săptămâna trecută am petrecut weekendul la ei.

Lady L. l-a luat uşor de braţ.

— Vino, dragă Percy. Nu avem de făcut decât câţiva paşi. O să-ţi fie de-ajuns pentru a-ţi deschide ochii.

V

Zilele care au urmat întâlnirii din strada Furcy i s-au părut lui Annette mai greu de suportat decât munca în spălătoria maternă şi abia un pic mai puţin odioase decât solicitările, de altfel uşor de satisfăcut, ale musafirilor pe care îi primea la ea acasă. De dimineaţa până seara, numai interminabile şedinţe de dresaj: era învăţată să păşească, să se aşeze, să strănute, să se şteargă la nas, să vorbească, să se îmbrace, pe scurt, să „dea bine” şi să „pară” şi, deşi Armand nu înceta să îi repete că făcea progrese uimitoare şi că poseda la cel mai înalt nivel acea calitate naturală a „misterului”, graţie căreia anumite femei ştiu atât de bine să ascundă ceea ce le lipseşte, permiţând astfel bărbaţilor să ghicească în ele toate virtuţile cu care le înzestrează, existau momente în care i se părea că trebuia cu adevărat să meargă şi mai departe împotriva legilor firii, pentru a încerca să ajungă o mare doamnă, nu doar pentru a trăi în lux.

Izbucnea deseori în lacrimi ce-i cădeau pe caietul pe care-l acoperise, sub îndrumarea domnului

Poupat, caligraful, cu elegante litere A, B şi C, fiindcă pe atunci scrierea era considerată o artă importantă, aşa că era pusă să îşi lucreze „mâna” mai multe ore pe zi. Iar imperfectul subjonctivului, unicul viciu despre a cărui

existenţă îi mai rămăsese de aflat, aproape că o făcuse să îşi piardă minţile şi era sincer indignată, jignită chiar, de acel exerciţiu gramatical cu deosebire pervers, pe care Armand însuşi o punea să-l repete:

Ah! *Chiar trebuise să te văd, Chiar trebuise să îmi placi şi să îţi zic, naiv prăpăd, Cât de semeaţă ştii să taci*.

Să te iubesc, deci, trebuise.

Să mă aduci la disperare Pradă unei idolatrii precise, Doar spre a mă ucide-mi pare!

Din fericire pentru Annette, anii pe care îi petrecuse învăţând pe de rost şi recitând, spre marea satisfacţie a tatălui ei, operele profeţilor revoltei sociale îi lăsaseră o anume uşurinţă a vocabularului, dar şi o eleganţă a limbajului şi chiar a gândirii; viziunea elevată asupra umanităţii, care-i inspira pe scriitorii anarhişti, sfârşise prin a o marca şi a o şlefui, ceea ce făcea mult mai simplă sarcina profesorilor ei de acum. Generoasele şi nobilele elanuri ale lui Babeuf, Blanc, Bakunin treziseră în sufletul copilului o visătoare şi confuză aspiraţie către frumuseţe, stil, distincţie, care s-a manifestat imediat în felul de a se îmbrăca. Aşa că nu au întârziat să o instaleze într-un mic apartament din zona Palais-Royal, sub numele de domnişoara de Boisérignier, o tânără din provincie sosită la Paris în speranţa de a-şi face un loc al ei în lumea fetelor întreţinute. Un fost actor de la >

Comedia Franceză, domnul de Tully, care suferea de o boală ce sfârşise prin a-i afecta gâtul, reducând la un murmur tragic un glas care, pe vremuri, făcuse să vibreze mulţimile, îi dădea lecţii de ţinută, adevărate tablouri vivante în care trebuia să intre în poziţii distinse, să se mişte cu încetinitorul, să îşi ia un aer languros şi interesant, înainte de a trece la lecţiile de dicţie, încă mai groaznice, cu un creion ţinut între dinţi. Probele interminabile o lăsau pe Annette, la sfârşitul zilei, într-o stare de prostraţie şi de tensiune nervoasă pe care numai Armand o putea calma. Lecţiile au continuat timp de o

lună, spre marea satisfacţie a profesorului care, cu un horcăit înfiorător, îşi exprima deseori admiraţia pe care i-o inspira protejata lui:

— E formidabilă! Daruri naturale, stil, clasă, pe toate le are în sânge. Vă garantez succesul total!

După câteva săptămâni de izbucniri, de mici drame, de suspine, simţul înnăscut al frumuseţii, inteligenţa şi flerul ei au făcut-o să triumfe asupra tuturor capcanelor *bontonului* şi ale *purtării-cum-se-cuvine*, însă o urmă de zeflemea populară îi rămăsese neîncetat în voce, ceea ce, în Anglia, era pus pe seama specificului regiunii Franche-Compté, de unde i se trăgea stirpea nobilă, specific căruia ştiuse mereu să-i păstreze culoarea în felul ei de a vorbi. După care a venit partea cea mai delicată şi mai dificilă a educaţiei. Armand a fost nevoit să îi explice că era necesar să înveţe să se arate mai puţin expertă, mai puţin abilă în exerciţiul amorului, că nu era cazul să ezite în a se arăta neîndemânatică, dând astfel dovadă de ignoranţa care merge mână-n mână cu buna creştere şi care nu va întârzia să treacă drept nevinovăţie în ochii amatorilor de viţă nobilă, specialişti în virtute.

— Doamne Dumnezeule, Percy, ce mai e? l-a întrebat nerăbdătoare Lady L. Termină, te rog, cu mormăielile astea înfiorătoare. Eram foarte tânără, eram numai foc şi pară şi-ţi dai seama, în Elveţia… Armand avea perfectă dreptate. Ştii cum sunt adevăraţii gentlemeni, Percy. Cu ei trebuie să te porţi mereu cu mănuşi.

Poetul-Laureat şi-a scos cu mână tremurândă >

batista şi şi-a stets fruntea. S-au auzit hohote de râs şi glasuri proaspete, iar strănepoţii lui Lady L. şi-au făcut apariţia în goană pe alee. Erau trei: două fetiţe şi un băieţel, Patrick, îmbrăcat în uniforma Colegiului Eton, care ducea cu el mantoul lui Lady L.

— Ţi-am adus mantoul, bunicuţa. Mămica şi-a făcut griji pentru tine. A zis că începe să se lase răcoarea.

Lady L. i-a mângâiat cu tandreţe buclele negre. Avea o slăbiciune pentru băieţelul cu adevărat adorabil şi, de

altfel, preferase întotdeauna băieţeii fetiţelor.

— *Merçi*, *mon mignon*, i-a răspuns în franceză. Du-i te rog repede înapoi mantoul mamei tale şi spune-i să nu-şi facă griji. La vârsta mea, nu mai e cazul să îşi facă nimeni vreo grijă.

— Vaaai, dar nu eşti aşa de bătrână, a spus Patrick. Mămica e convinsă că o să trăieşti până la o sută zece ani.

— Biata Mildred, văd că într-adevăr îşi face griji. De-acum, gata, fugiţi de-aici, copii. Sir Percy şi cu mine tocmai ne înduioşam amintindu-ne de minunatele vremuri vechi. Nu-i aşa, dragă Percy?

Poetul-Laureat i-a aruncat o privire înspăimântată şi nu a răspuns nimic. Copiii au ascultat-o pe loc, cum făceau de fiecare dată. Erau cu adevărat foarte bine crescuţi.

După şase luni grele, petrecute făcând pe „câinele savant”, cum zicea, Annette a început dintr-odată să asimileze atât de repede şi atât de bine lecţiile, dându-i lui Armand atâtea dovezi ale deprinderii artei de a trăi în societate, încât tânărul anarhist, presat de timp, a comis o greşeală care era cât pe ce să se încheie catastrofal. Hotărâse să o pună pe Annette la probă, dându-i un ultim strat de lac prin trimiterea într-un pension celebru din Plaine-Monceau, unde tinerele de familie bună, din străinătate ori din provincie, se duceau pentru câteva luni, înainte de a-şi face intrarea în lume. După primele două săptămâni de bonton, pe când Domnişoara Reine, directoarea stabilimentului, le citea pupilelor ei un pasaj cu deosebire edificator din *Pasărea măiastră*, Annette, moartă de plictiseală, a fost auzită pe nepusă masă murmurând cu disperare, dar limpede: „Of, of, of, da’ ce te mai apucă dracii p-aici!” Cuvintele au răsunat în tăcerea îngheţată cu un accent atât de veritabil, cu un asemenea accent, ca să n-o mai lungim, încât Domnişoara s-a întrebat înfricoşată dacă tânăra era într-adevăr nepoata de frate a generalului conte de Servigny şi-l avea ca bunic pe

celebrul cavaler cu acelaşi nume, căzut glorios în bătălia de la Marengo. Vagul dubiu fusese agravat în clipa în care fusese informată de una dintre fete că Annette nu-i zicea niciodată altfel, în conversaţiile dintre colege, decât „baba codoaşa”. A întreprins rapid o anchetă şi a descoperit că referinţele şi recomandările admirabil caligrafiate, furnizate de „unchiul” pupilei sale erau toate false, iar ultimul senior de Servigny îşi dăduse creştinescul suflet la Acra, unde luptase alături de Ludovic al IX-lea cel Sfânt. Temându-se că era vorba despre o răpire, a chemat poliţia. Din fericire, Annette fusese avertizată la timp despre bănuielile Domnişoarei de către una dintre oiţele acesteia, înflăcărată de o admiraţie nemărginită pentru bogăţia vocabularului prietenei sale şi pentru varietatea cunoştinţelor pe care aceasta le poseda în anumite domenii de-a dreptul pasionante. Annette a reuşit să-l anunţe pe Armand şi să fugă doar în pantalonaşi – Domnişoara îi încuiase toate rochiile – pe fereastră, în zori, înainte de sosirea domului comisar, nu iară a fi lăsat o epistolă scrisă cu mână deosebit de elegantă, dar cu un asemenea limbaj, încât directoarea pensionului, după ce citise primele rânduri, îşi dusese mâna la inimă şi pur şi simplu leşinase. Nici nu fusese bine reanimată, că presimţirea daunelor, poate ireparabile, pe care fără îndoială oaia râioasă le provocase turmei, a făcut-o să îşi piardă iarăşi cunoştinţa.

În acea vreme, moartea unuia dintre personajele ilustre ale tinerei Republici l-a lipsit brusc pe Alphonse Lecoeur de unul dintre protectorii pe care-i avea de ani de zile la cheremul lui. Poliţiştii >» pe care-i cumpărase nu au mai putut face altceva pentru el decât să îl pună la curent cu hotărârile luate în cadrul unei şedinţe a Ministerului de in

terne: îi fusese decisă arestarea. În *Memoriile* sale, comisarul Magnien declară cu justificată severitate că regele apaşilor ar fi murit probabil bogat şi onorat dacă nu ar fi încercat să dea crimelor lui caracter de revoltă

socială, ci s-ar fi mulţumit cu modestie să rămână proxenetul şi şantajistul care fusese timp de douăzeci de ani. Lanţul de case de toleranţă, printre care Chabanais şi Royal, cele două cluburi de jocuri de noroc, caii de curse, vilele, faetoanele şi cupeurile au fost trecute în grabă pe numele unui om de-al lui care, nemaitemându-se de represaliile uriaşului ajuns în corzi, nu a întârziat chiar să le devină stăpân. Astfel, educaţia lui Annette a fost întreruptă cu brutalitate, iar aceasta s-a trezit dintr-odată în Elveţia, într-o lume cu totul diferită de cea pe care o cunoscuse până atunci. Plin de o imensă amărăciune, furios, jignit şi îndrugând ameninţări teribile la adresa societăţii, Alphonse Lecoeur şi-a mutat curtea prin cafenelele din Geneva şi Lausanne, lăsându-se prezentat, cu un aer morocănos şi condescendent, de Armand diverşilor anarhişti ruşi şi italieni ca

>»

mare combatant pentru libertate şi pionier al unei noi lumi, în timp ce jocheul, cu capul lui îngust mereu lăsat ciudat într-o parte, îşi privea prietenul cu ochi trişti şi resemnaţi.

,»

VI

Primele săptămâni petrecute singură în Elveţia, numai cu Armand, îi lăsaseră amintirea unei asemenea fericiri şi era pe atunci atât de tânără, încât în ziua de azi lui Lady L. i se părea că trăise, în pofida tuturor celor întâmplate, o copilărie plină de încântare. Nici măcar pistoalele pe care Armand le ţinea permanent la căpătâi nu reuşeau să trimită la ideea de pericol latent. Clipele acelea erau de o asemenea plenitudine, de o asemenea bucurie de a trăi, încât excludeau orice grijă, orice spaimă.

Locuia singură la hotelul din Bergues ca tânără văduvă inconsolabilă a unui anume conte de Camoëns; i se putea ghici durerea după aerul languros, după privirea pierdută, care părea să-i alunece peste fiinţe şi lucruri fără a le vedea; se spunea că venise în Elveţia pentru a consulta

nişte medici; se spunea că o măcina o maladie bizară; nu era vorba încă despre ftizie, se preciza, dar acea crepusculară stare sufletească era asemănătoare cu cele ce preced deseori declanşarea bolii. Paloarea şi sastiseala nu îi erau deloc prefăcute atunci când făcea câţiva paşi împreună cu cei doi ogari ai ei pe malul Lacului Leman: poate fiind condamnat la inactivitate, în aşteptarea întâlnirii conducerii noii Internaţionale anarhiste de la Basel, Armand se dovedea mai înflăcărat şi mai pretenţios decât oricând; felul în care îşi risipea puterile tinereşti în braţele iubitei nu ar fi întârziat să fie con-l >

siderat drept scandaloasă irosire de energie de către teoreticienii acţiunii directe, care fără îndoială nu ar fi ezitat să afirme că tot ce-i dăruia ei fără nicio socoteală era furat din drepturile poporului. Fiecare dimineaţă o vedea pe Annette pe scara unei clădiri delabrate din cartierul vechi al Genevei, sărind mai multe trepte deodată şi bătând la uşa unei camere de student, iar acolo aruncându-se în braţele iubitului ei, ajunsă în sfârşit la destinaţie, sosită-n port, eliberată, evadată şi bizar de liniştită imediat ce-l simţea în ea; rămâneau aşa, fără vreo mişcare, o clipă interminabilă, în pacea aceea absolută, îmbătându-se de propria aşteptare, de o bucurie ascultătoare şi supusă care nu li se mai putea refuza. Apoi, aplecându-se asupra chipului pe care nu se mai sătura să-l privească, în dezordinea micii camere pline de cărţi, de manuscrise, de ziare, de resturi de hrană rece, cu părul împrăştiat pe pieptul lui Armand, urmărea cu un deget expresia de fericire calmă şi surâzătoare a trăsăturilor lui, pentru a le învăţa pe de rost desenul şi pentru a putea, mai târziu, să-l reconstituie după propria-i vrere, cu ochii închişi, în singurătatea luxoasă şi rece a apartamentului ei sau când se plimba cu acel aer atât de distant şi de plictisit la malul apei, printre culorile vătuite ale unei naturi blânde şi decente, care ştia atât de bine să se prezinte şi să pară născută din curăţenie. Timp de trei săptămâni au trăit într-o beţie şi într-o plenitudine mereu noi în tumultuoasele lor

reîntoarceri şi degeaba le oferea lecţia sa de înţelepciune şi de rezervă liniştea marelui lac limpede, pe care îl zăreau amândoi de la fereastră. Uneori i se părea că visează, că ar fi trebuit să se trezească, să se întoarcă cu picioarele pe pământ. Ofta şi îi arunca o privire tristă.

— Ei, deci picnicul ăsta va lua curând sfârşit?

— Ce picnic, frumoaso?

— Curând va începe să plouă şi va trebui să mă întorc…

Erau momente în care credea că el reuşise în sfârşit să se elibereze de cealaltă pasiune, de visul unei fericiri universale de la care niciun om nu va fi exclus, că în sfârşit erau numai ei doi, singuri, şi chiar şi cele două pistoale încărcate, de pe noptieră, păreau să fi fost pierdute, în fugă, de un terorist dispărut. Că alunecaseră în uitare marile idealuri, răsturnări sociale, bombe şi sânge de vărsat, întrunirile clandestine şi grupurile de acţiune; tot ce mai rămânea era un băiat sănătos şi viguros, care în sfârşit reda mângâierilor şi săruturilor locul care al lor era în această viaţă: incontestabil, locul întâi. Annette avea mari îndoieli că Libertate, Egalitate şi Fraternitate aşteptau pe undeva, pe-afară, cu mustăţile lor groase şi pălăriile tip melon, bătând trotuarul cu pas greu, furioşi, răi, scoţându-şi uneori ceasul din buzunarul de la vestă pentru a vedea, cuprinşi de nerăbdare, cât e ora. Se străduia însă să nu se gândească la asta prea mult: ştia deja că fericirea era făcută din uitare. De altfel, viitorul era bun pentru bărbaţi. Personal, descoperise o comoară nouă, foarte feminină, nebănuită: prezentul. Nu se îndoia nicidecum de lupta pe care Armand Denis o dădea cu sine însuşi, sfâşiat între gustul subit pentru un destin personal şi chemările necontenite ale lumii foametei şi servituţii, dispreţului şi indiferenţei pe care aceasta i le adresa prin însăşi tăcerea ei, tăcere pe care presa burgheză ştia atât de bine să o acopere cu vocea ei. Abia mai târziu – mai exact după şaptesprezece ani – găsise Lady L. O urmă a acelei sfâşieri de nebănuit, într-o scrisoare a lui Armand

Denis, scrisă la puţin timp după sosirea lor la Geneva, pentru socialistul Dino Scavola, pe care ideile lui Karl Marx îl entuziasmau mai mult decât absolutismul sângeros al comandamentelor anarhiste. Scrisoarea era reprodusă în cel de-al doilea volum al autobiografiei lui Scavola[4]: „Poate aveţi dreptate. Mi se întâmplă uneori să cred că terorismul ţine mai degrabă de un soi de nerăbdare viscerală decât de logica revoluţionară. De altfel, ce spuneţi despre legăturile dintre terorism şi defetism poate că nu este lipsit de fundament". Scavola şi-a publicat şi scrisoarea lui către Armand Denis: „Fie ca domnia raţiunii să ia în sfârşit locul exceselor pasiunii, fie ca aceia care trăiesc beţia absolutului să renunţe în sfârşit la desfrâul idealist, fie ca extremismul sufletului să înceteze peste tot violarea omenescului... Prietenii dumneavoastră se reclamă cu toţii de la dragostea pentru oameni, dar cât de numeroşi sunt aceia dintre ei care caută mai ales să»

Îşi potolească setea de răzbunare personală împotriva Creaţiei, pedepsind oamenii pentru imperfecţiunile lor... Comportamentul le este pentru socialism ce e pervertirea simţurilor pentru iubire" Numai că tot ce ştia ea pe vremea aceea era că ţinea în braţe o fiinţă extraordinară prin impetuozitatea pasiunii şi încă nu cunoştea suficient acest gen de oameni pentru a înţelege că, dacă el dovedea atâta înverşunare şi abandon sub mângâierile ei, o făcea fiindcă se străduia să uite, să îşi alunge din minte prin îmbrăţişările ei o iubire încă şi mai mare şi mai devoratoare >»

decât cea inspirată de Annette. Nu învăţase încă să vadă în omenire rivala ei, ba chiar i se întâmpla să creadă că nu exista nimeni altcineva în viaţa iubitului ei. Era, fără îndoială, şi singurul moment din cariera apostolului „revoluţiei permanente" în care tânărul extremist încerca să se elibereze de adâncimile învolburate în care propriile convingeri îl ţineau scufundat de atâţia ani şi ani, să urce la suprafaţă, să acceadă la superficial, la banalitatea

4 Revoluții, revoluționari, Milano, 1907. (N.a.)

săruturilor, lăcrămioarelor şi cerului albastru. Încerca să fie fericit. Uneori se ridicau amândoi şi ieşeau în bal – >

con pentru a admira, peste acoperişuri, apele palide ale marelui lac, iar muntele părea a se descoperi în faţa lor ca pentru a-i saluta, aruncându-şi jos, în apa limpede, piscul înzăpezit, însă Annette se plictisea repede de peisaj. Unicul lucru la care se putea uita ore în şir era chipul acela cărnos şi fremătător, cu nasul un pic turtit şi coama buclată, de fiară, gâtul puternic şi umerii tari de sub cămaşa din mătase albă, descheiată la guler; îi venea tot timpul să-i atingă nasul atât de animalic, să-şi treacă mâna prin părul lui răvăşit, în care lumina arunca reflexe de bronz, să rămână aplecată deasupra ochilor întunecări şi veseli totodată, care-şi schimbau culoarea imediat ce zâmbea. Vocea îi era profundă, întretăiată, mereu un pic cam bruscă, la fel ca mişcările trupului care ba încremenea, ba se însufleţea dintr-odată, însă părea să ignore încetineala, gestul lent şi leneş, moliciunea indolentă.

— Armand, învaţă-mă un cântec de dragoste…

— Ei, să-mi trag una, Annette, dar ce, n-ai învăţat niciodată vreunul?

— Toate pe care le ştiu sunt prea scurte şi prea triste. În ele se geme, se jeleşte, se plânge, se moare de-ai zice că toţi ăia care le-au scris au toţi ceva la plămâni. Scrie-mi tu un cântec adevărat de dragoste, Armand.

— Nu prea-mi stă mie-n fire, dar chiar vreau să-ncerc.

Şi aşa au apărut cuvintele unui cântec anonim şi atât de popular în Franţa pe la 1895: *Fericirii care trece*, puse mai târziu pe muzică de Aristide Filliol, dar scrise într-o mansardă din Geneva de un terorist hăituit. Când Lady L. i-a auzit pentru întâia oară refrenul, pe o stradă a Parisului, pe când trecea într-o maşină, împreună cu ambasadorul Angliei, Sir Allan Hazlitt, a recunoscut pe loc cuvintele: „Adio, clipă fugară, fericire ce trece…” A pălit sub voaletă şi, spre marea surpriză a diplomatului, şi-a

ascuns chipul în palmele înmănuşate şi a izbucnit în lacrimi. Fiindcă Armand nu reuşise nici el mai bine decât >

ceilalţi poeţi dinaintea lui, iar cântecul de dragoste îi ieşise încă mai scurt şi mult mai trist.

Numai că Libertate, Egalitate şi Fraternitate şi-au pierdut răbdarea şi nu au întârziat să îşi facă simţită prezenţa. Armand dădea adăpost unor emigranţi politici: polonezi care încercau să se elibereze de jugul rusesc, revoluţionari germani care nu încetau, cu regularitatea atât de caracteristică poporului lor, să eşueze în atentatele contra kaiserului, unguri care încă mai visau la Kossuth, italieni care pregăteau asasinarea propriului rege, sârbi care aşteptau căderea Habsburgilor. Din ce în ce mai des, după ce urca toate cele patru etaje cu un surâs fericit, Annette vedea, deschizând uşa, câte un grup de indivizi ce puneau la cale planuri ale unor atentate la Paris, Viena ori Moscova, pe câte o foaie de hârtie unsuroasă, pe care încă mai zăceau capul cu ochi rotunzi şi oasele vreunui hering gătit ruseşte. Îşi petreceau nopţile dormind pe jos ori analizând până în zori, cu o fervoare nedomolită, noutăţile politice pe care tovarăşii lor proaspăt exilaţi le aduceau din ţările respective. Cu câtă excitaţie, cu cât entuziasm întâmpinau şi cel mai mic zvon, agăţându-se de fiecare surcică de speranţă cu o încredere absolută, văzând peste tot semne care le erau favorabile, aşteptându-se în fiece zi la răsturnări extraordinare, la revolte pe care nimic nu le-ar mai fi putut opri şi le-ar fi permis în sfârşit să ia frâiele în mâini şi să facă să ţâşnească»

la suprafaţă puritatea sângelui şi justiţia masacrului. Se credeau cu toţii înconjuraţi de o simpatie universală; mulţimile oprimate nu aşteptau decât un semn pentru a se ridica, masele erau de partea lor, nu era decât o chestiune de luni, de săptămâni, de ore. Nici măcar un singur muncitor nu se afla printre ei, nici măcar un singur fiu de muncitor ori de ţăran; ruşii erau toţi de familie bună şi purtau deseori nume ilustre; nemţii erau toţi burghezi

romantici, degustători de poezie; italienii, amatori de *belcanto* ce se ignorau, doreau să facă din omenire un cântec de dragoste şi de frumuseţe spre a trăi operele pe care le simţeau în ei; purtau cu toţii în sine marca acelei aristocraţii a spiritului şi acea distincţie a sentimentelor care înlocuia pur şi simplu prin Doamna Umanitate acea altă Doamnă pe care o cântau trubadurii în vremea iubirii curteneşti; din om făceau un obiect

*

de cult şi din credinţa lor politică, o biserică; în revoluţie căutau titluri de nobleţe mai autentice decât»

acelea cu care erau deseori împodobiţi; atinşi mai târziu de defetism intelectual, consecinţă naturală a mult prea exigentelor lor aspiraţii, unii urmau să ajungă, raliindu-se fascismului şi nazismului, la o sinucidere tipică iubirilor înşelate. Printre ei, câţiva mari visători cu inima curată, care aruncau bombe în parlamentele unde mari oratori burghezi se duceau să fie ascultaţi de amantele lor, şi apoi urcau cu mândrie treptele ghilotinei, aducând astfel visului omagiul tradiţional al capului tăiat. Dar degeaba violenţa lor exasperată şi tragică încerca să tulbure ultimul somn al veacului ce stătea să se sfârşească; aveau urechea prea sensibilă şi auzeau deja huruitul îndepărtat al marii hule a istoriei ce avea să se reverse, însă nu aveau nici răbdarea de a aştepta, nici puterea de a grăbi lucrurile. Annette îi regăsea pe toţi în cămăruţă, aşezaţi în jurul unei mese cu pâine şi cârnaţi uscaţi puşi pe un ziar, visând la cine ştie ce scurtătură prodigioasă, la cine ştie ce acţiune fabuloasă care i-ar fi dus direct la realizarea telului, scutindu-i de lenta şi dezesperanta muncă de educaţie, de propagandă şi de organizare. Unul dintre aceştia se adăpostise acolo timp de două săptămâni, un rus uriaş, gras, chel şi bărbos, care trăsnea a tutun; aştepta la Geneva banii pe care trebuia să i-i trimită mama lui, pentru a-i permite să se întoarcă la Sankt Petersburg şi să-l asasineze pe ţar. Vorbea tot timpul de maică-sa, explicând tuturor şi fiecăruia-n parte ce femeie superioară, curajoasă

şi inteligentă era. Îl chema Kovalski, iar mama lui era, într-adevăr, celebra contesă Kovalski; deportată în Siberia pentru activităţi revoluţionare, ajunsese muza şi inspiratoarea lui Şulkov. Câteva săptămâni mai târziu, Kovalski s-a întors în Rusia, dar, în loc să-l arunce în aer pe ţar, din neatenţie şi-a aruncat în aer propria mamă, într-un accident provocat de fabricarea unei bombe. Mai era pe-acolo şi Kilimov, un tânăr ofiţer, fost membru al Corpului Pajilor, un bărbat tăcut, meditativ şi închis, care îşi omora timpul cu interminabile partide de şah jucate cu sine însuşi, pe care le pierdea fără excepţie, ceea ce părea a-i provoca o satisfacţie sumbră. Şi Napoleon Rossetti, un italian scund, jovial, originar din Cremona, care cânta la vioară prin cafenele şi nu se plimba niciodată prin Geneva fără o bombă în cutia cu aspect atât de inofensiv a instrumentului.

— Nu se ştie niciodată, domnişoară, îi explicase cu amabilitate lui Annette, ce întâlnire încântătoare te poate aştepta pe malurile atât de frecventate ale Lacului Leman. Deviza mea e, deci: mereu gata să servim cauza.

Lady L. descoperise în *Eseul despre artă* al lui Sir Bertram Moore, publicat în 1941, un pasaj remarcabil care părea că li s-ar fi putut aplica admirabil lui Armand şi unora dintre tovarăşii lui. „Lucrurile chiar trebuiau să se termine aşa; nevoia de frumuseţe a sufletului omenesc trebuia, mai devreme sau mai târziu, să iasă din graniţele artei pentru a ataca însăşi viaţa. Vedem, prin urmare, creatori inspiraţi care se aruncă în urmărirea capodoperei trăite, care se apucă să trateze viaţa şi societatea ca pe o materie plastică. Închipuiţi-vă un Picasso ori un Braque încercând să construiască o lume nouă conform canoanelor artei lor: întreaga omenire tratată şi triturată – torturată – ca o pastă de modelaj. Iată ce ni se-ntâmplă. Rămâne de aflat de unde îi vine sufletului omenesc această nevoie de frumuseţe: chiar că trebuie să fie un loc»

ciudat cel unde a fost ascuns”.

La început, lui Annette micul grup de conspiratori i

se păruse mai degrabă drăguţ. Armand însă considera că anonimatul tinerei era esenţial pentru reuşita planurilor, aşa că i-a interzis să vină să-l vadă când erau şi tovarăşii lui pe acolo. Drept care Annette a început să-i deteste din toată inima şi nu ar fi ezitat să-i dea pe mâna poliţiei dacă un astfel de capriciu nu i-ar fi pus pe fugă iubitul.

În consecinţă, cea mai mare parte a timpului era doar cu sine însăşi şi încerca să se consoleze degustând din toate plăcerile pe care noua ei condiţie şi banii care-i mai rămăseseră lui Alphonse Lecoeur i le puneau la dispoziţie. Făcea îndelungi plimbări pe la ţară, jucându-se cu umbrela, având grijă să-i spună vizitiului să meargă încet pentru a nu pierde nimic din efectul amuzant pe care trecerea ei îl producea asupra celor ce la rândul lor se plimbau singuri, fericită să-i lase să o admire, luându-şi un aer misterios şi un pic languros pentru a le gâdila curiozitatea. Se oprea înaintea vilelor romantice, cu balcoanele lor italieneşti, pe unde păreau că rătăcesc umbrele tuturor îndrăgostirilor dispăruţi, se uita la doamnele elegante şi la domnii distinşi care jucau crichet pe gazon, vizita grădina dăruită oraşului de marele duce Alexei, unde ţi se dădea un ghid înainte de a ţi se permite să te aventurezi prin labirintul de flori, şi se simţea cuprinsă de o dorinţă imperioasă de a fi bogată, de a avea o casă, de a avea caleaşca ei, grădinile ei, de a se plimba printre florile care i-ar fi aparţinut. Varietatea fabuloasă a florilor i se părea unul dintre cele mai mari mistere ale creaţiei. Stătea la taclale cu grădinarii, învăţa numele plantelor, gusturile lor, obiceiurile, cererile şi capriciile şi, închizând ochii, încerca să recunoască fiecare floare după parfumul ei; când ghicea, avea senzaţia că tocmai îşi mai făcuse o prietenă pe viaţă.

Petrecea ore întregi prin saloanele de modă, probând toalete, pălării, jucându-se cu eşarfele boa cu pene sau cu voaletele care-i ajutau frageda tinereţe să fie împodobită cu un aer misterios, în timp ce vânzătoarele exclamau: „Ce frumoasă e domnişoara!” în jurul orei cinci după-amiaza nu

rata niciodată ocazia de a intra la Rumpelmeyer, unde îşi lua ceaiul ascultând bâzâitul vocilor franţuzeşti, ruseşti ori nemţeşti din jurul ei, prefăcându-se că nu vedea pe nimeni, că nu auzea nimic cu excepţia acelui O, *Sole mi-o*\ cântat de un italian pântecos, care-şi apăsa pe inimă o labă păroasă, în timp ce tovarăşul lui slăbănog şi pletos îl acompania la vioară. Reuşea atât de bine să ia aerul acela distrat şi îndepărtat, avea o asemenea aură de discreţie şi atâta siguranţă în singurătatea afişată, încât niciunul dintre acei domni tineri ori bătrâni care explorau cofetăriile la ora ceaiului nu îndrăznise vreodată să o abordeze, ba nici măcar să o privească prea pe faţă. Doar uneori vreo ocheadă rapidă şi insolentă, pe care o arunca pe neaşteptate, ca pe o săgeată, în atmosfera rarefiată şi conformă cu eticheta locului, în timp ce o expresie maliţioasă se schiţa, preţ de o secundă, pe vreun chip, şi se auzeau ceştile, linguriţele şi farfurioarele lovindu-se între ele, în mâinile cine ştie cărui vânător la pândă, dar înainte ca respectivii amatori să fi avut timpul de a-şi pune anumite întrebări ori de a se lăsa legănaţi de anumite speranţe, buzele lui Annette ştergeau cu severitate ultima urmă de surâs muribund, genele lungi coborau cu modestie, un aer distant, impenetrabil, îi voala trăsăturile, iar cuvintele domnului de Tully îi răsunau în urechi:

— Aminteşte-ţi, draga mea, că eşti undeva departe de ceilalţi, că eşti inaccesibilă… Că eşti de neabordat… O zeiţă solitară în Olimpul propriu… Nimeni să nu-ndrăznească… Nimeni să nu-şi închipuie… Nimeni nu poate decât să te adore respectuos, de la foarte mare depărtare, şi să suspine în van după tine… Şi-atunci vei obţine de la ei tot ce îţi doreşti.

Aşa că, rapid, o ultimă ocheadă fugară şi veselă, dar, înainte ca vreunul dintre admiratorii tulburări să se decidă să-şi creadă ochilor şi să se ridice de pe scaunul lui, pe chipul ei nu mai rămânea decât o admirabilă perfecţiune a trăsăturilor, pe care nimeni nu o putea considera altcumva decât ca semn de aristocraţie, cu nasul acela fin, spiritual,

răvăşitor, şi genele lungi care păreau a coborî sub greutatea modestiei.

Era deseori văzută pe la bijutieri, unde îi plăcea să se joace cu acele camee italieneşti magnifice care făceau furori pe atunci – Lady L. mai are şi acum câteva cutii pline – sau să încerce cercei, brăţări şi broşe care încă nu purtau numele înfiorător de *clipsuri*, iar voinţa şi simţul respectabilităţii îi erau atât de puternice, încât nu furase niciodată nimic, deşi ispita era uneori atât de apăsată, încât aproape că izbucnea în plâns. Înţelesese însă foarte repede că adevăratul lux nu era acela al pietrelor preţioase şi al operelor de artă şi că, pe lângă splendoarea vie a formelor, a sclipirilor, a culorilor pe care i le dăruia pământul, nici cea mai frumoasă bijuterie nu era altceva decât marfa ieftină. Avea un înnăscut simt al autenticităţii. Ştia din instinct să facă diferenţa dintre eleganţă şi lucru ţipător, ştia ce este adevărata distincţie a atitudinii şi deţinea deja, la cel mai înalt nivel, arta misterioasă de a adăuga propriei toalete o patină personală, abia perceptibilă, care făcea din ea pe loc femeia cea mai bine îmbrăcată, peste tot pe unde îşi făcea apariţia.

Abia în cursul plimbărilor prin cantonul elveţian s-a pătruns cu adevărat de ceea ce domnul de Tully o învăţase cu atâta răbdare. O ramură de liliac era o >

lecţie de graţie; privind lebedele plutind pe apele lacului, mângâind petalele unei flori învăţa dintr-odată mai mult decât din toate manualele de autoîntreţinere; nu trecea niciodată printr-o grădină fără a se alege cu un plus de dezinvoltură şi de prestanţă şi, foarte repede, de cum se aşeza la vreo masă de la Rumpelmeyer, ascultând discreta pălăvrăgeală poliglotă, sau pe când păşea prin faţa tablourilor, la vreun vernisaj, începea să trezească admiraţia nu doar prin frumuseţe, dar şi prin acel ceva înnăscut pe care adevăraţii aristocraţi îl recunosc imediat, acel *nu ştiu ce* relaxat, sigur pe sine, de neimitat, care nu poate fi obţinut, ci pe care îl primeşti din naştere, „clasa, ce să mai vorbim”, cum îşi ziceau între ei cunoscătorii de

sânge albastru, privindu-se complice. Ani mai târziu, când îşi amintea acea primă impresie făcută nobililor ei admiratori, încă i se mai întâmpla lui Lady L. să-şi dea pe spate minunatul cap blond şi să izbucnească în hohote vesele, care-i îngrijorau de fiecare dată pe cei din jur, fiindcă părea să înglobeze cu adevărat întreaga lume în nepăsarea sa; se şoptea că în caracterul acestei mari doamne exista ceva uşor amoral, ba chiar nihilist, trăsătură destul de frecventă, de altfel, a adevăraţilor seniori care-şi pot permite totul şi pe care veacurile de privilegii îi fac uneori să fie uşor excentrici şi absolut lipsiţi de respect. Iar atunci când pictorii şi sculptorii se extaziau în faţa aiurii ei, a acelei calităţi de stil, perceptibilă imediat până şi în cel mai neînsemnat gest, le explica cât se poate de serioasă:

— Toate acestea se învaţă stând aproape de flori.

Începuse să îi placă muzica. A învăţat foarte repede să distingă adevărata artă a virtuozităţii şi, aşezată în sala de concert, cu ochii pe jumătate închişi, cu zâmbetul pe buze, se lăsa în voia unui farmec pe care numai dragostea reuşea să îl întreacă. Păstrase însă mereu o slăbiciune pentru valsurile de bal popular, care erau considerate pe atunci culmea vulgarităţii: Lady L. fusese nevoită să mai aştepte nişte ani până s-o poată ajuta pe acea fată a străzii să pătrundă în saloanele lumii bune.

VII

Micul grup de extremişti adunaţi la Geneva, în jurul lui Armand Denis, era pe atunci în plină rebeliune împotriva gândirii revoluţionare a epocii. La întâlnirea clandestină de la Basel, din ianuarie 1890, îl denunţaseră violent pe Karl Marx, a cărui doctrină li se părea că duce direct la aservirea completă a omului de către stat, respingând orice cooperare cu socialiştii englezi pe care-i considerau „fabianişti1 conformişti ca oile”[5] şi rupând,

5 Fabianismul, doctrină engleză de stânga, din secolul al XIX-lea, care prevedea trecerea lentă de la capitalism la socialism pe calea reformelor — de la numele generalului roman Quintus Fabius Maximus care susținuse tactica temporizării în bătălia cu Hanibal. (N. tr.)

până la urmă, legăturile cu Kropotkin şi Fedukin, consideraţi, la rândul lor, dintre cei care „prea se poartă cu mănuşi”[6]. Comitetului pentru Eliberare, nume adoptat de către direcţia colegială a mişcării „revoluţiei permanente” după sciziunea de la Basel, începuseră să-i lipsească banii tocmai în momentul în care proiectele şi planurile sale de acţiune ajunseseră extrem de ambiţioase. Atacarea unui fùrgon poştal la Lausanne, dusă la bun sfârşit de Armand şi de Lecoeur, cea a magazinului de bijuterii Maximin, de la Geneva, executată de Armand şi de Slesser la începutul lui februarie 1890, le permiseseră organizarea şi înarmarea unei jumătăţi de duzină de grupe mobile care au trecut frontiera franceză la începutul primăverii. Jumătate din efective s-au evaporat pe loc cu tot cu bani, ceilalţi nu au ieşit în evidenţă decât prin eşecul din timpul manifestaţiei de la 1 mai 1891, din Clichy, când, în pofida celor câteva focuri de armă trase, nu s-a lăsat nici cu morţi, nici cu răniţi. Societatea burgheză părea literalmente să absoarbă anarhiştii ca sugativa cerneala şi trebuiau găsiţi neîncetat noi recruţi, lucru care presupunea, la rândul lui, o muncă de educare şi de formare a cărei încetineală nu era cu niciun chip compatibilă nici cu temperamentul lui Armand Denis, nici cu convingerile sale care îl împinseseră, Ia Basel, să solicite proclamarea „stării de urgenţă” spre a salva omenirea ameninţată de rivalităţile colonialiste şi de ambiţiile conducătorilor. Era mai uşor şi mai eficient să se recruteze executanti mercenari din mediile criminale, misiune cu care fusese însărcinat un anume Koenigstein, zis Ravachol, Ia Paris. Armand calculase că, dacă acele câteva sute de crime comise în medie în capitală ar fi putut fi înlocuite prin asasinate politice, societatea capitalistă s-ar fi trezit lipsită de stâlpii ei şi s-ar fi prăbuşit la prima izbucnire a maselor populare[7]. Numai că această

6 Id., ibid. (N. a.)

7 Armand Denis, Criminalii și noi, articol apărut în Omul liber, numărul de la 14 noiembrie 1889. (N.a.)

modalitate de operare era deosebit de costisitoare: dacă adevăraţii idealişti participau literalmente gratuit, recrutarea de profesionişti din mediile specializate cerea sume considerabile. Armand Denis, după destule ezitări, ceea ce îi lasă acum lui Lady L. impresia că, fără a o fi ştiut, fusese pe atunci la doi paşi de o victorie de care nu se îndoise absolut deloc, a decis, până la urmă, să o utilizeze pe Annette în scopul pentru care fusese recrutată cu mai bine de optsprezece luni mai-nainte. Fermecătoarea contesă de Camoëns umbla deci de la o vilă la alta, lua ceaiul, juca partide de crichet, mângâia capetele copiilor, asculta muzică de cameră, plimbându-şi în jur o privire meditativă şi ezitând între locuinţele amabilelor ei gazde, dintre care multe i se păreau cu totul demne de a fi jefuite.

Îşi putuse face relaţiile mondene necesare în lumea bună graţie ajutorului unui anume baron de Beren. Baronul, un om de o imensă cultură şi de o rară fineţe de spirit, era unul dintre acei nefericiţi pe care Alphonse Lecoeur îi ţinea la cheremul lui de ani şi ani, exploatând fără milă un păcat bine-cunoscut al aristocratului, altfel o persoană imaculată şi cu gusturi deosebit de rafinate, dar care nu putea savura anumite plăceri, de care nici nu s-ar fi putut lipsi, decât în totală abjecţie şi umilinţă, îngenuncheat pe buza prăpastiei şi, dacă era cu putinţă, sub semnul iminenţei pericolului de moarte. Freud însuşi cu siguranţă nu ar fi putut salva fiinţa plăpândă, cu părul alb, de atracţia irezistibilă pe care supunerea, în întuneric, o exercita asupra copilului pierdut şi vicios ce se ascundea în adultul care cerea să fie pedepsit. Şi dacă acest amator disperat de haimanale, înfăşurat în haina lui grea, de blană, cu monoclul sclipindu-i, în lumina felinarelor cu gaz, pe chipul palid, îngrozit şi încântat în acelaşi timp, nu se trezise niciodată cu gâtul tăiat în decursul salturilor sale nocturne în abjecţie, lucrul acest îl datora în totalitate protecţiei lui Lecoeur. Averea şi-o cheltuise în întregime; pus sub tutela unui consiliu judiciar, nu-i mai era de folos de ani de zile fostului patron de la Chabanais altfel decât

ca mijlocitor prin cluburile de jocuri de noroc şi pe lângă tineretul plin de aur şi cu sânge albastru a cărui companie o căutase cu atâta ardoare „Milord” Lecoeur înainte de a fi descoperit vocaţia revoltei. Aşadar, Beren i-a folosit drept însoţitor lui Annette în înalta societate bogată, trândavă şi politicos plictisită de la Geneva. Lecoeur îl chemase în Elveţia special pentru asta. Bietul om se dusese cu totul împotriva propriei voinţe şi se îmbolnăvise imediat: nu putea suporta aerul Elveţiei, care-i provoca repetate crize de astm. Imediat ce era mutat în condiţii de viaţă sănătoase, începea să se înăbuşe. „Urăsc natura”, îi şoptea trist lui Annette, culcat în camera lui de la hotelul din Bergues, cu toate ferestrele închise şi cu draperiile trase. Dar nu se putea pune problema să nu se supună. Se lupta vitejeşte cu lumina, cu primăvara, cu suflul zăpezilor, care venea dinspre gheţari, rămăsese fără poftă de mâncare, slăbea, se sufoca, dar se achita de sarcina primită, găsind de bine, de rău o vagă relaxare printre birjari. I-au fost necesare mai multe săptămâni pentru a o instala sigur în lumea bună pe contesa de Camoëns, al cărei doliu tocmai luase sfârşit, după care se întorsese în grabă la Paris, unde îşi revenise rapid. Numai că pumnul zdravăn al lui Lecoeur nu mai cântărea chiar atât de greu prin lumea obscură prin care-şi făcuse cura, poate prea fără griji. Câteva luni după revenirea la Paris, corpul i-a fost descoperit într-un canal: pe chip încă i se mai putea citi o expresie de o delicioasă teroare.

Aşadar, Annette s-a putut amesteca fără greutate printre acele păsări migratoare de lux care zburau dintr-o ţară-ntr-alta, după anotimp, făceau băi la Baden-Baden sau Kissingen, picnicuri pe malurile unor lacuri minunate sau erau fotografiate cu alpenştocul în mână, lângă vreun gheţar, în timp ce fiii şi fiicele lor, supravegheaţi de perceptori germani sau guvernante englezoaice, pictau acuarele drăguţe, în maniera lui Edward Lear, citeau *Micul Lord Fauntleroy* sau visau în faţa pianului. Elveţia era pe atunci locul preferat de întâlnire al acestor călători

prudenţi pentru care Mont Blanc era încă un spectacol terifiant; epoca victoriană, cu confortul ei de pluş, cu buiotele, albumele şi florile ei uscate între paginile jurnalelor intime, îşi stabilise avanposturile pe malurile şi prin parcurile bine întreţinute ale lacului Como, la Stresa ori la Interlaken.

Totuşi, printre aceşti hoinari leneşi, ale căror unice pasiuni păreau a fi decenţa şi comportamentul *comme il faut*, a făcut Annette cunoştinţă cu unul dintre bărbaţii cei mai excentrici, mai cultivaţi şi mai inteligenţi ai vremii lui. Edward Lear, al cărui protector generos fusese pentru mult timp, nu-i spunea altfel decât „Bonzul fericit”; în *Alice în ţara minunilor*, Lewis Carroll făcea din el regele al cărui domeniu se afla de cealaltă parte a oglinzii şi pe care îl descria astfel în scrisorile sale către Dudley Page: „Imaginează-ţi un Buddha uscăţiv, cu craniul complet ras, cu un zâmbet pe care nimic nu are puterea de a-l şterge, cu pleoapele fără gene lăsând la vedere nişte ochi înguşti, cu ape adânci, cu buze care păreau să fi păstrat în cutele lor voluptuoase savoarea tuturor felurilor rafinate de mâncare pe care le degustaseră, şi tot nu vei şti nimic despre acel om, fiindcă rămâne invizibil în spatele măştii lui imuabile; ai uneori impresia că este o statuie de piatră locuită de o fiinţă uimitor de amuzată de tot ce vede în jurul ei şi mai ales de tine, ceea ce nu e neapărat o senzaţie care să-şi lase interlocutorul în largul lui”. Ducele de Glendale, „Dicky” pentru prieteni, avea pe atunci un pic mai mult de cincizeci de ani şi îşi susţinea de multă j, >

vreme, cu succes, reputaţia de oaie neagră a reginei Victoria. Duşmanii îl considerau profund corupt, prietenii vedeau în el încarnarea înţelepciunii. Caracterul lui original şi aventuros era celebru; îl moştenise de la tatăl său, care îl însoţise pe lordul Byron în fatala expediţie a acestuia în Grecia, nu atât de interesat de cauza independenţei greceşti, cât considerând că frumuseţea peisajului, compania poetului şi ocazia de a intra în posesia câtorva obiecte antice rare merita deplasarea. După

moartea lui Byron, continuase să lupte alături de Ipsilanti, riscându-şi de mai multe ori viaţa pentru a cuceri Muntele Helios din mâinile cavaleriei turceşti; odată obţinută victoria, a jefuit templul şi s-a întors triumfător în Anglia cu trofeele sale. Băiatul lui se căsătorise cu o ţigancă, scandalizând tânăra regină şi prinţul consort; după moartea soţiei, s-a dus să trăiască timp de mai mulţi ani în Spania, în şatra acesteia. Turişti englezi indignaţi îl recunoscuseră pe străzile Sevillei, cu un papagal pe umăr, acompaniind la tamburină numărul maimuţei lui savante. Dispăruse apoi mai mulţi ani în Extremul Orient, de unde se întorsese într-o zi cu craniul ras şi îmbrăcat în rochia portocalie a preoţilor budişti. A fost rugat să părăsească Anglia după ce încercase inutil să-l convertească la budism pe arhiepiscopul de Canterbury şi condamnase vânătoarea de vulpi într-o scrisoare trimisă la *Times*, compusă pe un ton ironic şi indignat cu care numai vreo vulpe ar fi putut fi de acord. A plecat în Italia şi nu s-a mai vorbit despre el pur şi simplu, fiindcă frecventa nişte medii despre care nu s-ar fi putut vorbi în mod decent: boemi, socialişti, libertarieni, toţi i se păreau în ordine. Dragostea de artă a sfârşit totuşi prin a fi forţa dominantă a vieţii lui. Exactitatea gustului şi judecăţilor lui de valoare ajunseseră legendare printre negustorii şi colecţionarii vremii; vedea în artă o revoltă a omului împotriva condiţiei şi puţinătăţii destinului său. Toleranţa şi bunăvoinţa lui surâzătoare erau considerate de unii ca o formă de indiferenţă aristocratică, ba chiar de dispreţ, de alţii ca semnul unei naturi pe care o excesivă sensibilitate şi un soi de indignare permanentă o împinseseră să se refugieze în detaşare şi ironie; în orice caz, refuzul convenţiilor şi normelor victoriene i-ar fi făcut practic imposibilă viaţa în Anglia.

Se arătase interesat de Annette încă de la prima lor întâlnire la o recepţie dată de ambasadorul Rusiei, contele de Rodendorff. Era evident căzut în admiraţie în faţa acelei frumuseţi blonde şi voioase, dar, fără îndoială, intrigat

totodată de anumite ciudăţenii ale comportamentului ei. Annette era încă deseori nevoită să tacă şi să se supravegheze permanent: o vorbă din argou, un gest prea vioi, vreo dovadă de ignoranţă prea flagrantă şi limbile şi-ar fi şi dat drumul; se simţea uşor iritată de fiecare dată când Glendale o privea fix cu ochii lui cu un uşor *epicanthus*, cu pleoapele lipsite de gene şi un zâmbet abia schiţat, încremenit continuu în colţul buzelor; pomeţii bine conturaţi şi impasibilitatea trăsăturilor îi accentuau şi mai mult caracterul straniu oriental *y* al chipului. Bărbatul îi căuta compania şi, peste puţin timp, ajunseseră să se vadă aproape zilnic, deşi ea nu se simţea prea relaxată lângă el: avea un soi de a o privi şi de a-i zâmbi elegant care-i dădea senzaţia că-i răspunsese, fără ca măcar să-şi fi dat seama, la toate întrebările. Numai că era fermecător, amuzant şi clar îndrăgostit de ea, care nu îşi putuse închipui vreodată că un simplu muritor ar fi putut duce o asemenea existentă. Cu alaiul lui de bucătari francezi *y* şi chinezi, cu majordomii lui italieni, cu antrenorii irlandezi, cu poeţii, cu muzicienii, cu trenul lui special, gata mereu să-l ducă de la un capăt la altul al Europei, cu caii lui de curse şi haitele de câini de vânătoare, cu colecţiile lui de tablouri şi de obiecte de artă, cu casele şi grădinile lui, părea nu atât să se bucure de bogăţia şi de privilegiile lui, cât să îşi bată joc de ele, de sine însuşi, de societatea care îl tolera şi să parodieze, prin propria sa existenţă şi prin modul lui de viaţă fastuos, tot ce însemna el însuşi şi *tot ce* îl făcea astfel posibil. „Un agent provocator”, iată definiţia pe care i-a oferit-o într-o zi lui Annette despre sine însuşi, numai că ea a trebuit să aştepte să devină Lady L. pentru a înţelege cu adevărat ce înţelegea teroristul de el prin asta.

Orele petrecute în compania lui au marcat-o rapid; se lăsa câştigată printr-un soi de contagiune care o transforma puţin câte puţin, fără să îşi dea seama; felul lui de a privi lucrurile, amestecul acela de scepticism amuzat, care ascundea o profundă dragoste de viaţă, absenţa totală a prejudecăţilor, care mergea până la o toleranţă şi

binevoitoare amoralitate, exercitau asupra ei o atracţie irezistibilă: foarte repede, s-a decis că, în toată povestea aceea, descoperea un fel de a fi care îi venea ca turnat şi se uita cu atenţie la Dicky pentru a încerca să-i pătrundă secretul artei care-ţi permite să ţii lumea la distanţă pur şi simplu prin modul în care o priveşti. Nu o întrebase niciodată nimic despre trecutul ei şi, deşi discreţia pe care o utiliza pentru a evita cu totul subiectul era prin ea însăşi marca uşor ironică a unei anume neîncrederi, ba poate chiar a unei bănuieli, ea îi era recunoscătoare şi, foarte repede, nu s-a mai simţit în prezenţa lui nici jenată, nici obligată să ţină garda sus. Când făcea un pas greşit, când îi scăpa vreo vorbă din argou sau când vreo urmă mai serioasă de zeflemea de mahala îi marca dintr-odată cuvintele, el ştia să se prefacă a nu-şi da seama. În pofida plăcerii de a fi lângă el, nu şi-a neglijat cu niciun chip misiunea şi a alcătuit un plan minuţios al vilei Glendale, cu amplasarea exactă a comorilor ei, înşirând cu grijă conţinutul fiecărei vitrine. Schiţase puţin câte puţin planul în cursul şedinţelor de desen pe care le aveau aproape în fiecare zi pe terasa care se ridica deasupra parcului şi a Lacului Leman; munţii de pe malul francez închideau orizontul, iar vasele cu pânze ieşeau uneori din port cu alura lor de fluturi. Glendale îi făcea portretul, în timp ce Annette, cu un carton pe genunchi, se străduia un pic plictisită să reproducă pe hârtie formele virile ale statuii lui Apollo, care împodobea scara terasei.

— Dicky, ce sunt obiectele acelea micuţe şi minunate, de la etajul doi pe dreapta, din coridor, chiar înainte de intrarea în bibliotecă?

Cu un ochi închis, Glendale o măsura cu un creion pe care-l ţinea în mâna întinsă.

— Ai dreptate să te intereseze. Sunt scarabei egipteni. Sunt din mileniul trei şi au fost special furaţi pentru mine din mormântul unui faraon. La drept vorbind, întreţin permanent o excelentă echipă de arheologi care fură pentru mine din Egipt. Tocmai au descoperit un

mormânt nou şi sunt pe cale să-l jefuiască în numele meu. Sunt ceea ce se cheamă un mecena.

— Şi chiar sunt atât de valoroase minunile astea > mici?

— Enorm. Sunt unice.

Annette a ridicat uşor desenul cu Apollo pentru a indica pe plan poziţia vitrinei. Pe margine a scris: „Scarabei egipteni de aur, mulţi bani. A nu se rata”.

— Primăvara viitoare s-ar putea să mă duc chiar eu în Egipt pentru a supraveghea jaful, a zis Glendale. Nu vrei să vii cu mine?

— Ar fi minunat. Dar, spune-mi, Dicky, scarabeii… Dac-ar fi să-i vinzi, cât ai obţine pe ei? Sigur, te întreb din curiozitate.

— Sigur. Să vedem… Luvrul mi-a oferit zece mii de livre, dar kaiserul, care a stat la mine anul trecut, mi-a propus aproape dublul şi tot nu le-a căpătat.

— Douăzeci de mii de livre? a întrebat Annette coborând vocea, fiindcă încă mai simţea un serios respect pentru bani. Chiar crezi că ar fi plătit kaiserul preţul ăsta dacă i le-ai fi dat?

— Fără nicio ezitare. Nu m-aş fi mirat să fi declarat război Angliei sau Elveţiei numai pentru a pune mâna pe scarabeii mei… Fiindcă e şi el un mecena.

Annette a notat suma cu un semn de întrebare şi şi-a însemnat grijulie numele cumpărătorului eventual: împăratul Germaniei. Era un debuşeu interesant, dar, evident, ridica o problemă morală, fiind totuşi dificil pentru prietenii lui Armand să negocieze cu kaiserul pe care-l detestau. Dintr-odată s-a întrebat dacă nu ar fi fost mai simplu să-i încredinţeze secretul noului ei prieten: Dicky era atât de înţelegător, încât poate că i-ar fi ajutat furându-se chiar el pe sine însuşi. Admiraţia fără margini, un pic copilărească, pe care i-o inspira era de o asemenea natură, încât nu s-a putut împiedica să o lase să-i scape în faţa lui Armand, dar tânărul anarhist s-a arătat scandalizat.

— Nu e decât un putregai. Singurul lucru care se

poate spune în favoarea lui e că putreziciunea îi e într-atât de evidentă, încât, într-un fel, lucrează pentru noi, grăbind procesul revoluţionar. Un sibarit egoist, care nu e interesat decât de propriile plăceri. Nu e nimic mai respingător decât această atitudine a liberalismului detaşat, care pretinde că face din cinism şi din scepticism o formă de înţelepciune… îşi aruncă-n ochi praful de aur al artei pentru a nu vedea toată urâţenia şi mizeria care-l înconjoară…

Annette a dat să protesteze.

— Bine, dar e atât de bun şi de generos. Susţine zeci de pictori, de scriitori, de muzicieni… Fără el ar fi murit de foame sau nu ar fi creat nimic.

— Ah, chiar nu mă-ndoiesc! a zis Armand ridicând din umeri. Artistul a fost dintotdeauna complicele claselor conducătoare şi devine din ce în ce mai >

mult aşa ceva, căci acestea vor să trimită masele să fumeze noul opiu în muzee, odată cu plecarea din biserici, dar din aceleaşi motive. Nu pot auzi cuvântul „cultură” spus de gura unui burghez fără să-mi vină să-mi scot pistolul[8]. Poeţii şi muzicienii noştri sunt chemaţi să cânte cântece de leagăn poporului pentru a-l ajuta să adoarmă. Pictorii execrabili ai acestor vremuri sunt plătiţi pentru a arunca un preafrumos văl peste realităţile sociale. Nu ar trebui să existe frumuseţe fără dreptate, artă fără o realitate omenească demnă de a fi exaltată. Glendale este un libertin reacţionar, iată adevărul. Poporul se va descotorosi de el, din care nu va rămâne decât o descriere clinică într-un manual de istorie, pentru a evita revenirea răului.

Se plimbau printr-un câmp de narcise, pe o coastă a Muntelui Pèlerin. Armand se întorsese de la o întâlnire a studenţilor de la care luase, dată fiind împrejurarea, cascheta albă; acum o ţinea în mână, umplută cu cireşele

8 Armand Denis, scrisoare publicată în Memoriile lui Scavola, în 1904, deci cu treizeci și trei de ani înaintea declarației aproape identice a lui Goebbels. (N. a.)

pe care le culeseseră. Vântul şi lumina zilei se jucau în părul lui cu luciri tigrate; umerii cam îndesaţi, forţa acestora, a braţelor îi dădeau neîncetat o alură cam grosolană, cum bine sesizase celebrul desen din *Père Peinard*. Lady L. decupase desenul şi îl lipise peste imaginea Sfântului Chirii din icoana rusească pe care o ţinea în pavilion. Lacul imens cu târguşoarele din jurul lui, munţii albaştri, clopotele îndepărtate ale vreunor turme invizibile, a căror puritate cristalină părea s-o celebreze pe aceea a aerului şi a gheţarilor, toată această vară proaspătă, care ştia atât de bine să întoarcă spatele suferinţei şi urâţeniei, era, fără îndoială, şi ea, un libertin reacţionar, iar Annette era mai sensibilă la limbajul acesteia decât la al lui Armand.

— Glendale aparţine unei clase condamnate, al cărei unic ţel în viaţă este ceea ce se numeşte „egoismul sfânt”.

Annette a oftat: nu ştia nimic mai sfânt de-atât. Nici vorbă să-i fi displăcut să prade colecţiile lui Dicky, din contră, dar i se părea de-a dreptul stupid să risipească apoi o asemenea avere pentru a arunca poduri în aer, a face să deraieze trenuri, a asasina miniştri, a imprima manifeste şi a hrăni „tovarăşii”, tovarăşii aceia care niciodată, dar absolut niciodată, nu ar fi ascultat muzică, nu ar fi privit vreo floare, nu ar fi întors capul după o femeie frumoasă.

— Bineînţeles că o să fac ce vrei, dar… Armand… Oare n-am putea şi noi măcar o dată să ţinem banii pentru noi, să călătorim, să vedem lumea, să fim fericiţi aşa, împreună? De ce trebuie mereu să dai totul prietenilor tăi? Nu sunt buni de nimic! Nu fac altceva decât să pălăvrăgească şi să arunce banii pe fereastră. Ca tontul ăla de Kovalski. Care-a reuşit perfect s-o arunce în aer pe maică-sa. Nu-i ridicol?

— A vrut să facă un lucru bun. Nu e decât unul din accidentele acelea regretabile care se pot întâmpla oricui.

— Iubitule, hai să-l furăm pe dragul de Dicky, dar să păstrăm pentru noi măcar o jumătate din bani, îmi doresc

atât de mult să călătoresc! În India, în Turcia… Măcar un anişor, Armand. După, ne-ntoarcem şi schimbăm lumea. Dar aş vrea s-o văd înainte, cât mai e aşa frumoasă…

A privit-o uimit: o tânără fermecătoare, elegantă, sigură pe ea, care se plimba printr-un câmp de narcise jucându-se cu umbrela. Era de acum departe de fata înnebunită şi buimacă pe care o culesese din stradă în urmă cu doar optsprezece luni. S-a oprit printre florile care îi ajungeau până la genunchi.

— Ascultă-mă.

S-a întors spre el şi i-a descoperit faţa încruntată, ostilă aproape, fruntea lăsată-n pământ şi sclipirea ochilor în care violenta naturală se manifesta întot→

deauna printr-o subită fixitate a privirii. L-a luat de mână.

— Armand, iartă-mă, eşti viaţa mea. O să fac tot ce vrei tu. Sunt o frivolă; sunt beată de fericire, nici nu mai ştiu ce zic. Şi-apoi, îmi petrec toate zilele cu Dicky, care îşi bate joc de orice şi nici nu mai ştiu foarte bine pe ce lume mă aflu. Tot ce ştiu e că te iubesc cum n-a mai iubit nicio femeie vreodată.

Armand a strâns-o atât de tare de încheietura mâinii, încât a început s-o doară.

— Ascultă-mă, Annette. E în tine o duritate foarte de înţeles: ai suferit prea din vreme şi atât de profund, încât pentru suferinţă nu ţi-a mai rămas decât dispreţ, nici nu mai vrei să auzi vorbindu-se despre suferinţă. Ai trecut printr-o asemenea şcoală a nefericirii, încât până la urmă ai ajuns să urăşti nu doar nefericirea, dar şi pe nefericiţi. Este o reacţie de apărare bine cunoscută, la fel ca aceea a burgheziei care, în definitiv, tot din popor s-a născut, a ajuns brutală şi s-a retras în propria brutalitate… însă e ceva ce nu înţeleg. Spui că mă iubeşti. Cum poţi iubi pe cineva iară a-l iubi aşa cum este el? Cum mă poţi iubi şi, în acelaşi timp, să-mi ceri să mă schimb complet, să devin un altul? Dacă aş renunţa la vocaţia mea revoluţionară, n-ar mai rămâne nimic din mine: nu-mi poţi cere în acelaşi timp

să renunţ la cel ce sunt şi să rămân cel pe care-l iubeşti. Nu-i uşor, ştii, să trăieşti în pielea mea. Nu-i uşor să fii Armand Denis. E o condiţie tare precară. Te trezeşti uneori dimineaţa uluit că eşti încă pe-acolo. Ar trebui să fii o sursă a puterii mele, nu să încerci să-mi minezi voinţa, convingerile. Ar trebui…

A amuţit: ochii ei se umpluseră de lacrimi. Şi-a îmblânzit tonul.

— Tot ce vreau să zic este că, dacă oamenii ar fi cedat întotdeauna la ce e mai omenesc în ei, de multă vreme nu ar mai fi fost oameni.

VIII

Peste două zile, când s-a întors la Glendale, a constatat, nu fără iritare, că întreaga colecţie de scarabei dispăruse. S-a încruntat şi a întrebat destul de indiferentă ce păţise; Dicky a privit cu nevinovăţie vitrina goală.

— Ei, le-am pus la adăpost pentru ceva timp, în seiful meu de la bancă, i-a explicat. S-au dat două spargeri în ultima vreme în regiune şi chiar aş fi distrus dacă mi s-ar fura astfel de obiecte rarisime. Noii posesori ar fi, Doamne fereşte, în stare să le topească pentru a rămâne cu aurul!

Annette s-a străduit să pară indiferentă, deşi avea o apăsată şi neplăcută senzaţie că Dicky era cuprins de ceva dubii. Era foarte, foarte supărător. Se simţea contrariată, ba chiar indignată că o asemenea bănuială i-ar fi putut da prin minte prietenului ei. Zău, chiar nu era deloc agreabil. S-a arătat îmbufnată întreaga săptămână. Şi totuşi, Glendale părea foarte legat de ea. Îi căuta permanent compania. Se oferise să o înveţe englezeşte şi, chiar dacă ea nu a reuşit niciodată să îşi piardă evidentul accent parizian, făcea progrese rapide şi, peste puţin timp, ajunsese să se exprime cu uşurinţă în limba aceea. Erau văzuţi împreună peste tot: la concerte, la baluri, la *garden party-wn*, pe lac cu velierul sau făcând plimbări lungi cu maşina prin împrejurimi.

Tocmai la întoarcerea dintr-o asemenea plimbare, Annette, după o scurtă, dar ferventă oprire la biserica

unde aprinsese o lumânare, era să rateze începutul operaţiunii de asasinare a lui Mihail al Bulgariei. Pe Dicky l-a revăzut a doua zi, la partida de crichet de la contele Rodendorff, ambasadorul Rusiei, unde atentatul, firește, era subiectul tuturor conversaţiilor. Toată lumea era oripilată. Autorităţile elveţiene, îngrijorate de repercusiunile pe care terorismul le-ar fi putut avea asupra industriei turistice a ţării, întreprindeau un control sistematic al emigranţilor politic, în aşa fel încât situaţia lui Armand şi a prietenilor lui devenise rapid extrem de dificilă. La rândul lui, guvernul francez, neliniştit de extinderea pe care o lua mişcarea anarhistă – explozia de la cazarma Lobau, de la 18 martie 1891, venea la numai şapte zile de la cea din Bulevardul Saint-Germain, de la domiciliul consilierului Benoît –, trecuse la o acţiune energică pentru demantelarea principalelor reţele extremiste din Paris. Chaumartin, Béala, Simon şi Ravachol însuşi, mâna dreaptă a lui Alphonse Lecoeur, au fost arestaţi şi lăsaţi în seama justiţiei. Responsabilii „Internaţionalei negre”, nume pe care începuseră să li-l dea ziarele, s-au adunat la Basel, iar Armand, încă o dată, a reuşit să facă să prevaleze punctul lui de vedere: în loc de a face o pauză, din contră, să îşi accentueze acţiunea teroristă, mai ales la Paris, pentru a pune presiune prin spaimă asupra juraţilor chemaţi să le judece tovarăşii arestaţi şi, în acelaşi timp, să dovedească opiniei publice că poliţia era neputincioasă, iar mişcarea nu îşi pierduse deloc avântul. La propunerea rusului Belaiev, s-a mai hotărât şi părăsirea, pentru un timp, a Elveţiei şi transferarea sediului „Comitetului Eliberării” în Italia. Toate acestea necesitau însă fonduri de care grupele de acţiune erau aproape cu totul lipsite: atacarea Creditului Funciar de la Bruxelles se soldase cu un eşec răsunător şi cu arestarea lui Kobeleff. În

tors la Geneva, Armand a anunţat-o pe Annette că intenţionează să jefuiască vila contelui Rodendorff, pe care ea i-o semnalase de mai mult timp.

Ambasadorul Rusiei era un soi de urs neîndemânatic şi petrecăreţ, care pierduse la joc sume fabuloase, ceea ce nu îl împiedica să ducă un trai extravagant şi să dea cine cu câte o sută de invitaţi care erau serviţi în veselă de aur. Ambasadorul se în→

drăgostise nebuneşte de tânăra doamnă de Camoëns: plânsese, îngenunchease la picioarele ei şi, când Annette îi refuzase propunerea de a se căsători cu el, amenințase că îşi zboară creierii, făcându-l pe Glendale să afirme că „ar fi primul serviciu pe care l-ar aduce tării lui”. S-a hotărât, deci, ca Armand.

Alphonse Lecoeur şi jocheul să pătrundă în vilă în timp ce Annette s-ar fi dus la un bal împreună cu pretendentul ei. Din nefericire, ambasadorului, care se dedase unor excese gastronomice înainte de spectacol, i se făcuse rău în propria lojă, la puţin timp după începerea spectacolului, aşa că prietenii fuseseră nevoiţi să îl ducă acasă. Annette se întorsese >

În grabă în camera ei de hotel, tremurând de groază. Pe drumul de întoarcere, Rodendorfi se simţise mai bine şi dorise să revină la teatru, numai că prietenii aceia, generalul rus Dobriński şi un ataşat de la ambasada Germaniei, au insistat să-l ducă la vilă.

Acolo au găsit uşa deschisă, servitorii legaţi şi cu căluşuri în gură şi un bărbat de o statură impozantă, cu ţigara în colţul gurii şi pistolul în mână, proţăpit în mijlocul holului de la intrare, în timp ce jocheul era pe cale de a băga în saci vesela de aur. În momentul acela, Armand era la primul etaj şi, cu ţeava revolverului lipită de ceafa secretarului, îl invita pe acesta să deschidă seiful. Reacţia imediată a lui >

Lecoeur, înfuriat de întrerupere, a fost să tragă în Rodendorff, pe care l-a rănit la braţ. Armand s-a repezit pe scări şi, deşi cei trei au putut părăsi vila fără greutate, urmăriţi doar de urletele de furie ale rusului, poliţia, aflată în posesia semnalmentelor lor exacte, le-a pus peste tot în circulaţie, ambasadorul a oferit un premiu de zece mii de

franci-aur oricărei persoane care ar fi contribuit la arestarea criminalilor, iar elveţienii, indignaţi de un asemenea abuz faţă de ospitalitatea lor, şi-au mobilizat toţi informatorii, în aşa fel încât cei trei s-au trezit într-o situaţie aproape disperată. Extraordinara frumuseţe a lui Armand, pe care presa s-a grăbit să-l supranumească fie „îngerul negru”, fie „demonul alb”, statura gigantică a lui Lecoeur, prin contrast frapant cu talia minusculă a jocheului, îi făcea imediat recognoscibili: nici nu le-ar fi putut trece prin minte să treacă neobservat! aşa că s-au ascuns în atelierul lui moş Lanusse, un ceasornicar respectat din Bergues, care arbora prin cafenelele de pe malul Lacului Leman o superbă mustaţă albă şi o pipă de bunic liniştit, dar a cărui arestare, şase luni mai târziu, a permis să se descopere un stoc de bombe suficient pentru a pulveriza întreg cartierul. Poliţia a percheziţionat camera ocupată de Armand în vechea vilă, unde a dat de un grup de exilaţi ruşi perorând în jurul unui samovar, printre valizele pline cu literatură anarhistă. De acum, arestarea lui Armand Denis şi a tovarăşilor lui nu >»

mai părea decât o chestiune de ore.

Annette a fost cea care le-a venit în ajutor.

IX

Ferestrele dormitorului dădeau spre lac. Noaptea părea că nu mai vrea să se termine. Annette pândea fiecare zgomot de paşi, fiecare trăsură care trecea, fiecare barcă de pescar ce se apropia de mai. Ştia că Armand era în pericol de moarte, că nu s-ar lăsa prins fără o luptă înverşunată, dar era sigură că mai trăia, că nu era rănit: era o certitudine fizică pe care o simţea de-a dreptul în carne, ca şi cum trupurile lor ar fi fost una.

Abia pe la ora nouă i-a bătut la uşă camerista pentru a o anunţa că un ceasornicar cerea s-o vadă.

Annette a ascultat spusele lui moş Lanusse, umblând în lung şi-n lat prin salon, înjurând câteodată printre dinţi cu o asemenea cruzime, încât bătrânul idealist, obişnuit cu

gânduri nobile şi cuvinte înălţătoare, era vizibil ofuscat. Îi revenise întreg curajul şi simţea crescând în ea gustul luptei şi o voinţă de a împlini idealurile pe care nimic nu le-ar fi putut împiedica să triumfe. Totodată, pentru întâia oară începea să îşi dea seama de strania ambiguitate a sentimentului care o împingea irezistibil spre Armand: o tandreţe aproape maternă, o nevoie de a se dărui cu totul, dar şi de a poseda la fel, un soi de egoism tiranic şi imperios, însă gata de orice sacrificii şi de orice fel de supunere, plus o slăbiciune din care-şi extrăgea totuşi miezul puterii şi energiei. Nu exista decât un singur om care i-ar fi putut veni în ajutor, însă îndrăzneala unei asemenea încercări cerea o prudenţă extremă, o abilitate şi o relaxare ireproşabile, era necesar să îşi joace bine rolul, să impresioneze, să seducă, să binedispună. Minciuna trebuia să fie fermecătoare, emoţia profundă trebuia să pară capriciu; se punea problema de a descoperi acel ton de superioritate dezinvoltă care-i permite vieţii să te urmeze şi prin saloane, însă ca un caniş bine dresat. În concluzie, urma să îşi treacă acum cu adevărat examenul de intrare în lumea bună. Peste o jumătate de ceas ajungea la Glendale.

Instalat pe terasă, acesta îşi împărţea micul dejun cu un tucan care i se cocoţase pe umăr. Era o pasăre neagră al cărei cioc monstruos, de un galben canar, era la fel de mare ca restul corpului. Dicky o adusese dintr-o călătorie în America de Sud şi se înţelegea foarte bine cu ea. O cutie din aur şi diamante, admirabil lucrată, era aşezată pe masă şi, când a deschis-o pentru a-i oferi o ţigară lui Annette, cutia a început să cânte o mică melodie bavareză. În lumina dimineţii, Dicky părea mai bătrân şi mai grizonant. Chipul avea în el ceva încremenit, un aer de înţelepciune orientală, iar ea a observat că la colţurile gurii i se desenau două riduri subţiri, care deseori probabil treceau drept surâs. Purta un halat din damasc şi papuci. Se întreba câţi ani ar fi putut avea. S-a aşezat, a acceptat ţigara şi a aşteptat să iasă servitorii.

— Dicky, mi s-a întâmplat ceva greu de suportat.

— Ceea ce ar însemna, presupun, că te-ai îndrăgostit, dar şi că treaba asta pică prost. Niciodată nu pică bine să cazi în mrejele iubirii.

— Dicky, te asigur că mai prost de-atât nu puteam pica.

— Felicitări, copilaş. Deci, e minunat. Cu ce-ţi pot fi de folos?

— Vai, Dicky, nici nu îţi imaginezi cât de imposibil e totul.

— Deci, despre cine este vorba? Un vizitiu, un pescar? Un servitor? Ori, Doamne fereşte, vreun poet?

Annette s-a apucat să-i povestească. Nu întreg adevărul, bineînţeles, doar ceea ce trebuia pentru ca minciunile să pară credibile. Avea o totală încredere în Dicky, totuşi nu era încă sigură pe sine şi-i era cam ruşine de propriul trecut. Nu îşi intrase încă în rolul de mare doamnă, spre a-şi permite luxul de a mărturisi că era o fiică a străzii. Îşi pregătise povestea cu grijă şi o spunea admisibil, ascunzându-şi de minune încordarea. De altfel, Dicky părea convins. Singurul lucru care a cam deranjat-o pe Annette, pe când povestea, era tucanul. Pasărea se uita la ea cu capul plecat într-o parte, cu un aer extrem de sarcastic, iar ea se aştepta, de la o clipă la alta, ca tucanul să înceapă să rânjească.

Tocmai se pieptăna, într-o seară, la ea în apartament, când a observat dintr-odată draperia de catifea roşie mişcându-se bizar, deşi fereastra era închisă.

>

A făcut un gest ca pentru a suna camerista, însă ceva, instinctul, o intuiţie, a împins-o să nu facă nimic. S-a ridicat, s-a apropiat de draperie şi…

— În viaţa mea n-am văzut un chip mai nobil, o privire mai mândră, o frumuseţe mai virilă… Era acolo, doar în cămaşă şi pantaloni, cu pistolul în mână, cu cel mai romantic aer care s-ar putea închipui. Semăna un pic cu portretul acela al Lordului Byron pe care-l ai în bibliotecă.

Am crezut c-o să-mi stea inima. Mi-am dat pe loc seama că nu putea fi vorba despre un tâlhar. Că gândurile ascunse dincolo de fruntea aceea palidă şi nevinovată nu ar fi putut fi decât nobile şi inspirate…

Glendale, care tocmai îşi ungea o felie de pâine cu unt, s-a arătat un pic nemulţumit.

— E totuşi extraordinar, a zis uşor iritat. De fiecare dată când o femeie simte o atracţie fizică fată >» de un bărbat, pretinde fără excepţie că e sedusă de sufletul acestuia sau, ca să fim moderni, de inteligenţa lui. Chiar şi atunci când nici nu a avut timp să scoată vreo vorbă, inteligentă ori nu, cum pare a fi fost cazul tău, ca să nu mai spun să îţi lase timp să-i admiri sufletul… A confunda atracţia fizică şi, iubirea spirituală e ca şi cum ai amesteca politica şi idealismul: tare proastă treabă. Bun, şi-apoi ce s-a întâmplat? Vreau să zic, în afară de asta… de celălalt lucru care evident s-a petrecut şi din care ai obţinut, e clar, o foarte mare satisfacţie.

— Dicky, te rog, nu fi cinic. Mi-e silă de aşa ceva. I-am pansat rănile… Ei, da, uitasem să-ţi spun că era rănit.

— Nu cine ştie ce, presupun. Doar atât cât să fie irezistibil…

— După care l-am ascuns la mine în apartament mai multe zile. Ne-am îndrăgostit nebuneşte unul de altul. Apoi, nu l-am mai revăzut cam o săptămână. Iar acum, mi-e tare frică să nu mai fi făcut o prostie.

— Ca, de pildă, să fi dat o spargere în casa idiotului de Rodendorff, de exemplu.

— De unde ştii?

— Scrie-n ziare.

— Dicky, vreau să-l ajut.

— La drept vorbind, ce ştii despre el? Dincolo de faptul că e irezistibil?

— Din păcate, cred că e un anarhist.

— Chiar aşa?

— Şi mai cred şi că e celebru. Se numeşte Armand j?

Denis. Ai auzit vorbindu-se vreodată despre el?

Pentru întâia oară de la începutul conversaţiei, Glendale şi-a manifestat o oarecare surpriză, ba chiar o umbră de excitaţie.

— Cred şi eu! E un bine-cunoscut poet romantic.

— Eeei, Dicky, nici vorbă să fie poet! E un om de acţiune şi un reformator social. Vrea să dăruiască»

dreptate, libertate şi… de toate tuturor oamenilor de pe pământ.

— Exact asta am şi spus: un poet romantic, a repetat Glendale. Genul de om care, la cincizeci de ani, va muri de diaree pentru independenţa Greciei, ca Byron. Nu e nimic mai patetic decât aceste ultime rămăşiţe ale epocii romantice, pe care trecutul continuă să le arunce pe malul nostru, deşi aproape că a ajuns până la noi secolul XX. Prietenul meu Karl Marx mi i-a descris foarte bine într-o zi pe aceşti discipoli ai lui Kropotkin şi Bakunin: „Visători la absolut, care îşi iau nobleţea şi rafinata calitate a» >

sentimentelor lor umanitare drept doctrină sociologică. Oamenii aceştia abordează problemele sociale cu acea eleganţă a sentimentelor, cu acea nobleţe a inimii, cu acea bunătate a sufletului care ţine mai degrabă de inspiraţia poetică decât de ştiinţele sociale… Se aşază în faţa omenirii ca un pictor în faţa subiectului, întrebându-se cum să facă din el o capodoperă. Aruncă bombe tot aşa cum Victor Hugo arunca fulgere poetice, dar cu mult mai puţin efect” Ceea ce nu face neapărat din tânărul acesta un amant mai prost, din contră.

Annette i-a trimis o privire rugătoare.

— Totuşi, Dicky, ce trebuie să fac? Cum să-l ajut? Toată poliţia elveţiană e pe urmele lui…

— Foarte romantic, a răspuns Glendale terminându-şi cafeaua. În fine, în măsura în care în Elveţia poate fi ceva romantic. Ei bine, de ce nu te duci să faci o plimbare romantică împreună cu trubadurul tău în Italia, fie şi pentru a scăpa de obsesia asta a ta? Şi, cine ştie, poate că până la urmă, în braţele tale, va pricepe că există şi alte

mijloacedecât bombele pentru a ajunge la paradisul terestru. Dar, de fapt, a continuat luând încă o felie de pâine prăjită, de fapt, cine eşti tu cu adevărat, Annette?

Cea întrebată a făcut ochii mari, cu nevinovăţie.

* >

— Ce vrei să zici? Sunt contesa de Camoëns.

— Ei, hai, nu a existat niciodată vreun conte de Camoëns, i-a răspuns Glendale un pic plictisit. Mă rog, s-o lăsăm aşa. O să văd ce se poate face. De altfel, mi-ar plăcea să-l cunosc pe tânărul ăsta. Personal nu am aruncat niciodată cu bombe, dar am făcut şi eu ce-am putut mai bine. La drept vorbind, felul meu de a trăi trebuie că a cauzat mai multe daune aristocraţiei engleze şi celor pe care tânărul tău prieten îi numeşte „putredele clase conducătoare" decât toate atentatele teroriste din ultimii ani. Prin urmare, voi încerca să organizez o mică plimbare romantică în Italia pentru tine şi pentru tânărul tău protejat. S-ar putea să fie amuzant. Mă voi bucura să-i povestesc într-o bună zi prinţului de Wales cum am făcut să treacă frontiera elveţiană un anarhist periculos. Sper ca lucrul ăsta să ajungă şi la urechile scumpei noastre suverane. Chiar c-a venit timpul să fac ceva pentru a-mi susţine reputaţia. Altfel, s-ar putea crede c-am îmbătrânit.

Evadarea lui Armand şi a tovarăşilor lui a fost»

fără îndoială cea mai uşoară şi cea mai confortabilă»

dintre toate cele la care a îndrăznit vreodată să viseze vreo bandă de criminali urmăriţi de poliţiile din trei ţări. Au trecut frontiera în stil mare, la bordul unui tren special al lui Glendale, admirând peisajul elveţian de la fereastra vagonului marcat cu coroana ducală şi emblema leopardului ţâşnind pe un fond galben, pe care familia lui şi-o aşezase pe blazon încă de la a treia cruciadă la care, de altfel, nici vorbă să fi luat parte. Autorităţile federale deschideau drumul şi urcaseră pază la bordul trenului fiindcă, după recentele atentate teroriste, Elveţia era hotărâtă să nu mai neglijeze nimic pentru asigurarea securităţii distinşilor ei oaspeţi. Li se explicase că ducele

îşi însoţea caii la cursa cu obstacole care trebuia să aibă loc la Milano. Un vagon special fusese ataşat trenului şi un antrenor cu o prestanţă deosebită, îmbrăcat într-un superb costum cărămiziu în carouri şi însoţit de un jocheu care-şi ducea şaua sub braţ, a luat liniştit loc la bord, sub privirile respectuoase ale poliţiştilor. Glendale şi Sapper se aruncaseră probabil unul în braţele celuilalt, doar cunoscuseră aceiaşi cai.

Armand Denis, îmbrăcat impecabil, urcase în tren oferindu-i braţul lui Annette. Elveţienii inspectaseră încă o dată convoiul, însă nu descoperiseră nicio bombă ascunsă, în timp ce Union Jack şi drapelul federal fluturau frăţeşte, alături, sub cerul radios.

*

Trenul s-a urnit. Conversaţia dintre bătrânul»

anarhist şi tânărul aristocrat – formularea îi aparţinea lui Glendale –, aşezaţi unul în faţa celuilalt, cu câte *o* cupă de şampanie în mână, degustând tartinele cu caviar, în timp ce maestrul bucătar veghea la gătirea fazanilor şi *roastbeef-vXVII*, continuase toată călătoria, spre marea satisfacţie a interlocutorilor, dar şi a lui Annette care, deşi era mai preocupată să se uite la Armand decât să-l asculte, era mândră şi fericită că iubitul ei sclipea în faţa unui asemenea adversar. În scrima verbală cu unul dintre cei mai rafinaţi bărbaţi ai vremii sale, Armand dădea dovadă de un asemenea stil, de o asemenea perspicacitate şi precizie, încât Annette nu se putea împiedica să nu-şi spună că soarta fusese nedreaptă cu el, care ar fi trebuit să se nască măcar arhiduce.

— Domnule, n-aş spune că logica dumneavoastră mă impresionează prea mult, spunea Glendale. Ideea dumneavoastră de a distruge statul atacându-i câţiva reprezentanţi efemeri mi se pare puţin nebuloasă. Subestimaţi importanţa individului, fie el rege ori simplu preşedinte al republicii. Am o serioasă bănuială, în rest, că vă folosiţi de bombe pentru a vă exprima, fără îndoială în lipsă de alte mijloace de expresie, la drept vorbind din

lipsă de talent. Dacă mi-aţi spune că aruncarea în aer a unui parlament sau a unui pod vă distrează ori vă destinde, v-aş putea înţelege, după cum îi înţeleg, fără a le împărtăşi plăcerea, pe cei care-şi petrec zilele pe malul apei, cu undiţa-n mână. În ce mă priveşte, detest pescuitul.

Armand a clătinat din cap cu un aer de politicoasă dezaprobare.

— Domnule, arta pentru artă nu este unul dintre viciile mele. Asasinând şefi de stat, hărţuind poliţia, înspăimântând guvernanţii urmărim un scop absolut practic şi extrem de precis: ne dorim să forţăm conducătorii să devină din ce în ce mai prosteşte de cruzi în încercarea lor de a apăra „ordinea" Vor sfârşi astfel prin a suprima libertăţile iluzorii al căror lux şi-l pot oferi în acest moment; atunci când viaţa maselor din ce în ce mai oprimate va ajunge de nesuportat, ceea ce nu va întârzia să se întâmple, acestea se vor ridica în sfârşit printr-o revoltă împotriva întregului sistem capitalist. Scopul nostru este de a forţa puterea să strângă atât de tare menghina, încât să provoace ea însăşi zvâcnetul care o va mătura. Excesele noastre vizează provocarea, din partea puterii, a reacţiilor ei excesive. Această reacţie este cel mai bun aliat al revoluţiei. Fiecărui act de terorism pe care-l comitem i se va răspunde cu o teroare, însă mai mare şi mai orbească. Şi-atunci, când nu-i *nil* mai rămâne niciun dram de libertate, întreg poporul ni se va alătura.

Glendale părea întristat.

— Domnule, a observat, aveţi o idee cu totul jalnică despre popor. Personal, deşi ar presupune că sunt un aristocrat decadent – în treacăt fie spus, eşti întotdeauna decadent faţă de altcineva –, am o concepţie infinit mai elevată despre masele populare, care nu trebuie conduse către revoltă ca nişte vite, împungându-le cu fierul înroşit în foc. Revoluţia este şi o noţiune culturală, nu doar pur economică sau numai de natură politistă. Este aproape momentul în care, după o generaţie care mi-a observat modul de viaţă pe care mi-l expun cu bună ştiinţă, maselor

le va veni absolut natural ideea de a dori să trăiască aceleaşi plăceri cu ale mele sau, cel puţin, să mă lipsească pe mine de ele. Joc un rol revoluţionar, căruia greşiţi subestimându-i importanţa. Sunt un minunat agent provocator şi servesc progresul într-un fel mărunt, poate, dar necesar. Adaug că, atunci când voi vedea masele clar decise să profite în sfârşit cu adevărat de tot ce le poate oferi viaţa şi arta, voi dispărea cu sentimentul absolut satisfăcător că mi-am jucat cum trebuie rolul meu istoric. Nimic nu-mi va face mai multă plăcere decât să văd venind după mine milioane de oameni care ştiu să se bucure. Iubesc plăcerea. Nimic nu bucură mai mult un hedonist autentic decât să vadă specia căreia îi aparţine crescând şi înmulţindu-se. Adevăratul, autenticul juisor poate chiar să se lipsească de plăcere şi să ducă o existentă de ascet, cu condiţia să i se permită să savureze spectacolul infinit mai satisfăcător pe care i-l oferă deliciile aproapelui. Astfel devine un voyeur, dar în sensul cel mai nobil, în sensul budist al cuvântului. Fiindcă, în fond, exact asta se înţelege în Orient prin detaşarea contemplativă. Buddha a ajuns la nivelul la care propria plăcere nu i-a mai fost de ajuns, dorind să se simtă înconjurat de bucuria a tot ce respiră. Din clipa în care vom putea fi siguri că bucuria ne va supravieţui, moartea nu va mai fi decât un savuros înec în fericire…

— Domnule, a răspuns Armand strâmbându-se, paradoxul este refugiul clasic al tuturor celor care încearcă să o scalde şi să semene vrajbă, falsificând lumea pentru a-şi fabrica scuza de a exista, care încearcă să te orbească printr-un joc savant al oglinzilor deformatoare, fiindcă se ştiu ei înşişi diformi – un biet efort pentru a încurca pistele şi pentru a încerca să scape astfel de adevărul în evoluţie, care vine să-i strângă din toate părţile.

Annette se amuza copios şi-i venea să aplaude. Nu ştia ce o încânta mai mult: pateul de gâscă, trenul special, semănând cu o minunată jucărie, extraordinara aroganţă şi

frumuseţea lui Armand sau fineţea şi umorul bătrânului hedonist zbârcit şi tolerant, care trăise atâtea şi al cărui surâs îi plutea pe buze cu o imuabilitate care amintea de opere de artă din timpuri imemoriale.

X

În decursul următoarelor luni, în timp ce Armand se ascundea într-o casă din Milano, Glendale, cu uşurinţă de magician, i-a dezvăluit lui Annette o lume străveche, dar pe a cărei existenţă nici nu o bănuia. Era primul ei contact cu Italia şi, deşi îl aşteptase atât de mult, nimic nu o pregătise pentru acea răvăşitoare revelaţie. Febrilitatea a îmbolnăvit-o şi a» fost nevoită să rămână în pat mai multe zile, contemplând pe fereastra deschisă oraşul de smarald, trecând de la trandafiriul zorilor la galbenul asfinţitului, până când medicul, diagnosticând foarte corect boala de care suferea, i-a prescris pur şi simplu să tragă cortina peste bazilica San Giorgio Maggiore şi câteva picături de valeriană. La Roma, străbătând solul Colosseumului, unde primii creştini fuseseră aruncaţi la lei, şi l-a închipuit firesc pe Armand în rolul de martir şi a izbucnit în asemenea hohote de >

plâns în mijlocul arenei, încât un preot care trecea pe acolo, impresionat de calitatea atât de evidentă a credinţei ei creştinești, s-a apropiat şi a binecuvântat-o.

Stând în picioare chiar în locul – ghidul o asigurase, prezentându-i şi diploma de profesionist atoateştiutor – unde Nero cântase din liră, admirând Roma în flăcări ce i se întindea la picioare, se întrebase, un pic perplexă, dacă Armand ar fi ales lira poetului ori torţa incendiatorului şi, până la urmă, optase pentru torţa care se potrivea de minune cu genul lui de frumuseţe. Trecând pe Via Appia în trapul plăcut al faetonului, cu capul lăsat pe perne, îşi învârtea veselă umbrela, văzându-l parcă pe Armand mergând în fruntea legiunilor sale, sub vulturul imperial, şi se întreba visătoare ce ar fi purtat ea în acele împrejurări, drept care dăduse pe loc o fugă la Luppi, pentru a-şi comanda o rochie nouă. La întoarcerea la Veneţia,

alunecând pe Canal Grande în gondola lui Dicky, vizitând bisericile trandafirii atât de uşoare, atât de vesele, ba chiar atât de frivole, încât şi ea cădea în genunchi, descoperind Florenţa şi Pisa, Bologna şi Padova, primind în ochi lumina lui Giotto, ascultând Verdi în loja de la Scala, nu a întârziat să decidă că pentru ea nici nu se mai punea problema de a trăi altfel, că în sfârşit îşi găsise locul, lumea, destinul. Glendale o observa cu o atenţie tandră; simţea că planul îi evolua cum trebuie şi că, poate, avea să o exorcizeze.

— Ai un talent care a ajuns tot mai rar, cel de a te bucura de viaţă. Trebuie să-ţi cultivi harul ăsta şi nu-ţi cer altceva decât să mă laşi să te ajut.

Şi totuşi, chiar cu întreaga Italie drept aliat, Glendale simţea uneori că intrase într-o bătălie deja pierdută şi că, în pofida tuturor splendorilor pe care i le punea la îndemână, în pofida tuturor vicleşugurilor lui de iluzionist, nu reuşea să o facă să uite esenţialul: dintre toate bucuriile de care viaţa era atât»

de bogată, ea ştia foarte bine care era singura care conta cu adevărat. La Milano, după spectacolul de la Operă, Glendale ştia foarte bine spre ce ungher obscur şi rău famat avea ea să se grăbească, după ce o însoţise la hotel şi îi sărutase resemnat mâna.

— Vrei să îţi las trăsura?

— Nu, dragă Dicky, o să iau alta. E mai puţin bătător la ochi.

Aşa că a chemat o trăsură, a ajutat-o să urce, iar ea s-a îndreptat, arzând de nerăbdare, grăbind vizitiul, către Via Perdita, unde Armand se ascundea într-o clădire întunecoasă, în fundul unui coridor sordid.

— Câţi bani i-ai putut subtiliza azi nobilului nostru protector? o întreba acesta batjocoritor.

Pe Annette însă nu o păcălea atitudinea lui cinică, ştiind că suferea din cauza absentelor ei şi a relaţiei» strânse cu Glendale. Armand depindea complet de ea, în imobilitatea lui forţată, căutat cum era peste tot de poliţie, şi chiar dacă ea avea grijă să nu i-o arate, o încânta să

simtă acea notă de gelozie în spatele bravadei lui. Niciodată nu avusese nevoie de ea şi asta îi oferea în sfârşit şi pentru întâia oară lui Annette sentimentul că era în totalitate al ei. Atunci când o strângea la piept cu o brutalitate care nu era decât un mijloc de a lupta împotriva excesului de tandreţe, când, uneori, îi murmura înjurături pe care ea le înăbuşea pe loc sub săruturi, se putea citi în privirea lui aproape disperată o mărturisire pe care niciun sarcasm, nicio vorbă cinică şi dezinvoltă nu reuşeau să o camufleze. Annette simţea că era pe cale de a câştiga, că Libertate, Egalitate şi Fraternitate îşi desfăceau în sfârşit strânsoarea şi că Armand le scăpa. Omenirea nu mai era decât sunetul unui cor îndepărtat, din străfundurile unei păduri, care nu mai reuşea să străbată prin pereţi. El avea nevoie de ea şi tot restul nu mai însemna nimic. Se apleca asupra lui, părul despletit îi curgea peste sânii goi şi peste chipul lui Armand şi se simţea atât de liniştită, de veselă, de total eliberată de orice grijă, atât de sigură, în sfârşit, că îl păstra doar pentru ea şi pentru totdeauna, încât o veche melodie de pe străzile Parisului, auzită în copilărie, care-i revenea pe buze cu tot cu banalitatea stâlcită a bietului ei refren, i se părea acum mai umană decât cele mai nobile proclamaţii:

Nu ştiu alt totdeauna, da, Decât iubirea mea Decât iubirea mea…

O zi să mai trăiesc n-aş vrea Fără iubirea mea Fără iubirea mea…

Poetul-Laureat a ridicat capul stupefiat: Lady L. cânta. Se oprise sub o ramură de liliac înflorit, iar vocea aceea extraordinar de tânără nu se potrivea sub nicio formă cu părul ei alb. Fiindcă glasul acela nu se pricepuse să îmbătrânească, ceea ce era cam stânjenitor. După care melodia i-a murit pe buze şi i-au dat lacrimile, în ciuda surâsului, în timp ce palma îi mângâia tandru creanga liliacului, aşa că Sir Percy şi-a întors privirile, şi-a plecat fruntea şi s-a apucat să deseneze mici pătrate în pulberea potecii.

Într-o seară, intrând în clădirea mizerabilă cu piftie de fazan, struguri şi o sticlă de vin într-un paner, i-a găsit pe Alphonse Lecoeur şi pe jocheu aşezaţi pe pat, ascultându-l pe Armand care le vorbea umblând înfierbântat prin încăpere. Acesta i-a făcut distrat un semn din cap, iar Annette nici nu a mai trebuit să-i asculte cuvintele pentru a înţelege că obsesia pusese din nou stăpânire pe el. Lecoeur, deşi îşi păstrase întreaga putere ca de taur, aerul de o întunecată aroganţă şi siguranţa de sine, ajunsese pe atunci în ultimul stadiu al unei bine-cunoscute maladii care nu i se citea decât în pupilele dilatate. Stătea cu o expresie buimacă pe chipul stacojiu, iar Sapper ridicase spre Annette o privire tristă, înainte de a o coborî spre propria ţigară: având încredere în constituţia lui zdravănă, Lecoeur abandonase de ani de zile tratamentul cu mercur. În cameră mai era un bărbat, un italian scund, chel şi care n-avea astâmpăr, pe nume Marotti, care-şi freca neîncetat şi vesel palmele, de parcă ar fi fost mereu gata să încheie o afacere excelentă. Era pe cale să pună la punct asasinarea regelui Umberto al Italiei, la premiera noii opere a lui Verdi. Annette şi-a aruncat coşul, a izbucnit în lacrimi şi a plecat în fugă. Din acel moment, lucrurile au pornit pe un drum pe care-l cunoştea prea bine: era încă o dată nevoită să se lipsească de bijuterii şi toţi banii – la nici măcar o treime din valoare – au trecut la pregătirea atentatului. S-a întâmplat aşa şi cu o pereche de cercei pe care i-i dăruise Dicky, aspect tipic al legăturilor stranii care-i uneau pe Annette, Glendale şi Armand. Erau nişte diamante relativ mici, dar de o admirabilă puritate, veritabilă capodoperă a bijutierilor din Amsterdam; Annette îi lua în fiecare seară în căuşul palmei ca pe nişte animăluţe vii şi vesele. Când Armand i-a cerut şi i-a scos imediat şi i i-a întins doar cu un oftat din rărunchi, iar cerceii au fost vânduţi pe loc la *Galliera*. A doua zi, la cină, Glendale i-a aruncat o privire şi a întrebat-o pe neaşteptate cui fuseseră vândute bijuteriile. Le-a răscumpărat imediat şi i le-a dat înapoi. Cerceii nu au

întârziat să cadă iarăşi în mâinile „Grupului de Acţiune”, să ia din nou drumul spre *Galliera*, iar Glendale, după ce i-a ţinut o predică lui Annette, i-a mai răscumpărat o dată, nu fără o uşoară iritare. Lady L. izbucnea deseori în râs amintindu-şi cum de trei ori»

fuseseră răscumpărări cerceii de la bijutierul care nu mai pricepea nimic şi cum, în pofida tuturor promisiunilor pe care le făcea de fiecare dată, cu aerul cel mai nevinovat cu putinţă, nestematele erau predate fără excepţie lui Armand.

Până la urmă, Glendale şi-a pierdut răbdarea. I-a făcut o scenă lui Annette şi, lăsând-o în lacrimi, a urcat în trăsura vopsită în galben şi negru, cunoscută peste tot în Milano, şi s-a dus în noua ascunzătoare a teroriştilor, care pusese să fie supravegheaţi continuu, de teamă că poliţia ar fi putut efectua o descindere în timp ce încântătoarea contesă de Camoëns se afla alături de redutabilul ei amant. Un asemenea scandal i-ar fi încurcat serios planurile, aşa că veghea la siguranţa teroriştilor cu o exasperare crescândă, pe care simţul umorului nu mai reuşea să o controleze prea eficient. îmbrăcat într-o haină de blană neagră, urmat de doi valeţi în livrele şi cu jobenele pe cap, şi-a făcut o intrare dramatică în imprimeria clandestină unde Armand tocmai se pregătea să pună în funcţie presa, în timp ce Marotti făcea o ultimă corectură unuia dintre pamfletele pe care anarhiştii le revărsau pe atunci asupra nordului Italiei. Glendale a coborât treptele până în încăperea din spate, a fulgerat din priviri onorabila adunare, s-a apropiat de Armand, şi-a scos portofelul şi l-a întrebat cu glas sec:

— Cât vă trebuie, exact, pentru a duce la bun sfârşit asasinarea lui Umberto? Sunt gata să-mi asum toate cheltuielile acţiunii, însă trebuie să vă rog să-i lăsaţi cerceii în pace. Îi plac. Să zicem, dacă vreţi, că sunt un cadou din partea dumneavoastră.

Mecanismul bombei plasate în loja regală nu a funcţionat, iar Umberto a trebuit să aştepte până în 1900

pentru a fi asasinat. De altfel, Annette îşi descoperise pe vremea aceea o anume sensibilitate pentru regi şi îi părea rău că nu erau mai mulţi, înţelegea perfect că mai trebuia omorât câte unul, din timp în timp, pentru a-i învăţa să se poarte şi să nu exagereze, dar îi plăceau ceremoniile care le înconjurau apariţiile, pompa şi muzica, decorul de purpură şi de aur, săbiile scoase din teacă şi penele, tiarele şi reverenţele, lucruri care chiar că făceau toţi banii. Era încă prea apropiată de viaţa de stradă pentru a nu se simţi fermecată de spectacolul regalităţii, atunci când aceasta era bine prezentată. Îi plăceau caii care tropăiau nerăbdători, generalii cu panaş și cardinalii ieşiţi în faţa bisericilor, avea o slăbiciune pentru roşul-cardinal şi, în general, considera că lumea Bisericii era cu adevărat bine îmbrăcată. Niciodată nu e destulă culoare, sclipire, nu sunt suficiente costume drăgălaşe pe lume, iar regii pentru asta sunt făcuţi, pentru bucuria ochilor. În rest, nu aveau decât să nu-i lase să guverneze. Puţin o interesa, de altfel, dacă aveau s-o sfârşească toţi sub lama ghilotinei, numai să fie duşi acolo cu mare tam-tam.

Fibra ei teroristă era destul de puternică pentru a-i permite să facă să se-aleagă praful de unii şi de alţii, chiar cu un strop de ironie şi fără a se simţi covârşită sufleteşte.»

Prima tentativă de a se elibera de sub jugul căruia i se supusese a avut loc la puţin timp după incidentul cu cerceii şi înainte de a pleca împreună cu Dicky la carnavalul de la Veneţia. Numele lui Armand»

Denis era în fruntea tuturor listelor poliţiei, aşa că trebuiau să apeleze la infinite precauţii pentru a se întâlni. Într-o seară, când Annette venise să îl întâlnească într-o trăsură închisă, după balul de la prinţesa Montanesi, observase că Armand o privea cu un aer sumbru şi dispreţuitor. Nu avusese timp să se schimbe şi, în lumina felinarului cu gaz, gâtul, lobii urechilor, degetele şi încheieturile mâinilor îi sclipeau îmbrăcate în smaraldele şi diamantele scânteietoare pe care i le împrumutase

Glendale pentru acea seară.

— Trebuie să joc bine jocul, Armand, i-a zis cu timiditate.

— Cu toate că luxul ăsta insolent e o insultă la adresa tuturor celor ce mor de foame în lume.

La început, s-au deplasat în tăcere pe străzile din Milano. Apoi, Armand i-a strigat vizitiului numele unui cartier pe unde ea nu mai ajunsese niciodată. Şi-au continuat cursa în linişte, ca nişte străini. Annette se simţea nefericită şi disperată: din toate angoasele pe care le cunoscuse în viaţă, groaza de a-l pierde era cel mai greu de suportat. Când au ajuns pe străduţele întunecoase şi înguste din *Campo*, Armand a oprit trăsura. Au coborât. Lumina lunii se pierdea pe pavele cioplite grosolan şi în băltoacele pline de noroi. Aerul trăsnea a vetust şi a gunoaie. O cerşetoare bătrână stătea pe trotuar, cu spatele sprijinit de zid; văzându-i apărând, şi-a întins pe loc mâna. Fără o vorbă, Armand i-a smuls lui Annette cerceii, colierul, brăţările şi inelele. S-a aplecat spre bătrâna nemişcată şi i-a fixat cu blândeţe, cu tandreţe aproape, cerceii în urechi, i-a petrecut colierul în jurul gâtului descărnat şi a reuşit să-i pună inelele şi brăţările la degetele şi încheieturile deformate. După care şi-a lăsat mâna pe umărul ei.

— L-ai i-a spus cu un zâmbet plin de bunătate, de o blândeţe pe care Lady L. nu avea s-o uite vreodată. Sunt ai tăi de drept.

Sub greutatea pietrelor preţioase şi a aurului, mâinile bătrânei i-au căzut mai întâi până în dreptul ochilor. A rămas nemişcată pentru o clipă, uitându-se la Armand fără urmă de expresivitate. Apoi şi-a lăsat fruntea-n pământ.

Ceva din atitudinea cerşetoarei a frapat-o dintr-odată pe Annette. S-a aplecat. Ochii bătrânei erau deschişi, dar aceasta murise din cauza emoţiei. Annette a început să ţipe şi a luat-o la fugă hohotind de plâns.

A doua zi, ziarele din Milano erau pline de ceea ce

numeau „misterul cel mai formidabil al secolului”: descoperirea, în cartierul *Campo*, a unei bătrâne cerşetoare moarte, cu un colier nepreţuit la gât, cu diamante de douăsprezece carate la urechi, cu un scarabeu de aur prins cu un ac de zdrenţe şi cu brăţări din aur şi smaralde la încheieturile reci.

Avocaţilor lui Glendale le-au luat doi ani până când au recuperat bijuteriile, susţinând că acestea fuseseră furate din seiful hotelului unde locuia clientul lor. Au fost formulate tot felul de ipoteze, însă numele lui Annette nu a apărut niciodată, nici în ziare, nici în cursul anchetei. Scriitorul italian Arditti a luat acest fapt divers ca punct de plecare pentru unul dintre cele mai cunoscute romane ale sale.

Annette şi-a petrecut noaptea plângând la ea în cameră. A făcut febră şi a trebuit să stea la pat. Pentru întâia oară de când îl cunoscuse pe Armand, i se făcuse frică de el. Se simţea umilită, dispreţuită, respinsă şi tot ce mai era încă în ea – violenţă, nesupunere, pasiune, întreaga ei feminitate rănită – o împingea să facă acel pas care desparte iubirea de ură; ironia nu mai era de ajuns, atitudinile, jocul sarcastic îşi pierdeau sensul şi virtutea protectivă; se abandonase unui vârtej de pasiune, de emoţii, în care visurile copilăreşti de răzbunare şi de triumf se amestecau într-o disperare profundă, într-o vinovăţie pe care lacrimile nu mai reuşeau să o liniştească. Abia refăcută, a luat trenul până la Como, ducându-se să caute refugiu şi consolare lângă singurul bărbat care o înţelegea cu adevărat şi o aproba în totalitate.

— Dicky, nu mai pot continua aşa. Nu mai pot. Nu mai pot şi… nu mai *vreau*…

Glendale i-a apăsat uşor capul înlăcrimat pe umărul lui. Trăsăturile lui impasibile şi puţin orientale, cu ochi înguşti şi privirea un pic fixă, abia de reuşeau să-i ascundă expresia de bucurie. Avea senzaţia extrem de satisfăcătoare că în sfârşit reuşise să fure»

Gioconda de la Luvru.

— Dicky, te rog, ajută-mă… O să mă distrugă… şi… şi-l iubesc atât de mult!

— Liniştește-te. Sunteţi amândoi două firi pasionale, nu cunoaşteţi nicidecum latitudinile temperate, singurele pe unde fericirea omenească se manifestă uneori cu oarecare şanse de a dura. Pentru >

el, extremismul sufletului şi al ideilor, pentru tine, cel al inimii, al sentimentelor… Tare rele, toate astea! Pasiunile, cele ale inimii ca şi acelea ale ideilor, sfârşesc întotdeauna prin a transforma lumea într-o junglă. Aminteşte-ţi versurile lui William Blake: *Tiger, tiger burning bright, in the forests of the night…*[9] Nu cunosc imagine mai măreaţă şi mai corectă a pasiunii…

— Dar ce e de făcut, Dicky, ce e de făcut?

— Păi, draga mea, e totul foarte uşor! Nu te mai vedea cu el. Pentru a evita chinurile de la început, putem petrece şase luni în Turcia. Primăvara în Bosfor aranjează bine lucrurile.

— N-o să folosească la nimic, Dicky. Nu e destul de departe. O să mă întorc mereu, alergând, ca să m-arunc în braţele lui. Nu pot să trăiesc fără el… Doamne Dumnezeule, Dicky, ce-o să se-aleagă de mine?

Glendale s-a prefăcut că se gândeşte foarte serios.

— Pe cuvântul meu, a zis până la urmă, nu văd decât un singur lucru pe care l-am putea face. Nu avem de ales, nu-i aşa, având în vedere pasiunea exclusivă pe care ţi-o inspiră. Trebuie să ţi se organizeze de aşa manieră situaţia, încât pur şi simplu să nu mai existe posibilitatea *materială* de a te vedea cu el. Soluţia riscă să ni se pară penibilă la început, dar după un an sau doi, viaţa fiind aşa cum este, sunt sigur că vom reuşi să trecem peste această problemă.

— Îţi spun că nici măcar China nu este destul de departe. Mă cunosc eu bine.

— Nu chiar asta aveam în minte, i-a răspuns Glendale

9 Tigru, tigru foc sclipind / Prin codrii nopții licărind… (N. a.)

cu blândeţe. Mi se pare că unica soluţie pentru tine este să fii despărţită de el prin nişte ziduri groase şi cu supraveghere strictă clipă de clipă, în aşa fel încât Armand să fie pus în imposibilitatea absolută de a mai ajunge până la tine.

— Ce vrei să zici? Nu-mi pot petrece zilele într-o fortăreaţă.

— Nici vorbă, nici vorbă, draga mea. Nu despre tine ar fi vorba. Despre *el*. Cu siguranţă, treaba e foarte uşor de aranjat. Putem extrem de uşor să-l închidem pe Armand într-una dintre acele venerabile închisori pe care italienii le moştenesc de la austrieci şi pe care le întreţin foarte bine.

S-a uitat la el oripilată.

— Dicky, eşti un monstru! îţi interzic cu desăvârşire! Dacă-l dai pe mâna poliţiei, n-o să ne mai vedem niciodată! Şi-o să mă omor.

A luat-o de mână.

— Ascultă-mă, Annette, şi gândeşte-te bine. Sănătatea mea nu e strălucită… Doctorii bănuiesc că îmbătrânesc. Nu am copii. Când mă gândesc, iubito, la grădinile, la tablourile mele… Tu şi cu mine suntem amândoi în stare să ne ataşăm de obiecte ca

de nişte prieteni, să le iubim, să avem grijă de toată această lume misterioasă, care e considerată neînsufleţită… Lucrurile nu ajung neînsufleţite decât atunci când sunt părăsite, pentru a trăi, obiectele au nevoie să fie privite, au nevoie de prietenie… Când am să mor, tot universul meu familiar se va împrăştia, se va risipi în cele patru zări… îmi vine tare greu să suport gândul ăsta… Aş vrea ca, după mine, să fii tu cea care veghează asupra micii mele lumi fermecate. Aş vrea să te măriţi cu mine.

— >

Annette s-a uitat lung la el, fără să-i vină să creadă.

— Dicky! Nici măcar nu ştii cine sunt.

— Ştiu tot. De un an de zile îţi cercetez trecutul» >

şi nu cred să-mi mai fi rămas mare lucru de aflat.

Ba chiar pot să te anunţ ceva şi mai bun: nu a mai rămas nicio urmă din trecutul tău. Nu mi-a fost deloc uşor, însă oricine ar căuta certificatul de naştere al lui Annette Boudin la primărie şi-ar pierde vremea. Iar de toate nimicurile astea numite naştere, nobleţe, rang, mereu mi-am bătut joc de la un cap la altul, cu furie chiar. Şi-mi inspiră un total dispreţ. Soţia mea a fost o ţigancă dansatoare pe străzi atunci când am întâlnit-o şi avea o fineţe, o nobleţe cu adevărat autentice, cele ce vin din natura însăşi. Singurul lucru care contează pentru o fiinţă omenească este calitatea, iar pe asta o ai în cel mai înalt grad. Pentru mine vei fi tovarăşa perfectă şi moştenitoarea ideală a tot ce posed. Fără tine, tablourile mele nu vor mai însemna decât bani, casele mele se vor goli şi vor decădea încet-încet în urâţenie, grădinile mele vor duhni a părăsire şi a uitare… Annette, nu le putem face asta lucrurilor pe care le iubim şi care au nevoie de noi.

Femeia era ameţită, răvăşită, nu şi-ar fi putut închipui un compliment mai impresionant. Însă a scuturat din cap.

— Aş vrea atât de mult să-ţi spun da, Dicky. Doar că-mi e imposibil, ar fi necinstit faţă de tine. Nu pot trăi fără Armand. Ştii ce-nseamnă asta.

A sărutat-o pe frunte.

— Da, draga mea, i-a răspuns întristat. Da. Ştiu ce-nseamnă. În fine… Hai la Ravena.

O lăsase să întrevadă însă o posibilitate de evadare şi toată noaptea a rămas cu ochii larg deschişi, fumând ţigară de la ţigară, tulburată, disperată, visând la libertate şi totuşi incapabilă să se elibereze. Începea să îşi dea seama că iubirea putea deveni o servitute crudă şi că, pentru a scăpa, trebuia să ai o forţă a voinţei prea puţin obişnuită, de care, în orice caz, ea nu se simţea în stare.

Cu toate acestea, Armand o învăţase atât de limpede că nimic nu e mai preţios decât libertatea şi că nu trebuie să eziţi să-i sacrifici

totul, dar, hotărât lucru, ea nu ştiuse să profite de lecţiile lui. Era nevoie, îşi spunea suspinând, să îşi dăltuiască un suflet de adevărat terorist, să treacă la acţiunea directă, cum spunea el, să se lase pătrunsă în sfârşit de învăţătura pe care o primise şi să arunce o bombă spre a se elibera de tiran.

Când l-a revăzut, la întoarcerea de la Ravena, l-a ascultat cu o atenţie înnoită şi a încercat, pentru întâia oară, să asimileze cu adevărat logica lui implacabilă, să se lase câştigată de puterea de convingere care emana din vocea aceea vibrantă, pasionată, captivantă atunci când denunţa sclavia sub toate formele ei şi respingea servituţile inimii şi ale sufletului. Lady L. ştia acum că exista o contradicţie între ce o învăţa Armand şi felul lui de a fi, între acea libertatea absolută pe care o invoca şi propria aservire în faţa unei idei. Contradicţie exista până şi între ideea de libertate absolută şi devotamentul absolut

faţă de respectiva idee. Exista o contradicţie între libertatea omului, de la care se revendica, şi supunerea lui oarbă în faţa unui mod de gândire, a unei ideologii. În ziua de azi i se părea că omul trebuie să fie cu adevărat liber, că trebuie să se comporte liber şi faţă de propriile idei, să nu se lase antrenat cu totul nici de logică, nici măcar de adevăr, să lase o marjă de omenesc în faţa oricărui lucru, a oricărui gând. Poate chiar e nevoie să te ridici deasupra ideilor, deasupra convingerilor tale, pentru a rămâne om liber. Cu cât o logică este mai riguroasă, cu atât riscă să devină o închisoare, iar viaţa este făcută din contradicţii, din compromisuri, din înţelegeri provizorii, iar marile principii pot la fel de bine să lumineze ori să carbonizeze lumea. Expresia favorită a lui Armand – „Trebuie mers până la capăt” – nu putea duce decât la neant, visul lui despre justiţia socială absolută se revendica de la o puritate pe care numai vidul total o cunoştea. Însă ea nu

avea decât douăzeci de ani, nu era educată, nici măcar nu bănuia puterea distructivă la care extremismul logicii putea ajunge, la fel de bine atât în favoarea adevărului, cât şi a erorii, încă nu trăise în marele secol al idiomaniei; tot ce ştia era că el era subjugat de o pasiune devoratoare şi că ea era obligată să se mulţumească doar cu resturile. A mai realizat şi că el vorbea despre omenire de parcă ar fi fost o femeie, iar Annette a început să urască această rivală fără chip, tainică, misterioasă, tiranică, pe care bărbaţii nu reuşeau niciodată să o satisfacă şi a cărei plăcere maximă părea a fi să-i împingă la pierzanie. Turba auzindu-l tot timpul vorbind despre o alta, aplecându-se către iubitul ei şi observându-i privirea plină de o pasiune, de un vis, de o nevoie din care era complet exclusă. Nu despre ea era vorba în tumultul lui imperios, năvalnic, în planurile lui temerare de acţiune, nu pentru ea trăia, suferea, îşi risca el capul. Întreagă acea virilitate, acel trup atât de carnal, de fierbinte, făcut pentru viaţa pe pământ, cu coapsele şi gambele lui puternice, cu şoldurile suple şi zdravene, cu mâinile aspre, făcute să strângă şi să păstreze, aparţineau unei amante indiferente, crude şi insaţiabile, unei prinţese îndepărtate şi rele pe care el o slujea cu total devotament, ale cărei fericire, plăcere şi satisfacţie erau unicul lucru de care lui îi păsa cu adevărat. „Ea”, „Aia” „Ailaltă” erau termenii în care Annette se gândea la rivală; în omenire vedea o femeie pretenţioasă şi imposibil de satisfăcut, care voia să-i ia iubitul. Da, o prinţesă, o foarte mare doamnă, asta era, nemiloasă, dură, cu capricii teribile şi gust pentru jocurile sângeroase. În rest, ideile, cauzele, teoremele politice erau toate prea complicate şi ireale, un pic scârboase şi, din moment ce trebuiau să fie puse bombe şi asasina pentru a reuşi să-i asiguri „ăleia „fericirea, asta se întâmpla fiindcă „aia” era o vicioasă înrăită, ştia Annette bine că existau bărbaţi cărora le plăcea aşa ceva şi care adorau femeile ce-i făceau să sufere cerându-le imposibilul, iar „Ea” cu siguranţă era una dintre curvele alea. Trebuia, mai ales, să

se ferească să o critice deschis, să facă şi cea mai mică observaţie nepoliticoasă, fiindcă Armand avea în acea clipă un fel îngheţat de a o privi, de parcă Annette i-ar fi insultat mama, lucru care o descumpănea total.

— Regii, guvernele, poliţiile, generalii, asta e zilnic soarta omenirii, zicea el mototolind furios ziarul. Omenire care e lăsată-n voia apetitului ei feroce, incapabilă să se apere, în timp ce presa îi înăbuşă strigătele, iar Biserica îi predică resemnarea.

Annette ridica din umeri.

— Poate că aşa-i place, de unde poţi să ştii?

I-a aruncat o privire de o asemenea duritate, încât ea s-a îngrozit pe loc.

— Iartă-mă, iubitule, nici nu mai ştiu ce zic. Îmi rămân atâtea de învăţat…

„Ce curios, îşi zicea Annette mângâindu-i cu vârfurile degetelor minunatul chip pasionat, aplecată asupra ochilor lui înflăcăraţi, bântuiri, răniţi, ce curios, este la fel de irezistibil atras de curva asta a lui cum sunt eu de el, riscă în fiecare clipă să fie distrus de iubirea lui imensă ca mine de a mea, pune libertatea mai presus de orice şi totuşi nu reuşește să se elibereze; îi critic dragostea lui oarbă şi nu sunt în stare să scap eu de a mea”.

Toate deciziile însă i se risipeau de cum îl vedea şi, când îl avea în ea, fericirea îi atingea un asemenea punct, încât toate motivele admirabile şi juste pe care le descoperise sfârşeau prin a deveni biete însăilări teoretice, în întregime lipsite de realism, dar şi Armand, când o strângea în braţe, când gusta în sfârşit din această realitate vie, accesibilă, tangibilă, pe care era cu putinţă să o lipească de el, din această plenitudine trăită, posedată, în fine, din acest rar moment de absolut dintr-odată materializat, i se abandona cu o asemenea vigoare şi cu o asemenea tandreţe pasionată, încât ea uita ceea ce, de altfel, ştia foarte bine: că nu era decât o clipă de răgaz, de odihnă, pe un pământ cu adevărat omenesc, pe care acest vagabond printre stele şi-o permitea. În care se regăseau

fulgurant într-o fericită banalitate.

— Te iubesc, ştii bine.

— Taci, Armand, că dacă te-aude…

— Cine?

— Ailaltă.

— Nu-nţeleg.

— Haide, Armand, doar ştii bine, ce mai, ailaltă. Omenirea.

Bărbatul râdea, jucându-se în părul ei.

— Totuşi, exagerezi. Vorbeşti despre ea ca despre o rivală.

— Are spioni peste tot, să ştii. Care sunt capabili să te denunţe. În ziua cutare, individul cu pricina s-a iubit cu o femeie în locul cutare. Flagrant delict. Libertate, Egalitate şi Fraternitate erau acolo şi pot depune mărturie.

— Şi pe urmă?

— Pe urmă nu mai ştiu. O să fii condamnat.

— Voi pleda nevinovat.

— Cum vezi, nu mă iubeşti…

— Îi voi spune omenirii: iubesc o femeie care ne împărtăşeşte ideile şi e un tovarăş de luptă credincios, abil, hotărât… Acum, serios, în curând îţi voi cere să ne ajuţi. Avem vântul în pupă. Se poate judeca asta după severitatea represiunii. Muncitorii i-au suportat duritatea şi se trezesc acum aruncaţi automat către noi.

Îl privea gânditoare, oftând.

„Dumnezeule, îşi zicea, de ce a trebuit să mă îndrăgostesc de un idealist, de ce nu iubesc şi eu un 164

porc oarecare, ca toată lumea? Ce fericiţi am fi fost!” Ştia însă că nu era adevărat. Din contră, era atrasă de frumuseţea acelei flăcări care-l devora, torturată

de o dorinţă imperioasă, instinctivă şi foarte feminină de a întoarce spre ea tandreţea din el, de a fi al ei, de a nu lăsa alteia, fie aceasta şi omenirea-ntreagă, fiinţa lui excepţională, capabilă de o asemenea fervoare, de o asemenea credinţă…

— Haide, Annette, acum de ce plângi?

— Lasă-mă-n pace.

Terorismul îşi atingea pe atunci culmile, mai ales în Franţa. Bancheri, oameni politici, veroşi uneori, alteori nevinovaţi, erau împuşcări în plină stradă, ba chiar în incinta parlamentului, erau aruncate bombe în locurile publice, în cafenelele frecventate de „putregai”: Glendale sfârşise prin a-i lua lui Annette ce mai rămăsese din bijuteriile sale. Armand se deplasa continuu, fără a dormi de două ori în acelaşi loc, păzit de doi studenţi, ambii împuşcaţi în timp ce încercau să-l protejeze; Annette nu ştia nici unde, nici când urmau să se mai întâlnească. Un bilet o chema pe neaşteptate la bordul unei ambarcaţiuni de pescuit de pe lacul de lângă Stresa, unde dădea de Armand îmbrăcat în cămaşă roşie şi

cu bonetă albastră de *pescatore*, şi îşi petrecea noaptea culcată într-un năvod, de parcă ar fi fost o ondină captivă. După care se făcea linişte vreme de una sau două săptămâni, în timp ce ziarele anunţau un nou atentat – o fetiţă din mulţime fusese rănită de o >»

maşină infernală în timpul ceremoniei de inaugurare a noii gări din Milano –, iar ea aştepta nefericită, îngrijorată, indignată, gata să se revolte cu adevărat, de data aceasta, până când un nou mesaj o grăbea până în *Campo Santo*, în Geneva, unde Armand apărea pe neaşteptate în faţa ei, printre statuile de ghips şi îngerii pietrificaţi. Se întâlniseră de mai multe ori şi în casa lui Gabriele D’Annunzio, al cărui renumeâşi începuse deja ascensiunea sclipitoare pe firmamentul Italiei. Făcuseră cunoştinţă în maniera tipică lui D’Annunzio, cea dintâi manieră, dacă se poate spune aşa, fiindcă acesta lucra la construcţia vieţii sale cu aceeaşi grijă inspirată ca pentru opera sa poetică. Se plimbau prin *Campo Santo*, într-o după-amiază, când observaseră că un omuleţ tânăr şi îmbrăcat»

elegant îi urmărea pas cu pas printre monumentele baroce ale celui mai cunoscut cimitir din lume. Gândindu-se imediat că era de la poliţie, Armand îşi şi dusese mâna

la pistolul ascuns sub haină, când necunoscutul înaintase şi îi salutase cu o deosebită politeţe care, altfel, nu excludea o umbră de insolentă.

— Mă numesc Gabriele D'Annunzio şi sunt poet, le-a spus. Am o cerere să vă adresez şi vă rog dinainte să mă scuzaţi dacă vi se poate părea un pic insolită. Domnule şi dumneavoastră, doamnă, aţi» accepta să vă pun la dispoziţie locuinţa mea?

Armand l-a măsurat rece, din cap până-n picioare.

— Mă tem că nu-nţeleg ce vreţi să spuneţi.

— Aş vrea să vă pun la dispoziţie locuinţa mea – unde stau singur –, în aşa fel încât iubirea şi frumuseţea să binecuvânteze noul meu sălaş de poet şi să inspire opera pe care o voi crea…

Povestea, D'Annunzio o spune altfel. În versiunea lui, îşi oferise casa unui cuplu de îndrăgostiţi fără bani, pe care-i întâlnise în *Campo Santo*, la Geneva, în momentul în care cei doi se pregăteau să îşi pună capăt zilelor împreună. Citind mai târziu povestea într-o scrisoare a poetului, pe Lady L. O amuzase să afle că fusese o tânără florăreasă care-şi ducea sub braţ coşul cu violete de Parma, pe care le arunca pe „pământul rece care le primise ultimele săruturi" şi că avea „incomparabila frumuseţe a unui animal nestrunit". Ştia însă să aprecieze licenţele poetice şi fusese încântată, altfel, să afle că era calificată drept „animal nestrunit".

Pe atunci au survenit două evenimente care au făcut-o pe Annette să ia hotărârea cea mai crud logică a existenţei ei şi printre ale cărei fericite consecinţe a fost şi aceea că dăruise coroanei britanice câţiva dintre cei mai puternici stâlpi ai ei.

Într-o zi, răspunzând chemării stăruitoare a secretarului lui Glendale, s-a dus acasă la prietenul ei şi a fost introdusă imediat în dormitorul acestuia. Întins pe divan, Dicky avea chipul cenuşiu şi scofâlcit, pometii păreau încă mai ieşiţi în relief şi ochii mai înecaţi în riduri; semnelor vârstei se adăugau acum cele ale bolii. În mână

ţinea o miniatură la care se uita cu veritabilă tandreţe, căci aceasta nu risca să moară, fiind pictată de Holbein. Doi bărbaţi se aflau la căpătâiul lui: celebrul cardiolog Manzini şi senior Felicci, un anticar din Milano. Imediat ce au plecat cei doi străini, Glendale i-a surâs cu tristere celei mai frumoase dintre toate operele de artă pe care le iubea atât de mult, numai că opera aceasta era vie şi dotată cu voinţă şi spirit independent, ceea ce făcea viaţa amatorului de artă extrem de dificilă.

— Manzini îmi mai dă un an. Cred că mă subestimează, dar e la fel de posibil să mai ţină doi ani ori şase luni. Nepoţii mei probabil că se ling deja pe buze, iar cele patru semnale ale destinului din simfonia lui Beethoven vor fi date de cel ce face strigările la licitaţie… Vrei să te măriţi cu mine?

— Nu pot, asta e, nu pot! a strigat Annette. Vasăzică, n-o să-nţelegi niciodată…

— Annette, libertatea e bunul cel mai preţios de pe faţa pământului, aşa cum toţi filosofii şi toţi revoluţionarii demni de acest nume nu încetează să ne înveţe. Nu poţi rămâne sclava acestei pasiuni până la sfârşitul zilelor tale. Ar fi trebuit deja să profiţi de lecţiile lui Armand, dacă nu cumva eşti cu adevărat un discipol nedemn de maestru. În orice caz, în jungla în care trăieşte, pasiunea lui idealistă, tigrul despre care vorbeşte Blake, va sfârşi prin a-l devora, şi pe tine odată cu el. Revoltă-te contra tiranului, fiindcă acesta nu e în stare să se revolte împotriva tiranului lui. Scutură-ţi jugul. Eliberează-te. Chiar dacă pentru asta trebuie să arunci o bombă în nemilosul tău maestru. Gândeşte-te, draga mea, şi dă-mi repede răspunsul.

Annette a început să plângă în tăcere, nemaiştiind nici unde se afla, nici cărui sfânt ori cărui diavol să îşi vândă sufletul. Simţea că era ultima ei şansă şi că timpul îi era limitat. În momentul în care Dicky dispărea, nimic nu ar mai fi putut-o salva de la prăbuşire; numai că tot ce a putut face a fost să scuture încăpăţânată din cap.

Abia peste câteva zile, soarta i-a venit în ajutor şi i-a

impus decizia: s-a trezit că Armand o lăsase gravidă. Lady L. se întreba deseori ce ar fi ajuns viaţa ei fără acea intervenţie a providenţei: Boldini şi Sargent nu i-ar mai fi pictat portretul, spiţa Glendale nu ar mai fi avut moştenitor, Biserica Anglicană, Imperiul şi Partidul Conservator i-ar fi pierdut pe unii dintre cei mai fideli susţinători, iar Anglia, una dintre cele mai mari doamne ale sale.

— Uite de ce ţin totuşi lucrurile, a zis privindu-l pe Sir Percy cu aer visător.

Chipul Poetului-Laureat exprima o neîncredere oripilată, se oprise pe cărare şi îşi strângea bastonul cu o asemenea putere, încât Lady L. s-a întrebat o clipă dacă nu cumva o să-nceapă dintr-odată să-l învârtă în aer pentru a alunga demonii batjocoritori de care fără îndoială se simţea înconjurat.

Imediat ce nu a mai avut nicio îndoială asupra propriei stări, a acţionat cu o hotărâre de fier, amuţindu-şi inima, evitând până şi să se gândească şi, lucru caracteristic noii ei dispoziţii de spirit, nu i-a dezvăluit lui Dicky vestea că era însărcinată, în pofida încrederii pe care o avea în el. Refuza să îşi asume şi cel mai mic risc şi începuse imediat să lupte cu sălbăticie şi cruzime pentru viitorul copilului ei, cu întreaga obstinaţie instinctivă a animalelor care ascultă de cea mai veche lege a naturii.

Ultima lor întâlnire a avut loc în Insulele Borromeo de pe Lacul Maggiore. Insule care erau încă, la vremea aceea, proprietatea familiei Borriglia, de care fusese invitată. Armand sosise cu o barcă, în ciuda mării agitate. Annette, în rochie albă, cu umbrela în mână, îl aşteptase din zori pe scara de marmură care ducea la un debarcader privat. Armand urcase pe cărarea dintre tufele de trandafiri: erau ultimii, de septembrie, cu acel parfum în acelaşi timp rarefiat şi dulceag ce caracterizează într-un final florile, tot aşa cum li se-ntâmplă oamenilor cu înţelepciunea.

I-a spus că Glendale preconiza să îşi închidă vila în

octombrie şi să ducă în Anglia toate comorile lui; cum mişcarea era, ca de obicei, în lipsă de bani, aceasta ar fi fost ultima şansă să mai facă rost de >

ceva. Promisese să îşi petreacă weekendul la vilă, pe malul Lacului Como; urmau să mai apară câţiva invitaţi, dar se angaja ea să le toarne somnifer în vin, iar servitorii nu erau greu de stăpânit. Fireşte, trebuia mai întâi să se asigure că planurile lui Glendale nu se schimbaseră. Lady L. Încă îşi mai amintea de senzaţia de sfâşiere aproape fizică pe care o încercase în timp ce vorbea. Îşi amintea de bâzâitul viespilor în jurul trandafirului, de sentimentul de disperare profundă, totală, iremediabilă, dar şi de ura aproape furioasă care clocotea în ea, de amestecul indescifrabil în care dominau când furia rece, ironică, ascuţită ca nişte gheare, când tandreţea, mila, voinţa de a apăra, de a salva şi de a ucide, pentru a nu suferi, căreia îi urma imediat dorinţa de a face rău, de a pedepsi, care o răvăşea cu totul. Pentru a face lucrurile şi mai dificile, Armand se arătase atât de tandru şi de recunoscător, atât de mângâietor, avea aerul atât de vesel şi de plin de speranţă, era atât de frumos, iar ea resimţea o asemenea fericire lăsându-şi privirea să alunece peste trăsăturile lui în care deja le recunoştea pe acelea ale copilului pe care-l purta în pântece, încât, incapabilă să mai suporte mult acele elanuri contradictorii care o-nnebuneau, i s-a aruncat în braţe şi a început să-i plângă pe umăr. Era pe punctul de a-i ierta totul şi de a-i mărturisi totul: numai că, din fericire, înainte de a fi avut timpul să-i spună ceva şi pe când ochii ei deja îl implorau să o ierte, tânărul posedat a recăzut în ghearele demonului său, lansându-se într-o admirabilă evocare a lumii noi care aştepta o omenire eliberată de toate lanţurile şi mântuită de toate otrăvurile, improvizând un asemenea cântec de dragoste şi de credinţă la adresa rivalei, descriind cu un asemenea realism şi o asemenea forţă de convingere luptele şi încercările care încă îi mai aşteptau, încât un oftat adânc a pus capăt celor din urmă scrupule şi ezitări.

— De altfel, a fost făcută o descoperire ştiinţifică de cea mai mare importanţă pentru revoluţia permanentă, a conchis Armand. Un exploziv uşor de fabricat şi de o sută de ori mai puternic decât tot ce se cunoştea până în prezent…

— Ce veste bună, i-a răspuns, va fi minunat.

— Vom putea cu adevărat să facem lucruri mari, Annette. O mână de oameni hotărâţi va fi de ajuns pentru fiecare sarcină. În faţa burgheziei amorfe şi putrede, a venit clipa preluării puterii ajunse la îndemâna minorităţilor dinamice. Iar noi vom fi prezenţi.

Annette şi-a închis ochii pe jumătate şi l-a privit în egală măsură tandru şi răutăcios. Glasul bătrânului ei ispititor se insinua convingător: „Trebuie să te revolţi împotriva tiranului. A venit clipa în care să profiţi de lecţiile lui Armand sau, altfel, te vei dovedi un discipol nedemn de maestru…” I-a întors spatele cu zâmbetul pe buze, cu umbrela pe umăr, mângâind un trandafir roşu cu vârful degetelor înmănuşate.

— Toţi tovarăşii noştri simt că noua descoperire ne deschide noi perspective…

— Nu mă-ndoiesc, iubitule.

În ea nu mai rămăsese decât ironie. Aceea a fost clipa precisă, când lacrimile îi tremurau încă pe gene, iar ea ridica uşor, cu vârful degetelor, o floare de trandafir către viespea ce dansa în jurul ei, în care s-a născut cu adevărat personajul caustic, sofisticat şi un pic crud care este Lady L.

S-a mai întors o dată spre Armand şi şi-a lăsat privirea să rătăcească îndelung peste trăsăturile lui, cărora de acum numai memoria avea să le restituie misterioasa şi virila armonie: „Zău aşa, Dumnezeu nu ar trebui să îşi facă duşmani atât de frumoşi”, şi-a zis oftând, cu o mână sprijinită de creanga unui portocal, cu acea supleţe latentă şi felină a trupului, încă mai perceptibilă în imobilitate decât în mişcare, şi i s-a părut dintr-odată că

privirea lui întunecată şi arzătoare deja îi sosea de dincolo de grilajul unei cuşti.»

Tiger, tiger burning bright
In the forests of the night…

şi-a murmurat.

— Ce spui?

— E dintr-un poem al lui William Blake. Iau lecţii de engleză.

Ce nedreptate! Câtă cruzime din partea lui s-o trateze aşa, să o oblige să recurgă la metode atât de înfiorătoare; n-o să i-o ierte niciodată, niciodată… Şi-a scos din mânecă batista de dantelă şi a dus-o la ochi. Armand a tras-o spre el şi a început să râdă.

— Ei, hai, hai, Annette. Nu e chiar aşa de grav…

„Cum e posibil, se întreba privindu-l cu atenţie, să fi reuşit atâţia ani să înşele toate poliţiile din Europa şi să nu fi fost prins niciodată? Este adevărat că poliţia este alcătuită din bărbaţi, nu din femei, iar ei nu ştiu cum să ia lucrurile, asta-i tot”. Au convenit ca Armand şi cei doi locotenenţi ai lui să» >

sosească la Como vineri seara, adică a treia zi. Urmau săâşi petreacă noaptea în vila contelui Granowski, închisă şi părăsită de mai multe luni, după ruina la joc şi sinuciderea răsunătoare la Monte Carlo a proprietarului; sâmbătă după-amiaza, Annette trebuia să arunce un trandafir roşu peste gardul vilei, pentru a confirma că totul era în ordine şi nu apăruse nimic neprevăzut. La ora zece, grupul urma să pătrundă pe proprietatea Glendale de pe malul lacului; legau cei patru servitori şi, după ce îşi umpleau gentile, cei trei se întorceau la vila Granowski, îşi puneau uniforme de ofiţeri de cavalerie austriacă şi franceză – la Como avea loc concursul hipic anual – şi coborau la Geneva cu trenul de noapte. De acolo, se îmbarcau imediat pentru Constantinopol, care era, pe vremea aceea, cea mai bună piaţă din lume pentru a scăpa de obiecte de preţ furate. Numele magic de Constantinopol suna în imaginaţia lui Annette cu un asemenea accent

romantic, încât imediat ce Armand l-a pronunţat, a fost încă o dată tentată să îşi schimbe hotărârea şi să-l ajute cinstit să jefuiască vila lui Glendale: se şi vedea într-un caiac aurit, pe apele Bosforului, în braţele iubitului ei. Din fericire, o uşoară şi providenţială lovitură de picior simţită exact în acel moment pe dinăuntru a ajutat-o să-şi vină-n fire. Nu era propriu-zis o credincioasă, dar îi era uneori greu să nu se simtă înconjurată de un soi de bunătate protectivă, care veghea asupra ei, dându-i prieteneşte dreptate. De altfel, i se întâmpla deseori să şi-l închipuie pe Dumnezeu ca pe un fel de Dicky atotputernic, al cărui surâs misterios şi binevoitor era răspândit asupra lumii prin frumuseţea florilor şi dulceaţa fructelor.

De atunci, Lady L. se dusese de mai multe ori la Istanbul, cum se numeşte acum Constantino→

polul, şi-i plăcuse de fiecare dată la fel de mult acest oraş cu farmecul său uşor corupt şi sinistru; fireşte însă, fără Armand nu mai era deloc acelaşi lucru, nu mai era decât un decor părăsit. Asta este, nu poţi avea *totul* în viaţă.

Armand a găsit, după cum se înţeleseseră, trandafirul roşu pe care Annette îl aruncase peste gard, în ziua şi la ora convenite. Era o floare artificială, din tul. Annette o smulsese de la una din pălăriile ei. Trandafirii adevăraţi ţin foarte puţin, iar ea dorea ca Armand să poată păstra în închisoare ceva care să-l facă să se gândească mereu la ea.

Cei trei bărbaţi pătrunseseră fără vreo greutate în vilă. Doi studenţi ruşi din Geneva, Zaslavski şi Liubimov, au fost însărcinaţi să stea de pază în faţa porţii. Annette lăsase uşa larg deschisă, iar Glendale îşi drogase din greu invitaţii, printre care consulul britanic la Milano, generalul von Ludekindt, căpitanul echipei imperiale germane la concursul hipic, şi alte două distinse personalităţi cărora Lady L. le uitase de multă vreme numele. Se prăbuşiseră cu toţii în jurul mesei, în lumina candelabrelor, într-o atmosferă de festin de piatră, alături de doi valeţi în livrea,

de majordom şi de un fazan în aspic; pentru mai multă siguranţă, Glendale le dăduse şi servitorilor din poţiunea aceea, ba chiar şi canişului Murat. Se hotărâse ca inclusiv Dicky să se prefacă drogat, mai ales că trebuia să fie atent din cauza bolii lui de inimă. Prin urmare, se prăbuşise în fotoliu, într-o atitudine convingătoare şi pitorească, trăgând cu coada ochiului la desfăşurarea scenei şi consider în

du-şi foarte reuşit micul lui tablou vivant. Cât despre Annette, îşi turnase şi ea o doză mai mult decât generoasă de narcotic: ştia că fără această precauţie nu ar fi reuşit să adoarmă.

După trei sferturi de ceas de muncă absolut relaxantă, Armand, Alphonse Lecoeur şi jocheul se întorseseră cu prada la vila Granowski. Dar nici nu puseseră bine piciorul în parc, că douăzeci de poliţişti se repeziseră la ei din toate părţile. Armand şi jocheul fuseseră puşi pe loc la pământ, însă Lecoeur, trăgând o înjurătură groaznică, reuşise să îşi scoată vechiul lui cuţit de tâlhar şi să-l înfigă adânc în pieptul unuia dintre poliţişti. Zaslavski şi Liubimov, care se duseseră direct la gară pentru a-şi lua locuri la tren, reuşiseră să fugă şi au făcut să se vorbească mai târziu despre ei, cu ocazia atentatelor nihiliste din Rusia: Liubimov a murit în Siberia, iar Zaslavski, supravieţuind, s-a alăturat social-democraţilor şi a jucat un rol oarecare în anturajul lui Kerenski, pe care l-a urmat în emigraţie. Cei trei anarhişti fuseseră duşi la Milano şi, timp de mai multe zile, vestea arestării lui Armand Denis şi a complicilor lui fusese trâmbiţată triumfal în toate ziarele; numai că unicul cap de acuzare care a putut fi reţinut, până la urmă, împotriva lor a fost acela de jaf cu mână armată; din întreaga reţea demantelată nu s-a găsit un singur militant care să depună mărturie contra lor; mai mult, juraţii se temeau de represalii; verdictul dat până la urmă, cincisprezece ani de muncă forţată, a fost considerat drept o adevărată achitare

morală şi a fost întâmpinat cu huiduieli indignate de către toţi cetăţenii cuminţi şi ascultători, în Franţa ca şi în Italia, cu atât mai mult cu cât loviturile date de Ravachol picaseră la timp pentru a le reaminti prietenilor ordinii publice că vremea asasinatelor era departe de a se fi încheiat.

Poetul-Laureat era indignat în asemenea măsură de povestea scandaloasă pe care Lady L. îl obliga să o asculte, încât, pentru moment, se străduia să o audă cât mai puţin cu putinţă. Încerca să se gândească la câteva dintre acele lucruri reconfortante şi luminoase»

din care era alcătuită viaţa lui, chemând în ajutor imagini ale unui univers familiar şi sigur, pe care nimic nu l-ar fi putut zgudui: intrarea Clubului Boodle’s, din Saint James Street, scene din ultimul meci de crichet contra Australiei, coperta de la *Times* şi liniştea relaxantă şi un pic sfidătoare a micilor lui anunţuri, pe care cea mai serioasă revistă din lume le publica hotărât pe prima pagină, înaintea editorialelor şi actualităţii mondiale, ca pentru a pune la locul ei Istoria cu tot cu dezastrele şi războaiele ei, cu problemele ei de viaţă şi de moarte, cu sclavajul şi libertatea. O atitudine cu adevărat aristocratică, ba chiar puţin nihilistă, dacă stai bine să te gândeşti, potrivindu-se la fel de bine atât cu marea tradiţie teroristă a umorului englezesc, care nu permite vieţii să vină prea aproape de tine şi să te deranjeze, cât şi cu Lady L., cu esenţa felului ei de a fi, dovedită prin ştiinţa de a face să treacă ceea ce nu avea vreo importanţă înaintea a ceea ce avea cu adevărat, cu acea răceală surâzătoare a adevăraţilor seniori. Însă degeaba făcea eforturi pentru a se convinge că toată povestea aceea nu era decât o scorneală, începea, în pofida a orice, să discearnă un înfiorător accent de adevăr, îl cunoscuse un pic pe Glendale, o fiinţă originală şi capabilă de cele mai groaznice rătăciri, care pusese întotdeauna mari probleme Coroanei. Nu dăruise oare el, într-o bună zi, prinţului de Wales, un cutter de trabucuri sub formă de ghilotină? Ce

era, probabil, cel mai greu de suportat era nonşalanţa, ba chiar cruzimea cu care Lady L. Îşi continua povestea, ca dispreţuindu-i sensibilitatea şi, mai ales, sentimentele profunde pe care ea i le inspira şi pe care nu avea cum să le ignore, deşi Sir Percy ştiuse mereu să le ascundă cu o discreţie perfectă. O iubea de aproape patruzeci de ani, cu o asemenea consecvenţă, încât uneori i se părea că nu va muri niciodată, pur şi simplu fiindcă nu şi-ar fi putut imagina că dragostea lui pentru ea ar fi putut avea vreun sfârşit. Şi uite că în prezent ea se străduia cu bună ştiinţă să îl rănească, să-i distrugă admirabila imagine pe care el o purta în inimă, ba chiar părea să-i facă o adevărată plăcere să îşi picteze sieşi un portret nedemn de rangul ei social şi de bunul ei nume! Numai câţiva paşi îi mai despărţeau de pavilionul care îşi ridica spre cerul albastru cupola ascuţită, iar Sir Percy se întreba cu o crescândă stare de rău ce îl aştepta dincolo de spalierul acoperit de trandafiri sălbatici şi de iederă, care ascundea intrarea. Toată acea atmosferă de loc pentru întâlniri tainice îl neliniştea şi îl şi ofensa puţin. De altfel, peste tot erau statui ale unor Cupidoni care se distrau cu arcurile şi săgeţile lor, cu fundurile-n aer, printre trandafiri şi lilieci; o atmosferă de dulceaţă insinuantă şi atât de încărcată de arome domnea în acest colţ, încât până şi fluturii păreau că plutesc într-o voluptuoasă langoare: Poetul-Laureat îşi strângea cu putere măciulia bastonului şi nu se putea împiedica să nu se compare cu Sir Galahad cel pierdut, cu lancea-n mână, în cine ştie ce grădină vrăjită.

— Căsătoria a fost oficiată cu cea mai mare strălucire, a reluat Lady L. povestea. Ne-am dus să locuim în Anglia, unde fiul meu a văzut lumina zilei. Dicky a trăit mai mult decât preconizaseră medicii şi poate că am contribuit şi eu cu ceva la asta. Familia regală a început prin a se încrunta, bineînţeles, însă arborele meu genealogic, pe care Dicky îl pusese la punct cu ajutorul uneia dintre somităţile vremii, s-a dovedit extrem de convingător, la fel şi documentele mele de familie şi

portretele străbunilor – descoperirea celui al stră-străbunicului, Gonzague de Camoëns, pictat de El Greco şi autentificat în unanimitate de toţi experţii, a fost, după cum ştii, unul dintre marile momente ale artei contemporane în pragul noului veac –, iar trăsăturile mele se regăseau prin timp cu o emoţionantă asemănare şi chiar aveam impresia că fusesem amestecată în ceasurile cele mai glorioase ale omenirii. Mediul de la Curte s-a arătat deci, până la urmă, mult mai puţin reticent decât mă temusem că avea să se întâmple. De altfel, Dicky a domolit câteva reacţii şi numai din dragoste pentru mine s-a consolat cu absenta scandalului. Prinţul de Wales a declarat că»

mă găsea fermecătoare şi, deşi nu am fost niciodată primită la Palatul Buckingham până la moartea reginei Victoria, asta s-a întâmplat mai degrabă din cauza micului ei război privat cu Dicky decât din cauza persoanei mele. Îndatoririle mi le-am luat foarte în serios. Cheltuiam mulţi bani. Mă înconjuram cu un lux rar şi pentru epoca aceea, ceea ce nu prea-mi stătea-n fire; era mai ales un fel de a mă lupta împotriva rivalei mele, de a o sfida, de a alunga amintirea singurei bogăţii veritabile pe care am cunoscut-o vreodată. Ajutam să trăiască sute de familii lipsite de apărare, dar de fiecare dată mergeam mai întâi să mă conving că acei bieţi oameni aveau chipuri adevărate, care puteau fi recunoscute: nu voiam să fac nimic pentru cealaltă, pentru acea omenire abstractă şi anonimă, fără chip şi fără căldură, care dădea târcoale oamenilor bine intenţionaţi *îi* şi-i devora pentru a încerca inutil să îşi nutrească nevoia de absolut. Se spune că există femei insaţiabile, care sfârşesc prin a-şi devora, de-atâta iubire, bărbaţii pe care-i râvnesc; dacă este adevărat, atunci omenirea îşi merită genul ei feminin. Luxul pentru care optasem nu însemna cinism, dar cred că intra în el o doză bună de nihilism, ba chiar de neant. Continuam să mă explic cu mâncătorul meu de stele[10]. Nu era chiar o

10 Trimitere la romanul lui Romain Gary Les mangeurs d'étoiles (scris

profesiune de credinţă ci, mai degrabă, o stare de insurecţie permanentă, un extremism sufletesc care urma să se regăsească, după Primul Război Mondial, în suprarealism, o formă de expresie artistică la fel de disperată. La Glendale House aveam o sută patruzeci de servitori, dintre care jumătate ne urmau când ne mutam la Londra, pentru iarnă; viaţa îmi era o succesiune de baluri, seri la teatru, recepţii. Mă lăsam prinsă de acel vârtej nu atât pentru a mă distra, cât pentru, cum să-ţi spun? pentru a-l irita încă şi mai tare pe Armand. Dicky a mai bombănit el un pic, însă era încântat de primirea care mi se făcea peste tot, de respectul tot mai mare cu care eram înconjurată: se gândea la cum începusem, acolo, în strada Gire, şi un surâs larg îi lumina chipul. Era cu adevărat un anarhist înnăscut. Cred că-l făceam fericit. Mi se întâmpla deseori să-l visez pe tigrul meu negru, dar era de ajuns să-mi iau băieţelul în braţe şi să-l aud râzând pentru a şti că făcusem foarte bine ce făcusem şi pentru a-mi alunga remuşcările şi regretele. Am ajuns rapid una dintre femeile cele mai căutate şi mai admirate ale timpului; spiritele cele mai sclipitoare ale Europei se grăbeau să ajungă în saloanele mele; la masa mea se discutau chestiuni de stat şi mi se asculta cu aviditate părerea. Nimeni n-ar fi crezut că acele colecţii fabuloase de care mă înconjuram mă lăsau indiferentă, în secret, şi că le preferam nişte vechituri fără valoare, pe care le strângeam încet-încet în pavilionul oriental, de un prost gust extrem, care pusesem să fie construit într-un colţ al grădinii. Îmi continuam însă duelul cu acea rivală a mea şi cu iubitul ei, iar colecţia de tablouri, de bijuterii, grădinile şi vilele mele au fost peste puţin timp, spre marea mea bucurie, citate ca exemple de decadenţă şi de corupţie ale aristocraţiei, prin toate publicaţiile anarhiste. Dacă un pictor îmi executa portretul, era imediat asaltat de comenzi; virtuozul care era invitat să concerteze în saloanele mele se putea

---

în engleză și publicat în 1961, apoi tradus de autor în franceză, în 1966), primul roman al seriei La comédie américaine. (N. tr.)

considera realizat. Scriitorii îmi dedicau operele lor. Când dădeam dovadă de un gust excentric, ba chiar de prost gust, lucrul acesta pur şi simplu lansa o nouă modă. Pe scurt, făceam tot ce puteam eu mai bine. Când a murit Dicky, la şase ani după căsătoria noastră, am luat în grijă tot ce iubea el, iar lumea tăcută a lucrurilor, a obiectelor, a devenit din ce în ce mai mult refugiul şi prietena mea. M-am măritat cu Lordul L. – servitorii buni deveniseră deja foarte rari – şi l-am ajutat în cariera lui politică; Partidul Conservator, partidul meschinilor şi al filistinilor, vedea în mine cel mai fidel sprijin al lui şi nu-mi refuza nimic. Le degustam din plin inexistenţa ideilor, sărăcia imaginaţiei şi deşertăciunea exorbitantelor lor precauţii: simţind cât de tare îmi înfuriau rivala, omenirea, m-am aliat firesc cu duşmanii duşmancei mele. Am învăţat multe lucruri. Nopţile mi le petreceam citind, iar cărţile au devenit pentru mine o prietenie miraculoasă. Ideile liberale mă atrăgeau puternic prin bunul lor simţ şi prin moderaţia lor, dar ştiam să mă abţin, nu se punea problema să mă las în voia propriilor mele înclinaţii. Fiul meu era un copil adorabil, cu privirea întunecată şi înflăcărată: trebuie că se întreba deseori de ce mama sa, după ce-l privea îndelung, izbucnea dintr-odată în lacrimi. Făceam tot ce puteam pentru a mă exorciza, pentru a încerca să fiu fericită: concerte, balete, expoziţii, călătorii, cărţi, prietenii, flori, animale – pe toate le-am încercat. Umerii mei însă erau uneori lucrul cel mai îngheţat şi mai părăsit din lume. Timp de opt ani, m-am luptat totodată cu acea rivală a mea, purtând o bătălie frivolă şi disperată, clipă de clipă. Şi-apoi, într-o noapte…

XI

Fereastra era deschisă. Parcul dispăruse în întuneric; dacă pe cer erau stele, atunci noaptea le păstra numai pentru ea. Lady L. era aşezată într-un fotoliu, cu ochii închişi, ascultând ecourile îndepărtate ale lui Scarlatti, ce păreau a sosi din trecut. Părăsise sala de concerte şi invitaţii, pentru a se duce să bea un pahar de vin de Xeres

şi a fuma o ţigară. Şi mai ales pentru a fi singură, după atâtea zâmbete şi fraze graţioase. Solicitase cvartetului Szilagi să dea un concert la ea acasă, dar de ceva vreme se întâmpla ceva cu muzica, părea făcută doar din regret; chiar frumuseţea ei era un fel de reproş pe care tăcerea de după nu făcea decât să îl prelungească. Lady L. Îşi lăsase capul pe o pernă. Ţigara i se consuma între degete.

Auzise o tuse discretă şi deschisese ochii. Cu toate»

acestea, era singură în salon. S-a uitat mai atentă în jur şi a zărit, sub draperia grea de catifea roşie, vârful unui bocanc plin de noroi. L-a contemplat o clipă mirată, dar fără umbră de teamă: ar fi trebuit un pic mai mult decât prezenţa unui bărbat ascuns după o draperie pentru a se speria. Chiar şi atunci când draperia s-a dat la o parte şi un necunoscut a înaintat către ea, tot nu a simţit altceva decât o uşoară iritare: paznicii parcului îşi făceau prost îndatoririle. Era un bărbat corpolent, cu braţele scurte, cu mâini albe şi nervoase, cu trăsături rotunde, tulburate de anxietate; acesta a privit-o lung, cu o expresie în care spaima şi aroganţa se amestecau cu un aer de indignare stupefiată care sfârşește prin a cuceri anumiţi oameni bine intenţionaţi, după numeroase şi varii decepţii. Lady L. şi-a coborât ochii spre picioarele lui, care erau cu adevărat enorme, iar bocancii acoperiţi de noroi păreau încă mai grei aşa, călcând pe covorul de China. Paltonul era şi el plin de noroi: căzuse, probabil, când se suise pe vreun zid. Pe scurt, trecuse prin destule necazuri. Lady L. a mai observat că musafirul nu-şi scosese pălăria – fără îndoială o manifestare a sfidării – şi continua să se uite la fel

de lung la ea, cu aerul rănit, scandalizat, al eternului protestatar care face din privirea ochilor lui albaştri o veritabilă revendicare socială.

— Gromov, Platon Sofocle Aristotel Gromov[11], umilul

11 In realitate, P.S.A. Thomas, fiul unui organist de la catedrala din Chichester, membru al grupului Acțiunea^ fondat de Kropotkin în Anglia. Anarhiștii, precum, mai târziu, balerinii, începuseră deja, pe vremea aceea, să își ia pseudonime rusești. (N. a.)

servitor al umanităţii, a spus dintr-odată intrusul cu glas răguşit şi ciudat de disperat, de parcă ar fi abandonat orice pretenţie de a mai fi chiar în clipa în care şi-ar fi susţinut-o. Scarlatti, nu-i aşa? Mare amator de muzică eu însumi, al belcantoului, fost protejat al marelui Hertzen, al lui Bakunin, fost prim-bariton al Operei Covent Garden, alungat mârşav fiindcă am refuzat să cânt în faţa capetelor încoronate…

Lady L. se uita la el rece, cu un soi de interes îngheţat. Era o uşurare ca, după toţi acei ani petrecuţi printre străini, să întâlnească pe cineva pe care-l cunoştea cu adevărat: gândul a dus-o dintr-odată la tatăl ei, dar a ştiut să îşi stăpânească ostilitatea. Bărbatul a făcut câţiva paşi înainte, cu mers de răţoi; micii lui ochi albaştri şi tandri, fata udă de sudoare şi înspăimântată îi dădeau aerul patetic al unui cântăreţ întrerupt în plină romanţă cu o găleată de apă rece. Lady L. a dus ţigara la buze, şi-a îngustat privirea şi a expirat fumul. Începea să se amuze.

— E o problemă foarte delicată, un mesaj de cea mai mare importanţă, o chestiune literalmente de viaţă sau de moarte… Nu sunt decât o simplă cutie poştală în serviciul umanităţii… Omul va să fie. Eliberat de toate piedicile, fericit, luminos în prospeţimea naturii lui regăsite… în sfârşit. Nu a fost uşor să ajung până aici, latră câini, noaptea e neagră, dar iată-mă totuşi; am dat, ca întotdeauna, tot ce-am avut mai bun în mine. Un pahar de vin ar fi foarte apreciat.

Lady L. ştia că în orice clipă ar fi putut intra vreun invitat ori servitor şi, din grijă faţă de convenienţe, era nevoită, din nefericire, să pună capăt distracţiei. Fiindcă se distra foarte tare. După atâţia ani de etichetă, de bune maniere, de societate politicoasă şi împiedicată, aerul neruşinat al acestui bărbat, amestecul lui de spaimă şi sfidare, până şi bocancii plini de noroi călcându-i covorul erau o gură de aer proaspăt. Însă nu îşi putea permite să prelungească pauza. Nici nu se punea problema să se lase surprinsă zâmbindu-i acelui personaj prea puţin agreabil,

ca unui vechi prieten regăsit. S-a încruntat şi a ridicat mâna spre cordonul soneriei. Moment în care, cu o rapiditate de prestidigitator, bărbatul şi-a ridicat melonul şi a scos din el un trandafir din tul roşu, pe care l-a ridicat cât de sus şi-a putut întinde braţul.

Lady L. a contemplat trandafirul fără a face vreun gest. Chipul îi rămăsese indiferent, abia cu o umbră de surâs amuzat. Dar trupul părea a o fi abandonat dintr-odată: un vid total, în care nimic nu mai rezista, cu excepţia bătăilor violente ale inimii. Cuvintele prietenului ei Oscar Wilde, „Pot rezista la orice, numai la ispită nu”, i-au răsunat în urechi. A întins mâna. Platon Sofocle Aristotel Gromov a părut uluit: nu avea obişnuinţa reuşitei. Mereu totul se rata, nimic nu ieşea, totul nu era decât neînţelegere, eroare şi contratimp, indiferenţă şi batjocură, dar continuai să crezi, să iubeşti tandru, să te sacrifici. Omenirea 7 7

avea puterea misterioasă de a inspira iubiri indestructibile, pe care niciun eşec, niciun fel de vorbe goale, nicio deriziune sofisticată nu le-ar fi putut clinti vreodată: era cu adevărat o foarte mare doamnă care putea cere totul celor îndrăgostiţi de ea. Clovnul acesta patetic venise să îşi ducă la bun sfârşit amărâta de însărcinare a celui-care-primeşte-palme, să-i fie învineţită spinarea, după care să fie aruncat pe uşă-afară, şi uite că acum ceva lua un cu totul alt sens, stătea-n picioare, ajungea să aibă un rost, o realitate. Drept care chipul i s-a luminat, i-a dat iute trandafirul, a lăsat să-i scape un oftat de uşurare, pe buze i-a apărut un zâmbet ironic şi naiv, s-a apropiat cu îndrăzneală de gheridon, frecându-şi palmele, şi şi-a turnat un pahar de Xeres.

— Pentru frumuseţea vieţii! a spus, ridicând paharul. Pentru o omenire fără clase, fără rase, fără patrii, fără stăpâni, unită frăţeşte pentru dreptate şi dragoste. *Cheers*.

— Bun. Şi mesajul? a întrebat Lady L. cu asprime. Ai face mai bine să-mi spui totul, prietene, e prea târziu să mai dai înapoi. Vorbeşte, altfel pun să fii biciuit până când

o să-ţi pară rău că ai buci. Care e deci mesajul ăla nemaipomenit şi din partea cui vine? Aştept.

Platon Sofocle Aristotel Gromov părea complet dezorientat. A clipit scurt, cu sticla într-o mână, cu paharul în cealaltă, a mai avut o ezitare, după care a început să vorbească cu un soi de curaj disperat, ca un om care se aruncă-n apă fără să fie sigur că va putea înota. Doi dintre prietenii lui – luptători pentru o cauză sfântă, care petrecuseră opt ani în fundul unei celule – reuşiseră să evadeze şi să ajungă în Anglia, unde sperau să găsească ajutor şi protecţie, conform unei promisiuni făcute şi care trebuia ţinută… Aşa că se gândeau că Alteţa Sa ar fi avut poate bunătatea să dea un bal costumat peste exact cincisprezece zile… Ceva deosebit de elegant, de rang înalt, la care doamnele evident vor veni împodobite cu cele mai frumoase bijuterii – o serată cum numai Alteţa Sa ştia să organizeze –, cu valsuri şi focuri de artificii, cu *foie gras*, şampanie şi pui de potârniche pe pat de pâine prăjită, în fine, nu-şi permite el să dea sfaturi, ba încă mai puţin ordine, nu e decât o simplă cutie poştală în serviciul umanităţii, transmite doar un mesaj, asta-i tot… Anumite persoane, care deocamdată erau extrem de lipsite de mijloace, ar fi putut să se alăture mascaradei şi…

A amuţit şi a mai golit un pahar de Xeres, uitându-se într-o parte, vizibil îngrozit de ceea ce îndrăznise. Lady L. a reflectat rapid. În lipsa totală a fricii se amesteca un sentiment de veselă nerăbdare, de exaltare aproape: urma în sfârşit să-l revadă pe Armand, iar tot restul nu mai însemna nimic.

— Percy, a fost într-adevăr un moment minunat. Aveam dintr-odată impresia că îmi fusese dat înapoi totul. Urma să plecăm împreună la Sorrento, sau la Neapole, sau poate încă mai departe, la Istanbul, oraş căruia ambasadorul nostru în Turcia tocmai îi făcuse o admirabilă descriere în timpul unei cine. Într-un caiac, pe Bosfor, împreună cu Armand, ţi-ai putea închipui ceva mai îmbătător? În situaţia mea, i-aş fi putut oferi de acum totul,

l-aş fi putut învălui în tot luxul imaginabil, l-aş fi putut întreţine aşa cum merita, i-aş fi putut dărui un cadru demn de el. Fireşte, ştiam foarte bine că mai trebuia ucis câte cineva, din timp în timp – aş fi preferat, pe cât posibil, să fie un preşedinte de republică mai degrabă decât un rege totuşi, din cauza relaţiilor mele –, că s-ar mai fi întrerupt, uneori, pentru a arunca în aer un pod sau un tren, dar şi un asemenea lux mi-l puteam acum permite fără vreun prea mare pericol, nu i-ar fi venit nimănui ideea de a mă bănui. Eram cam supărată pe el, cei opt ani de singurătate la care mă condamnase nu erau uşor de uitat, se purtase într-adevăr foarte crud cu mine şi, chiar dacă ai să mă acuzi de frivolitate şi de slăbiciune, dacă vrei, eram gata să-i iert totul. Pe calea cuvintelor confuze şi prudente ale lui Gromov, ordinele lui Armand mi se înfăţişau limpede: se punea problema scuturării întregii lumi bune a Londrei de bijuterii şi se conta pe mine pentru lista de invitaţi. Mi s-a părut că aud vocea ironică a lui Dicky şoptindu-mi la ureche: „Ei bine, dat fiind că nu avem de ales, să încercăm cel puţin să ne distrăm un pic…”

Ecourile muzicii lui Scarlatti continuau să ajungă până la ea din sala de concerte. Gromov, care băuse totuşi, bătea tactul cu capul şi paharul. După care muzica a încetat şi au izbucnit aplauzele.

— Spui că sunt doi?

— Doi. Unul mare… un bărbat vestit, şi un irlandez mic de tot cu gâtul sucit. Au fost trei, dar unul a murit în puşcărie…

— Săracul de el, a zis Lady L. Ei bine, toate astea sunt foarte interesante. Vino să ne vedem săptămâna viitoare. Fără să te mai ascunzi şi îmbrăcat cum se cuvine. Poftim…

Şi-a scos inelul din deget şi i l-a întins.

— Vinde-L Şi-acum, şterge-o.

Bărbatul a pus paharul pe gheridon, a făcut o reverenţă şi s-a îndreptat spre fereastră. Avea platfus, înainte de a ieşi, s-a întors, a oftat şi a început dintr-odată

să îşi plângă de milă.

— Bietul de tine, Gromov. Niciodată pe uşă, mereu pe fereastră şi mereu noaptea.

Şi cu asta, a dispărut.

Lady L. şi-a lăsat capul pe spate. În salon, muzica reîncepuse şi aşa, de la depărtare, se auzeau acordurile lui Schumann. Un zâmbet uşor îi rătăcea pe buze, iar ochii pe jumătate închişi îi priveau trandafirul de tul roşu, pe care îl ţinea în mână.

XII

Poetul-Laureat stătea extrem de băţos în fotoliul >

victorian ale cărui încântătoare motive brodate reprezentau lei, căţeluşi, căprioare şi turturele amestecaţi cu tandreţe în dulcea intimitate a paradisului terestru. Sir Percy nu intrase niciodată în pavilionul de vară şi acum îşi plimba de jur-împrejur o privire bănuitoare, impregnată de dezaprobare. Atmosfera locului era pur şi simplu neplăcută. De pildă, în pavilion se găsea un pat mare, absolut scandalos prin dimensiuni, aurit, oriental, insistent, care mirosea a harem dacă nu cumva şi mai rău, având deasupra un baldachin şi, mai ales, o oglindă care chiar nu avea ce căuta pe-acolo. Evita să-l privească, dar blestemata de mobilă pur şi simplu îţi sărea-n ochi, iar oglinda părea chiar să aibă un soi de zâmbet cinic, întreg locul era, în rest, de un gust dubios şi avea în el ceva bizar, ba chiar morbid. Peste tot erau portrete de războinici mustăcioşi şi bărboşi, turci probabil, aplecaţi deasupra unor prizoniere leşinate, icoane ruseşti în care trăsăturile desenate cu creion din cărbune de salbă-moale ale unui tânăr sumbru, de o mare frumuseţe, înlocuiseră chipurile sfinţilor, măşti, narghilele, o rochie spaniolă din alte vremuri pe un manechin din răchită, mult prea multe perne moi, dar şi un paravan ciudat, făcut în întregime din cărţi de joc: sute de dame de pică lipite unele lângă altele, care păreau că te măsoară din cap până-n picioare cu ochiul lor negru, plin de prevestiri funeste. Peste tot, parcă de la sine înţeles, boturile animalelor lui Lady L. erau

pictate cu totul ireverenţios peste chipuri omeneşti, peste portretele de familie ale Lordului L. Câini, pisici, maimuţe, veveriţe, papagali în costume de la Curte îl priveau ţintă, mândre, pe Sir Percy Rodiner din înălţimea cadrelor lor aurite. Aceasta era una dintre modalităţile favo)

rite ale lui Lady L. de a-şi petrece timpul: o văzuse pictând ore-n şir imaginea cine ştie cărui căţeluş care tocmai îi murise peste chipul unuia dintre distinşii străbuni ai soţului ei. Pisici în armură, pisici pe cal, în uniforma lăncierilor din Bengal, pisici în ţinută de amiral, pe puntea corăbiei, la Trafalgar, privind cu ocheanul flota duşmană, capre în uniformă, cu căciula de blană a grenadierilor din Gardă, ţinând cu mândrie într-o labă un pergament îngălbenit pe care încă se mai putea distinge nobila deviză *Je maintiendrai*, papagali suprapuşi peste trăsăturile

1. Deviza lui Wilhelm de Orania, din 1815, deviză naţională a Regatului Ţărilor de Jos. (N.tr.)

demne ale unei străbunici, capetele angelice ale unor pisoi proaspăt fataţi pictate pe fotografia de grup a nepoţilor ei aflaţi împreună cu doica transformată în maimuţă, şi un superb motan negru, reprezentat într-o atitudine deosebit de îndrăzneaţă, pe cal, cu sabia scoasă, strângând puternic, cu coada voluptuos înfăşurată pe lance, stindardul unuia dintre cele mai ilustre regimente ale Majestăţii Sale.

— Acesta e iubitul meu Trotto, a explicat Lady L. Dragul de el conduce asaltul Brigăzii Uşoare, în Crimeea. Este unul dintre cele mai glorioase momente ale istoriei noastre, cum bine ştii.

Sir Percy i-a aruncat o privire dezaprobatoare. Lady L. era aşezată într-un uriaş fotoliu baroc peruvian, îmbrăcat în purpură şi aur: spătarul era dominat de o gură de leu, iar braţele se terminau cu labele acestuia, cu ghearele scoase. Lady L. părea uşor emoţionată, ca de fiecare dată când vorbea despre amintirea cuiva dintre cei dragi şi dispăruţi. Poetul-Laureat întorcea capul într-o parte şi-ntr-alta, cu aerul sever al omului curajos, dar

continuu în gardă. Lupta greu cu senzaţia de pericol, de tainică primejdie. Atmosfera din pavilion avea ceva apăsător şi un pic sinistru, lucru datorat, în parte, lipsei de aer proaspăt, în aşa fel încât fiecare obiect prăfuit, fiecare petic de stofa, fiecare bucată de lemn îşi impunea prezenţa fizică, mirosul de învechit şi uscat ce părea să te solicite. Jaluzelele erau coborâte şi puţina lumină care reuşea să se strecoare înăuntru nu făcea»

decât să sublinieze bizareria locului şi stranietatea»

obiectelor cu care era ticsit. Ideea de oarecare pericol latent era absolut absurdă şi totuşi greu de îndepărtat. Sir Percy Rodiner s-a întrebat dintr-odată dacă nu cumva prietenii anarhişti ai lui Lady L. nu utilizaseră odinioară pavilionul pentru a-şi depozita acolo bombele. Locul se preta excelent unui asemenea scop: explozibilul ar fi putut fi ascuns oriunde, în şifonierul din Zanzibar, poate, cel încrustat cu fildeş și sidef, sau în seiful îmbrăcat în piele, negru şi pântecos, în care bancherii din Madras obişnuiau să îşi păstreze aurul şi pe care Glendale îl adusese dintr-una dintre călătoriile lui în Orient.

— Bine, a zis morocănos, străduindu-se să îşi ascundă starea de rău tot mai pregnantă. Şi-atunci ce-ai făcut?

Acum credea fiecare cuvânt din povestea ei: atmosfera locului îi conferea un curios accent de adevăr. A aruncat încă o dată o privire scurtă spre pat, element de mobilier deosebit de dezgustător şi care chiar nu avea ce căuta în Anglia.

— E un pat tunisian, i-a explicat Lady L. L-am cumpărat chiar eu de la Kairouan. Provine direct din haremul beiului şi…

— Şi-atunci ce-ai făcut? a ripostat rapid Sir Percy, pentru a fi scutit de cine ştie ce alte detalii care riscau să însemne pentru el o lovitură mult prea puternică.

— Două săptămâni, pentru a da un bal mascat cu adevărat reuşit, era puţin. Deci am fost foarte ocupată. Şi, colac peste pupăză, prinţul de Wales ne-a anunţat

graţioasa-i intenţie de a petrece weekendul la noi, la întoarcerea de la Bath, ceea ce însemna o suită de cel puţin douăzeci de persoane, printre care, fireşte, Miss Jones, şi două zile pierdute cu baliverne şi împlinire de hachiţe. Sigur că aveam o sută patruzeci de servitori, ca să nu-l mai pun la socoteală şi pe soţul meu, dar oricum trebuia să fiu atentă personal ca Eddie să se simtă în largul lui, ca eticheta să fie respectată riguros, sub aparenţa unei amabile nepăsări – toate regulile jocului, ce să mai vorbim. De-a dreptul istovitor. Trăiam însă ca-n transă, într-o fericită nerăbdare: urma să-l revăd în sfârşit pe Armand şi, după cum ţi-am mai spus, nimic altceva nu părea să mai conteze. Mă întrebam cum suportase cruda noastră despărţire, dacă avea să mă găsească schimbată, dacă tot mai iubea omenirea cu acea pasiune totală care-mi lăsase un loc atât de îngust în inima lui sau dacă rivala sfârşise prin a pierde un pic din farmec în ochii lui dezamăgiţi după lecţia pe care ea i-o dăduse. Nu prea îndrăzneam să mizez pe asta, şi totuşi până şi cei mai mari poeţi sfârşesc prin a se sătura de lună, astfel că în unele clipe mă simţeam sigură că urma să mă ia în braţe şi să-mi ceară tandru iertare pentru tot răul pe care mi-l pricinuise. Mi-a luat o groază de timp pentru a stabili lista invitărilor pentru bal, încercând să îmi amintesc de toţi cei cărora aveam să le întorc vreun gest amabil, în aşa fel încât să nu uit şi să nu jignesc pe nimeni, şi trebuie să mărturisesc că resimţeam o anumită plăcere la gândul că unora dintre cele mai arogante dintre prietenele mele le vor fi şterpelite bijuteriile. În rest, nu aveam de ales, nu exista nici cea mai mică posibilitate de a opune rezistenţă din partea mea, era de ajuns ca Armand să spună o vorbă şi să-mi dezvăluie trecutul pentru ca scandalul să izbucnească. De minune: asta mă scutea de procese de conştiinţă şi de dileme morale. Ai intrat în horă, joci până la capăt şi, trebuie să mărturisesc, contam pe câţiva care aveau să-şi piardă capul de la atâta-nvârteală. Mă simţeam cam încurcată la gândul de a-l revedea pe Sapper, mă consideram mai

vinovată fată de omuleţul acela decât faţă de Armand, fiindcă pe Armand îl iubeam cu pasiune, dar Sapper stătuse opt ani la ocnă fără vreun motiv. Prinţului de Wales i-am făcut o mie >

de mici bucurii, aşa că părea deosebit de mulţumit. Soţul meu nutrea pe atunci speranţa de a fi numit ambasador la Paris şi, firește, Eddie, care tocmai se împăcase cu maică-sa, ar fi putut constitui un ajutor preţios. Eram, prin urmare, hotărâtă să fac tot ce puteam mai bine. Altfel, trebuie să recunosc, eram destul de tentată să fiu ambasadoarea Angliei la Paris: îmi ziceam că ar fi fost amuzant să văd Parisul dintr-un unghi atât de diferit. De altfel, Parisul este un oraş în care se pot duce la bun sfârşit în egală măsură chestiunile sentimentale şi acelea de stat, şi dacă Armand ar fi fost de acord să se lase în voia vieţii măcar ceva vreme, punând deoparte ideile acelea ale lui, chiar c-am fi putut petrece câţiva ani foarte fericiţi împreună. Aveam să-l instalez într-o vilă particulară discretă, să-i asigur un trai plăcut, fără vreo problemă materială, ba chiar şi-ar fi putut continua cu prudenţă activitatea politică, iar eu i-aş fi putut fi deosebit de utilă, cu condiţia să nu exagereze şi să se dea dovadă de precauţie. De altfel, contactul cu tâlharii de toate soiurile, pe care trebuia să-i fi întâlnit în închisoare, speram să-l mai fi dezintoxicat de idealism, să-i fi adus o brumă de bun simţ realist, să-l fi influenţat cât de cât: într-adevăr, vedeam viitorul în roz. Aş fi putut chiar să-l ajut să fie ales deputat. Nu aveam decât douăzeci şi cinci de ani şi încă îmi mai făceam iluzii. Ardeam de nerăbdare şi soţul meu se cam mira văzându-mă»

cum umblam ba pe-afară, ba prin casă, cu privirile pierdute, cu un surâs visător pe buze. Mă simţeam atât de fericită, încât uneori îl sărutam pe neaşteptate şi-i strângeam mâna cu tandreţe. Nici că mai fusese martorul unor asemenea manifestări de bucurie. Mi se întâmpla să mă ridic şi să alerg în camera fiului meu pe care îl luam în braţe, îmi ascundeam zâmbetul fericit în buclele părului lui

şi-l acopeream de sărutări: ce păcat că nu era mai mare, aş fi dorit atât de mult să-i spun întreg adevărul, eram convinsă că ar fi înţeles şi iertat totul. Privirea amuzată a lui»

Dicky mă urmărea oriunde şi simţeam că aveam aprobarea lui completă.

Gromov s-a întors să ne vedem, conform înţelegerii, de data aceasta prezentându-se curajos pe uşa principală şi în plină zi. Am pus împreună la punct toate detaliile. Am convenit ca fugarii să se deghizeze în pavilion, la căderea nopţii, după care să se amestece printre invitaţi: m-a amuzat foarte tare să le aleg costumele. Pentru Sapper am pregătit pur şi simplu o ţinută de jocheu, cu şapcă şi cazacă în negru şi oranj, culorile soţului meu. Pentru Gromov, o rasă de călugăr franciscan, care mi se părea că mergea de minune cu genul lui de frumuseţe. Şi mărturisesc că nu fără o anume maliţie i-am ales lui Armand >

peruca albă şi costumul de Curte al unui gentilom din vremea lui Ludovic al XV-lea: nobleţea sufletească o implica pe cealaltă şi aveam senzaţia că aşa urma să atragă privirile care-i erau datorate. Fostul bariton al Operei Covent Garden mă asculta respectuos, cu melonul în mână, aruncând priviri uluite şi înspăimântate spre prinţul de Wales, care se plimba împreună cu soţul meu pe gazon. Revăzându-l proţăpit aşa, pe picioarele lui enorme, cu platfus, ca un pinguin, făcând plecăciuni la fiecare ordin pe care i-l dădeam, mi-am spus că, şi cu un pic de antrenament, ar fi fost cu siguranţă un excelent majordom de care aveam mare nevoie în acel moment. Am fost însă nevoită să renunţ la idee, amintindu-mi că bea prea mult.

XIII

Invitaţii coborau din tren în gara din Wigmore, unde încă de dimineaţă erau aşteptaţi de trăsuri. S-au servit răcoritoare pe pajişte, într-un cort superb, împodobit cu obişnuitele motive ale lui Dandalo: amoraşi bucălaţi, cu poponeţele rozalii, tineri zei zburând pe bolta azurie în

carul lor înaripat, o întreagă lume fermecătoare, a cărei frivolitate şi uşurinţă erau ca o sfidare adusă de trandafiriu negrului şi de albastrul pastelat roşului sângeriu. Totul era departe de marea artă care, în catedrale, celebra cultul suferinţei şi făcea din muzeele care-i erau dedicate, locuri ale agoniei.

Pe la ora şapte, fiecare s-a dus să îşi îmbrace costumul şi o mulţime de servitori au invadat pe loc toate etajele, cu braţele încărcate de turbane, peruci, cape şi spade, în timp ce glasuri iritate cereau un drot sau nişte manşete rătăcite. Cei mai mulţi dintre musafiri îşi aduseseră servitori cu ei; unii chiar îşi chemaseră coaforul şi croitorul, pentru a nu fi luaţi pe nepregătite.

Lady L. se costumase în ducesa de Alba, al cărei portret ocupa locul de onoare deasupra scării principale; înainte de a coborî în sala de bal, s-a oprit o clipă înaintea legendarei ducese şi i-a adresat o rugă tăcută, dar înfocată, celei ce ştiuse să iubească sub semnul unui asemenea abandon, dar şi cu o asemenea cruzime. Lordul L., după multe ezitări, îşi alesese un costum de doge Veneţian, iar ea nu îşi putuse înfrâna un zâmbet amintindu-şi că dogii Veneţiei erau toţi căsătoriţi, de fapt, cu marea tainică şi adâncă.

La ora zece, şampania începea deja să împrumute vocilor şi râsetelor accente înfierbântate; arlechinii, regii magi şi prinţii orientali pălăvrăgeau cu inevitabilele Şeherazade, păstoriţe şi zeiţe Britannia, în faţa a trei bufete cu lungimea de douăzeci de metri fiecare, a căror aranjare fusese supravegheată de însuşi domnul Formum, în timp ce orchestra de ţigani, adusă după adevărate lupte de la Café Royal, cânta melodii din stepă, care sporesc apetitul şi merg atât de bine cu antreurile. Lady L. era într-un continuu du-te-vino printre musafiri, febrilă şi fericită, abia ascultând ce i se spunea; privirea îi aluneca peste măşti, nasuri false, deghizări: Armand probabil că deja era aici, aşa că-l căuta printre conchistadori, Donjuani, mari inchizitori uşor afumaţi şi faraoni cu bărbi de aur. Era încă

supărată pe el, se purtase doar atât de urât cu ea, o lipsise de dovezile lui de tandreţe timp de opt ani şi, poate, şi el era supărat pe ea şi, fără îndoială, avea să-i dea o lecţie, să o certe cum ştia atât de bine s-o facă, dar era sigură că totul avea să fie uitat încă de la primul sărut. A dat ocol salonului verde cu papagali, în care sute de păsări roşii, verzi, albastre, galbene zburau până la tavan, în timp ce mici maimuţe cu boturile negre ţopăiau prin binevoitoarea junglă italienească şi păreau gata să ţâşnească pe lustre, în coafuri şi decolteuri, a trecut prin marea sală de bal unde primul vals aruncase pe dalele de marmură negre şi albe veselele sale vârtejuri, rătăcind, cu evantaiul în mână, ca unul dintre acele automate care se-nvârt în loc sub clopotul de sticlă al cutiei muzicale, şi dintr-odată l-a zărit, în picioare, în cadrul uşii-fereastră care dădea spre terasa cea mare, între un călugăr franciscan cu mutră naivă şi îngrozită şi un jocheu imobil, cu capul într-o parte. O farandolă ţopăitoare, cu personaje din *commedia delïarte*, care păreau să fi ieşit de sub penelul lui Tiepolo, i-a despărţit o clipă, într-un nor de confetti; apoi privirile li s-au reîntâlnit, iar ea a înaintat, cu mâna întinsă, cu un surâs amabil pe buze, către marchizul în haine de mătase şi cu perucă albă, care deja se înclina galant. Costumul îi venea de minune, iar ea îşi amintea foarte bine >

trupul lui.

— Armand Denis în haine de Curte, zice Lady L. Asta deja era un rezultat. Din păcate, pe atunci nu existau fotografi. Nu mă puteam împiedica să nu-i mângâi cu tandreţe ceafa cu vârfurile degetelor, în timp ce dansam şi cred că nu prea gusta modul frivol de a-i atinge uşor cu buzele lobul urechii: ştii, nu era deloc bărbatul potrivit pentru serbări galante. Simţeam însă nevoia irezistibilă de a-l pedepsi şi aş fi dat orice pentru a-l forţa să iasă din universul lui şi pentru a-l obliga să trăiască într-un tablou de Fragonard. Nu se schimbase, era la fel de frumos, mai ales când furia, pasiunea, o indignată violenţă greu de înfrânat îi dădeau privirii acea sălbatică intensitate ce i se

potrivea atât de bine. Dar era parcă *prea* micuţ. Am mai remarcat că băuse, ceea ce nu i se întâmpla niciodată mai-nainte. Dar, ce să mai vorbim, petrecuse opt ani în puşcărie, deci avusese tot timpul să mediteze la natura umană, şi poate că i se părea mai puţin frumoasă, poate că îşi mai pierduse pentru el din atractivitate, acum, că-i arătase de ce e uneori capabilă... Vocea îi avea acum accente aspre, răguşite, iar ochii, o expresie indignată, rănită, violentă, nu găsesc alte cuvinte, un soi de vehementă, de protest. Pe scurt, cu puţină bunăvoinţă, ţi l-ai fi putut deja închipui peste zece, cincisprezece ani, cu sticla de poşircă de vin roşu pe sub vreun pod de pe Sena, uitat şi dispreţuit de „ea”, de îndepărtata lui prinţesă care descoperise, printre noii aspiranţi, noi amanţi pentru a-l face să sufere, aşa că din anarhist nu mai rămăsese decât o făcătură eşuată. Nici nu-ţi poţi imagina, dragă Percy, ce simţeam. Fiindcă e în afara registrului tău de imaginaţie. Mă tem că nu eşti un extremist, că, pentru tine, terorismul e ceva ce se întâmplă în Spania sau în Sicilia, doar produsul pasiunilor politice... Nu poţi înţelege. Mă cuprindea dorinţa de a-l sfâşia, de a mă sfâşia pe mine, de a fi a lui cu totul, umilă, într-o totală supunere, de a…

A amuţit. Poetul-Laureat se uita undeva, în gol, evitând cu grijă să o privească. Numai Dumnezeu ştia de ce expresie de tandreţe şi de regret risca să dea pe chipul acela pe care totuşi crezuse că-l cunoştea atât de bine şi pe care fiece trăsătură părea să smulgă legilor naturii o tinereţe şi o puritate pe care niciun asalt al timpului nu reuşise să îşi pună amprenta. Lady L. Închisese ochii. Surâdea. Şi avea să conteste până la capăt, pentru a-l exaspera şi mai tare, pentru a extrage încă o sclipire din acea privire, încă un accent dureros din glas, pentru a-i simţi mai bine sub gheare carnea şi sângele.

— Complimentele mele, doamnă. Trădaţi de minune…

Alcătuiau un cuplu atât de fermecător, încât Polichinellii, zânele, Nelsonii, Bonaparţii şi Cleopatrele

care se-nvârteau în jurul lor, pe tabla de şah din marmură, încetineau în trecere pentru a o admira pe ducesa de Alba care zâmbea vesel în braţele unui curtean al lui Ludovic al XV-lea, în haine de mătase albă şi pe care nimeni nu-l cunoştea, dar ale cărui gesturi purtau pecetea acelei distincţii naturale pe care cei din familiile aristocratice le observă imediat şi a cărui frumuseţe virilă trezea curiozitatea femeilor şi iritarea bărbaţilor.

— Ah, Armand, Armand!…

— Bine, bine. Ai grijă, suntem observaţi. Să ne spunem lucruri plăcute.

— Ascultă-mă…

— Câtă nevinovăţie în privire, ce aer uimit… Bine jucat. O mare doamnă, ce mai. Titluri autentice de nobleţe, revoluţionari denunţaţi, daţi pe mâna poliţiei, cum se cuvine. Minciună, ipocrizie, trădare… Incontestabil, o femeie din lumea bună.

— Armand…

— Da, Armand. Bordelul nu face neapărat dintr-o femeie o curvă, dar cu un pic de lux, de frumuseţe, de rafinament, nu-i aşa, poţi ajunge foarte bine, te poţi vinde, îţi poţi vinde prietenii…

— Nu eu am fost…

Era un deliciu să-l vadă chinuindu-se aşa, să-i as – *

culte glasul bombănitor printre dinţii strânşi, să-i simtă acea indignare aproape disperată, care-i stătea atât de bine. I-a strâns tandru mâna.

— Eşti frumos, ştii?…

— N-am de gând să mă răzbun, stai liniştită. Nu rişti nimic, doar că mai avem nevoie de tine. În rest, răzbunarea e o satisfacţie prea personală pentru gustul meu, prea egoistă. Nici eu nu contez, nici tu, nu facem altceva decât să trecem pe-aici, aşa, de-un vals, ce să mai vorbim… Contează, din contră, că duşmanii noştri învinş peste tot, că imprimeriile ni s-au închis, că militanţii noştri au fost împrăştiau şi lipsiţi de mijloace, în timp ce

conducătorii şi negustorii de tunuri se pregătesc să ducă popoarele la abator şi că Internaţionala Socialistă, cu mănuşile ei albe şi promisiunile de zăhărel pentru proletariatul cuminte, ne răpeşte toate poziţiile… Ne trebuie mulţi bani. Acum, că ai ajuns o curvă adevărată, ne vei fi cu adevărat utilă…

— Glendale îţi supraveghea şi cele mai mici mişcări, era la curent cu orice, el a…

— E-n ordine, ţi-am mai zis. Când te dezbrăcai * >

ca să-ţi laşi clientul să ţi-o tragă, nu făceai prea mare rău… Bărbaţii nu fac niciodată rău când îşi scot >»

pantalonii… Asta-i morala burgheză. Deci, nu, pentru adevăratele lor ticăloşii, oamenii se-mbracă. Îşi pun uniforma, sacoul. Nimeni nu a făcut vreun mare rău în curul gol…

— Armand…

— Mda, Armand. Haide. Zi-o. Dar zi-o-n formulă completă. Armand, te iubesc. Refrenul e ştiut, umblă peste tot. *Carmen*-Bizet, marea operă la care lumea bună merge să se-mbete cu găunoşenii sonore, pentru a-şi ascunde urâţenia sub produsele de înfrumuseţare… De mă iubeşti, eu te iubesc şi de te iubesc, ai grijă de tine… Se ştie. S-a văzut. S-a-nţeles. N-am stat opt ani în puşcărie degeaba…

— Glendale a…

— Minţi. De minţit, minţi bine. Fiindcă, îţi zic, o să minţi cum n-ai mai minţit vreodată şi asta-i „puţin spus… Într-adevăr, îţi vei juca marele rol. O să rămâi unde te afli, printre Rotschilzii şi Gulbenkienii tăi, printre ducii şi milorzii tăi, dar vei lucra pentru noi, pentru marile mulţimi uitate, pentru o omenire invizibilă din înălţimile la care te-ai căţărat…

Nu se schimbase. „Ea” rămăsese la fel de frumoasă în ochii lui. Şi-o iubea la fel de mult. „Ea” putea face orice, se descurca el spre a-i găsi scuze şi alibiuri. Crimele, ticăloşiile, laşităţile şi cruzimea i le punea pe seama unei clase, unui mediu, unei societăţi. Omenirea rămânea deasupra oricărei bănuieli. O foarte mare doamnă, cu

nume prestigios, pe care nimic nu o putea atinge ori murdări. Numai că glasul emitea aceleaşi mârâituri minunate, iar cuvintele contau prea puţin.

— Armand…

Şampania, valsul, emoţia îi suceau capul, iar ea nu mai ştia prea bine unde se afla. Cu greu reuşea să se mai abţină, să nu se lipească de el, să nu îşi lase privirea să rătăcească îndrăgostită, cu zâmbet fericit, peste trăsăturile lui. Să fi fost ea, oare, Lady L. cea respectată, răsfăţată, admirată, de care erau îndrăgostiţi în taină cel puţin cinci bărbaţi din sala de bal, ori tot Annette rămăsese, cea gata să îşi asume toate riscurile şi să comită toate nebuniile pentru a smulge vieţii încă o clipă de beţie vinovată?

— Haide, Armand. Hai să plecăm. Să plecăm imediat. ia-mă cu tine.

— Gata cu gânguritul. O să rămâi aici, pe piedestal, şi-o să lucrezi pentru noi.

Valsul se termina şi a trebuit să facă un efort pentru a înţelege ce îi spunea: după următorul dans, se întâlneau în sala de biliard; apoi, când petrecerea era în toi, Armand, Gromov şi Sapper urmau să facă turul etajelor. S-au despărţit, iar ea a făcut câţiva paşi pe caroiajul de marmură, s-a oprit să bea un pahar de şampanie, l-a ascultat politicoasă pe Sir Walter Donahue, deghizat în valet de cupă, careâşi alesese momentul acela pentru a-i vorbi despre vicontele de Lesseps şi despre afacerea Panamá, după care s-a îndreptat în fugă spre camera fiului ei. Lumina lunii mângâia chipul adormit, iar mâna lăsată pe plapumă ţinea un Punch cu nasul coroiat şi roşu, care o fixa cu ochii lui răutăcioşi. S-a aplecat spre copil şi, într-un elan aproape sălbatic, şi-a lipit buzele de mica lui ureche caldă. Băieţelul s-a mişcat, a întors capul, dar nu s-a trezit. I-a fost însă îndeajuns să simtă pe obraz acea răsuflare fragilă pentru a-şi regăsi pe loc controlul şi luciditatea şi, când s-a întors lângă invitaţi, era în atitudinea ei, în fiecare mişcare, o relaxare sigură de sine, calificată adesea şi atât de greşit drept „regală”.

— În tot ce conta, eram încă o femeie din popor, a constatat Lady L. Încă nu aparţineam, din fericire, lumii bune. Şi asta m-a salvat. Eram încă foarte >

aproape de natură şi de fiecare dată când se vorbeşte în faţa mea despre femela care îşi apără puiul – Kipling a scris pagini minunate în sensul acesta – ştiu că am făcut un lucru teribil, dar că nu am nimic să-mi reproşez.

În salonul verde cu papagali, un Mefisto care se juca neatent cu propria coadă stătea de vorbă despre chestiuni politice cu un John Bull cu joben, care părea ieşit dintr-o caricatură a revistei *Le Charivari*. Un prinţ arab, care se-ntâmpla să fie ambasadorul Olandei pe lângă Curtea de la Saint-James, îşi spunea părerea despre situaţia din Transvaal unui pirat foarte slab, cu bandă neagră la ochi şi înfăşurat într-un fular sângeriu: Saint-John Smith, secretarul permanent al Foreign Office. Preşedintele tribunalului King’s Bench, unul dintre cei mai severi şi mai temuţi magistraţi ai vremii sale, venise deghizat în Casanova, ceea ce lui Lady L. i s-a părut destul de impresionant; acesta bea şampanie stând la taclale cu un călugăr franciscan care asuda cu picături mari şi a cărui privire se străduia cu disperare să scape de cea a judecătorului, într-o veritabilă chemare în ajutor.

— Da, înălţimea Voastră… asupra acestui subiect sunt absolut de acord cu înălţimea Voastră, bâiguia bietul Gromov cu glas răguşit şi mecanic, vizibil fără a asculta nici măcar o vorbă din tot ce îi explica magistratul. Cum îmi spunea într-o zi Disraeli… Cum bine zicea… în fine, indiferent ce mi-a spus, sigur avea dreptate… un mare om, Disraeli, incontestabil. Vânam amândoi cocoşi de munte în Scoţia… Sau să fi fost potârnichi? în orice caz, doar în sezonul de vânătoare. Absolut legal… N-am braconat în viaţa mea, pe cuvânt de onoare… Am spus-o întotdeauna: trebuie să respecţi legea, dacă vrei ca legea să te respecte, clar…

S-a îndepărtat dând înapoi şi mai că s-a ascuns după Lady L., cu respiraţia tăiată: faţa îi era inundată de

sudoare şi până şi ochii păreau a-i înota într-un lichid unsuros.

— E prea mult, tremur ca o frunză, uitaţi… Bărbatul acela, cel care se uită la mine, mi-a altoit trei ani de puşcărie fiindcă am insultat Coroana, după manifestaţia Jubileului împotriva reginei… Mi-a zis că e sigur că ne-am mai întâlnit pe undeva… Nu-mi mai rezistă inima la asemenea încercări, nici nu mai văd, am o ceaţă pe ochi, mi-e o frică abominabilă, e sfârşitul, vă spun… Nu aşa ar trebui să fiu tratat… Sunt cel din urmă anarhist care-a mai rămas prin Anglia, ar trebui totuşi să fiu menajat…

În sala de biliard, Armand conversa amabil cu trei doamne care păreau fermecate de el şi dintre care una era costumată în Maria Antoaneta, alta în Jeanne d'Arc şi a treia în Ofelia, dacă nu cumva era Julieta. În orice caz, şi-a zis Lady L. iritată, aveau fiecare cel puţin douăzeci de ani în plus faţă de rolurile lor. Armand a reuşit în sfârşit să scape şi s-a apropiat de ea. Au ieşit pe terasă şi s-au oprit în pragul întunericului. Un vals vesel, rapid, feminin ridica în spatele lor râsete şi ţipete, iar lejeritatea muzicii părea a-şi bate joc de toate greutăţile pământului.

— E totul gata?

— Mi-am lăsat în dormitor sacoşa. Cu bijuteriile mele. La etajul unu, ultima uşă pe dreapta. ia-le. E o adevărată avere, ai cu ce să omori un an de zile. Dar nu te atinge de ceilalţi. E prea periculos.

— Cum, doamnă, nu vă amuză să vă vedeţi cele mai bune prietene lăsate fată bijuterii?

— M-ar amuza enorm, iubitule, dar nu poţi râde tot timpul…

Lady L. şi-a ridica faţa şi gâtul în aerul nocturn, căutând în răcoare un dram de calmare.

— Armand, Armand, nu ţi se întâmplă niciodată să doreşti să trăieşti un pic şi pentru tine?

— Mi se-ntâmplă tot timpul, dar trebuie să ştii să te abţii.

— Să te abţii să fii fericit?

— Numai asta cer, dar trebuie să şi ai cu cine.

— Păi câţi locuitori are pământul? Un miliard? Două?

— Vor şti ei curând cum să-ţi amintească de existenta şi de numărul lor. *y y*

— Ia bijuteriile. Tâlhăreşte-mi invitaţii. Păstrează însă o parte pentru tine. Hai să plecăm undeva, pentru un timp, doar noi doi. În India, în Turcia…

— Hotărât lucru, n-o să înţelegi niciodată nimic din dragoste.

Vocea îi căpătase accente dureroase aproape. Lady L. s-a gândit la singurul anarhist veritabil pe care-l cunoscuse: „Iubitul dumneavoastră este un mâncător de stele care se ia drept un reformator social. Aparţine celei mai vechi nobilimi a pământului, aceea a visătorilor idealişti. Coboară direct din *Moartea lui Arthur* şi din cavalerii rătăcitori plecaţi în căutarea Graalului al cărui secret crede a-l fi descoperit în *Principiile anarhiei*. Aceştia ucideau la fel de mult şi pe vremea vrăjitorului Merlin, chiar dacă nu era vorba despre aceiaşi dragoni. Setea de absolut, un fenomen foarte interesant şi, de altfel, destul de periculos, fiindcă duce aproape întotdeauna la masacre de toată frumuseţea. Este unul dintre marii în

drăgostiţi pasional de omenire, care, într-o bună zi, sfârşesc prin a-şi distruge iubita printr-o crimă pasională, rănit fiind în propriul sentiment.

— Da, dragă Dicky, ai de o mie de ori dreptate, dar e aşa de frumos!

— Atunci comandă-i lui Boldini portretul lui, pe post de Pierrot lunar, şi fă ce vrei cu restul”.

Numai că toţi clopoţeii batjocurii, pe care învăţase atât de bine să-i facă să sune la ureche, pentru a încerca să acopere accentele profunde şi disperate ale vieţii, toate atitudinile abil construite din care încerca să îşi alcătuiască o a doua natură, în speranţa de a o uita pe cealaltă, pe cea adevărată, toate şiretlicurile amabile nu-i mai erau de niciun ajutor în faţa nevoii de a păstra, de a

avea, de a întoarce spre ea acea frumuseţe care se găsea în el şi care se îndrepta spre o alta, o rivală cu milioane de chipuri necunoscute, aşa că, dintr-odată, a lovit balustrada de piatră cu evantaiul atât de impetuos, încât acesta s-a rupt.

— Să ne întoarcem.

XIV

Sir Percy Rodiner, cu mâinile puţin încleştate pe braţele fotoliului, îşi plimba în jur privirea bănuitoare: era de crezut că Lady L. avea un motiv serios de a-l fi adus aici, căci locul acesta nu era exact unul dintre cele în care ţinea să fie văzută. O pendulă era ascunsă pe undeva, fără îndoială în spatele paravanului acoperit cu damele de pică indiscutabil sinistre, iar tic-tac-ul ei regulat, implacabil, părea că presimte apropierea unui moment fatal: după toate acele poveşti cu terorişti şi atentate cu bombă, avea senzaţia că mişcarea unui funest orologiu fusese pusă în funcţie şi că tot acest decor morbid urma să-ţi sară dintr-odată în faţă. Atmosfera pavilionului avea în ea ceva scandalos, ceva dubios şi sugestiv, şi nu te puteai împiedica să nu resimţi în acest cadru unele curiozităţi nesănătoase şi nici măcar să nu te

laşi purtat pe aripile unor anume reverii. Astfel, pe pereţi erau tablouri de o inspiraţie clar ofensatoare: femei blonde, poate chiar englezoaice, deşi aveau sânii complet dezgoliţi, gata să leşine în braţele unor amanţi mustăcioşi şi bronzaţi de la natură, pe malul Bosforului; desene pentru care cuvântul „îndrăzneţe” nu era suficient spre a le preciza natura; două sau trei gravuri în detaliile cărora era mai bine să nu se între şi care puteau fi doar calificate drept „franţuzeşti”; călăreţi negri ducând pe cai prizoniere albe, care parcă numai asta aşteptaseră; peste tot îndrăgostiţi strângându-se în braţe la toate latitudinile, în troici, pe zăpadă, în clasicele balcoane italieneşti, sub clasicele daruri de lună, şi însuşi aerul părea încărcat de săruturile lor. Poetul-Laureat stătea în mijlocul tuturor

acestora cu aer reprobator, cu atât mai încurcat cu cât Lady L. îl urmărea cu un zâmbet amuzat. Toată strânsura aceasta de lucruri era lipsită de orice valoare şi era greu de imaginat care era comoara pe care ea o ascundea acolo şi pe care trebuia să o ajute să o transporte în altă parte, dincolo de pavilionul ameninţat – cu siguranţă, Sir Percy era acum convins de asta – cu distrugerea iminentă. Unica pânză de o oarecare valoare de piaţă din pavilion era o pictură de Fragonard reprezentând o scenă cu odalisce îmbăindu-se. Poetul-Laureat nu ştia că

Fragonard pictase subiecte de inspiraţie orientală. Credea că îşi limitase indecenta la Franţa.

— Nu ştiam că ai colecţionar astfel de… nimi*y y* curi, a comentat el sec.

Lady L. se juca distrată cu capetele şalului indian care-i învelea umerii. Contempla ceva zâmbind tandru; Sir Percy i-a urmărit privirea şi s-a trezit în faţa botului unuia dintre animalele ei îndrăgite: un motan uriaş, tigrat, în costum de marinar, cu guler albastru şi pe cap cu un pompon roşu, într-o minunată ramă aurită. Şi s-a întrebat cu tristeţe ce canar ori papagal avea să figureze într-o zi peste propria sa fizionomie, când va îngroşa şi el rândurile prietenilor dragi dispăruţi.

— Unele dintre obiectele de aici au pentru mine o mare valoare sentimentală. Acum, că pavilionul va fi dărâmat, aş vrea să mă ajuţi să le duc în altă parte.

A scuturat din cap cu acel gest viu şi capricios pe care i-l cunoştea atât de bine.

— Mi-am petrecut o mare parte din viaţă aici şi tot acest bricabrac, cum îi zici tu, Percy, a făcut şi el tot ce a putut pentru mine… M-a ajutat să visez… să-mi amintesc…

Cât e de ciudat, se gândea ea cumva nevenindu-i să creadă, cât e de ciudat să te trezeşti dintr-odată * >

aşa, o foarte bătrână doamnă, ca acum, şi să-ţi spui că au trecut aproape şaizeci de ani, şaizeci de ani cu-adevărat, şi că n-a mai rămas nimic, că totul s-a evaporat,

că balul s-a terminat. Auzea totuşi cu atâta claritate notele *Ceardaşului* şi vedea cuplurile învârtindu-se pe sub lustră, şi orchestra de ţigani cu viorile şi tamburinele lor, şi dirijorul care Dumnezeu ştie de ce se îmbrăcase în uniformă de austriac, numai fireturi aurite, şi jocheul care era şi el acolo, în faţa ei, în cadrul uşii, cu casca şi toca lui oranj cu negru, cu cravaşa în mână, cu capul lăsat într-o parte, în mijlocul unui grup de bărbaţi care îl priveau lung, cu cea mai mare atenţie. Băuseră cu toţii prea mult. Unul dintre ei era Sir John Evatt, al cărui cal, Zefir, câştigase derby-ul din acel an.

— Vă rog, vă rog să-mi permiteţi, zicea Evatt. Pretindeţi că dumneavoastră l-aţi călărit pe Hurricane în ultima lui cursă, la Ascot?

— Exact, domnule, eu şi nimeni altcineva, i-a răspuns jocheul cam pus pe harţă.

— Şi mai afirmaţi că tot dumneavoastră l-aţi
f călărit pe Sirius pentru familia Rothschild?

— Asta afirm, da, pe cuvânt de onoare, domnule! i-a răspuns Sapper sec. Un cal măiestru, Sirius, domnule.

— Şi că aţi câştigat de două ori Grand National?

— De două ori, domnule. De două ori, doi ani la rând, acesta-i adevărul, domnule.

Cei trei bărbaţi s-au privit rece, legănându-se uşor de pe un picior pe altul.

— Atunci, domnule, vă pot spune că aţi venit aici costumat în „Sapper” O’Malley, celebrul mic jocheu care şi-a rupt gâtul acum doisprezece ani la Paris, la Grand Prix-ul din Bois de Boulogne.

— Absolut exact, domnule, memoria dumneavoastră vă face cinste.

— Faimos jocheu, Sapper acela, a adăugat Evatt.

— Vă împărtăşesc în întregime opinia, domnule, a zis Sapper.

— Păcat că şi-a rupt gâtul.

— Păcat, într-adevăr mare păcat, domnule, s-a arătat Sapper de acord.

— Mă întreb ce s-o mai fi întâmplat cu el de atunci?

— O mulţime de lucruri, o mulţime de lucruri, domnule.

— Era cel mai mare dintre toţi, a zis Evatt.

— Într-adevăr era singurul, unicul de felul acela, da, aşa e, domnule, a întărit Sapper.

— Atunci, să bem pentru bietul lui sufleţel, domnule, a propus Evatt.

— Aşa e, să bem, domnule, a confirmat Sapper. Acela a fost momentul în care Armand a intervenit, simţind că jocul începea să devină periculos. L-a tras pe Sapper spre bufetul unde deja se afla Gromov care, pradă unei spaime teribile, dădea pe gât ceaşcă după ceaşcă de consommé fierbinte, pentru a încerca să se liniştească.

— Nu mai pot, le-a spus smiorcăit. Mi-e o frică absolut monumentală, ceva minunat, de altfel, ceva vecin cu adevărata măreţie… Mi-e groază de acţiunea directă. Întotdeauna am dat tot ce-am avut mai bun în mine într-un cânt din fundul inimii şi al su – fletului în cinstea cauzelor sacre, dar când vine vorba să pun mâna la treabă… mă descompun, mă pierd, nu mai ştiu de mine. Pentru mine, adevărata acţiune e cântecul, e strigătul, nu pistolul… Scoateţi-mă de-aici. Mai am încă în mine câteva cântece minunate, vocea mea încă mai e-n stare să împingă mulţimile la asalt… Dar pentru asta, esenţial e să rămân în viaţă. Susţin că un poem minunat, un cântec de revoltă bine pătruns pot face pentru cauza noastră mai mult decât prezenţa mea aici. Sunt într-o asemenea stare, încât cred c-am să mor…

— Aşa cred şi eu, i-a răspuns Armand cu privirea îngheţată.

Ceaşca de consommé a început să tremure în mâna mică şi durdulie a lui Gromov, iar ochii i s-au umplut parcă de ulei.

— Bun, e momentul, a zis Armand. Începem de la etajul trei şi continuăm coborând.

S-a întors spre Annette.

— Supraveghează orchestra. Să nu cumva să se oprească… Dă-ne măcar patruzeci de minute, pe urmă ne revedem în pavilion.

— Încercaţi să nu ucideri pe nimeni, dragilor, i-a răspuns Lady L. Pătează.

I-a privit cum se îndepărtau toţi trei: pe sub lustrele scânteietoare, pe care oglinzile le multiplicau la infinit, mulţimea costumată i-a făcut într-o clipă să dispară în adâncurile istoriei, printre Charlemagni, Brutuşi, Gingis Hani şi Richarzi Inimă de Leu. Lady L. s-a oprit un moment în faţa portretului ducesei de Alba, a ridicat ochii spre aceasta şi s-a întrebat ce-ar fi făcut oare în locul ei. Numai că divina ducesă trăise într-o altă epocă, iar dorinţele, toanele, capriciile ei aveau putere de lege. Lumea modernă chiar nu era un loc în care să te îndrăgosteşti. A

oftat, i-a făcut portretului un semn discret cu mâna şi s-a amestecat printre invitaţi, mergând de la unul la altul, urmată de un Scaramouche cam obez, un Iago care vorbea despre Bursă ori de nişte Robin Hoozi fericiţi să uite, în compania ei, şi că luaseră proporţii, şi de secretele de stat. Toată lumea era foarte veselă. Soţul a venit să o felicite, părând ca de fiecare dată extrem de mulţumit de toate şi mai *J* >

ales de el.

— Pe cinstea mea, Diane, strălucită serată, dacă vrei să ştii părerea mea, una dintre cele mai bune ale noastre, toată lumea e de acord. Capitală idee ai avut. Apropo, Smithy mi-a confirmat că postul de ambasador în Franţa încă e-n discuţii. Mi-a mai zis»

c-ai fi o ambasadoare admirabilă. Şi că şi ştii tara.» >.

Mi-a promis să-i strecoare o vorbă reginei, dar se pare că Majestatea Sa nu ţine să numească imediat pe cineva în post.

— Aşa cred şi eu, a răspuns Lady L., pentru iubita noastră Victoria, gândul de a fi reprezentată la Paris are în

el ceva şocant. Pentru ea, Parisul e un loc rău famat.

Au fost întrerupţi de o sarabandă de dansatori care ţâşneau dintr-un salon într-altul ţinându-se de „>

mână. Lady L. s-a trezit înconjurată de trei monseniori italieni, tinerii lorzi Ridgewood, Brackenfoot şi Chilling. Băieţii ăştia de ispravă se străduiau să întreţină proasta reputaţie pe care tatăl lor şi-o câştigase în vremea regenţei, fără a depăşi totuşi limitele *riscului*, în aşa fel încât să pară îndrăzneţi, fără însă a şoca pe cineva, iar Lady L. era convinsă că acest lucru nu ar fi mers mai departe decât să bea şampanie dintr-un pantof de satin sau să viziteze vreo tânără cu grijă examinată în prealabil de medicul familiei. S-a desprins de ei râzând şi s-a întors în sala de bal.

Petrecerea începea să lâncezească. Oboseala şi şampania îşi făceau treaba. Ambasadorul Austriei, deghizat în Talleyrand – o, zei ai lui Metternich! –, moţăia într-un fotoliu, iar tânărul duce de Norfolk, costumat în Henric al VIII-lea, cu privirea destul de tulbure, era sprijinit respectuos de Eddie Rothschild.

— Diane, o dată măcar n-ai dansat cu mine în seara asta…

— Imediat, Bunny, i-a promis, lasă-mă să răsuflu un pic.

A tras cu ochiul la micul ceas italienesc prins cu un ac de batistă. Era aproape trei. Cele patruzeci de minute se scurseseră de o bună bucată de vreme. Muzica avea accentele stridente şi frenetice ale zori >

lor. S-a apropiat de dirijor, un omuleţ amabil şi rotofei, cu mustăţi de gândac şi ochii mari, şi l-a rugat să mai cânte o jumătate de oră. Acesta s-a înclinat politicos, fără a-şi întrerupe mişcarea braţelor, însă deja câţiva invitaţi începeau să părăsească balul. A zărit-o pe doamna Oulbenkian, nevasta armatorului, costumată în înger al Bunătăţii, care urca scara cu pas mai degrabă plictisit. „Dumnezeule, şi-a zis, măcar de-ar fi terminât!” Cu puţin noroc, în clipa aceea ei o şterseseră probabil cu prada, se

duseseră să se schimbe în pavilion, luaseră liniştiţi trenul de cinci dimineaţa de la Wigmore, poliţiei avea să-i ia ceva timp până să descindă în forţă şi să înceapă cercetările, iar ea ar fi putut câştiga câteva luni, ştia însă că nu aveau să o lase niciodată în pace, că era la bunul lor plac şi că, mai devreme sau mai târziu, scandalul avea să izbucnească. Poate că ar fi fost mai bine să o ia înainte, să dispară odată cu ei în noapte, să părăsească totul, să se distrugă şi pe sine, la nevoie, pentru ca lumea să nu afle niciodată adevărul, astfel încât copilul care dormea atât de liniştit sub lumina lunii să nu cunoască decât treziri fericite… Avea însă mintea prea bine organizată pentru a reuşi să se mintă pe sine „Iată-mă pe cale de a-mi găsi scuze pentru a-l urma pe Armand”, şi-a zis. A luat o cupă de şampanie şi a observat că mâna îi tremura.

Moment în care un ţipăt de femeie a răsunat în întreaga clădire. Lady L. a avut impresia că ţipătul făcuse pereţii să se prăbuşească, însă orchestra tocmai începuse cu un nou avânt, pentru a reînsufleţi petrecerea care dădea semne de sfârşeală, aşa că a rămas cu senzaţia că fusese singura care să-l fi auzit. S-a îndreptat rapid către marea scară de marmură albă, s-a oprit un moment şi a ascultat.

La primul etaj, doamna Oulbenkian abia ce trecuse pragul dormitorului, când dăduse nas în nas cu un jocheu şi un călugăr în rasă din pănură, pe cale să-i golească într-o geantă din piele caseta ei cu bijuterii: călugărul încă-i mai ţinea în mână colierul de perle. Dăduse înapoi şi strigase după ajutor şi acesta fusese ţipătul îngrozit pe care-l auzise Lady L. O cameristă de la acel etaj alergase la timp pentru a prinde-n braţe un înger al Bunătăţii leşinat şi pentru a se trezi, la rândul ei, faţă-n faţă cu cei doi „asasini” Fusese cuprinsă de o asemenea groază, încât trebuise să se aştepte mai multe ore înainte de a se putea scoate de la ea cea mai mică informaţie coerentă. În momentul acela, Armand se afla într-o cameră alăturată. S-a repezit pe coridor şi şi-a dat pe loc seama că nici

camerista încremenită, niciÎngerul Bunătăţii, care-şi pierduse cunoştinţa, nu prezentau vreun pericol imediat; făcându-le semn complicilor să-l urmeze, s-a îndreptat către scara dinspre aripa de sud, a coborât rapid la parter şi s-a amestecat în mulţimea de invitaţi. În felul acela ar

fi putut fată nicio îndoială să ajungă toţi trei în parc, însă Gromov, care-şi stăpânise prea mult frica, şi-a pierdut de data aceasta capul complet. Nemaiştiind ce făcea, nu mai avea în minte decât să fugă şi, ţinând într-o mână geanta de piele şi în cealaltă colierul de perle pe care tocmai îl înhăţase, s-a repezit cu fruntea-n pământ pe scara principală, care ducea în sala de bal. Chiar şi în acel moment, dacă şi-ar fi regăsit cât de cât sângele rece, ar fi putut să se facă nevăzut în vacarmul petrecerii, fiindcă nimeni nu dăduse atenţie ţipătului, instrumentiştii ţigani se dezlănţuiseră, *Ceardasul* era-n toi, iar exclamaţiile şi râsetele ţâşneau din toate părţile. Doar că, în loc să o ia liniştit spre ieşire, nefericitul amant al cauzelor pierdute şi-a pierdut şi mai tare controlul, făcând când un pas înainte, când unul înapoi, urcând o treaptă, după care a înlemnit pe scara cea mare, cu spatele de perete, cu chipul înspăimântat, cu geanta într-o mână şi colierul într-alta, expus tuturor privirilor. Avea atât de limpede aerul unui hoţ prins în flagrant delict, încât orchestra s-a oprit din cântat, cuplurile s-au întrerupt din dansat în mijlocul pistei, s-a făcut linişte şi toate privirile s-au îndreptat către călugărul franciscan lipit de zid, într-o atitudine de animal hăituit.

Sapper, care se aruncase în urmărirea lui Gromov pentru a încerca să-l prindă, şi-a făcut apariţia în capătul de sus al scării, a ezitat o secundă, apoi a dat înapoi şi a dispărut, în timp ce hoţul, transformat în zdreanţă dârdâitoare, era ţinut bine de tânărul Patrick O’Patrick, costumat în conchistador, şi de Sir Allan Douglas, în statuie a comandorului.

Nici nu puseseră bine mâna pe el, că marele bariton

a şi început să îşi bâlbâie mărturia.

— N-am vrut! M-au ameninţat, m-au forţat…

Lady L. şi-a dus mâna la gât: Gromov o privea, iar ea simţea că numele îi era deja pe buzele acestuia şi, dacă braţele-ar fi fost libere, ar fi arătat-o cu degetul. Exact în acelaşi moment, l-a văzut pe Armand ţâşnind pe lângă ea din mulţimea de invitaţi şi urcând încet şi cu calm scara, cu pistolul în mână. Gromov l-a zărit şi el, o umbră de zâmbet i s-a schiţat pe buze şi, crezând că-i venea în ajutor, a început să se zbată violent, încercând să scape. Armand a mai urcat o treaptă şi, cum Gromov, cu un ultim efort disperat reuşise să se elibereze, a ridicat pistolul şi i-a tras un glonţ în inimă. Expresia unei intense surprize se aşternea pe chipul rotund şi unsuros al călugărului franciscan, în timp ce se prăbuşea moale la jumătatea scării.

— Doamnelor şi domnilor, a spus Armand ridicând vocea, sunt inspector Lagarde de la poliţia franceză. Mai mulţi criminali evadaţi se ascund aici în seara aceasta, sub diferite deghizări, aşa că trebuie să vă rog să nu părăsiţi locul şi să rămâneţi calmi. Din păcate, suntem obligaţi să verificăm identitatea tuturor celor prezenţi. O să procedăm rapid: colegii mei de la Scotland Yard deja l-au arestat pe celebrul anarhist Armand Denis. Ştim însă că unii dintre *y* complicii lui încă se mai găsesc aici. Nimeni să nu părăsească locul sub niciun motiv: am dat drumul câinilor în parc.

Invitaţii alcătuiau mici grupuri imobile şi tăcute, de-ai fi zis că vreo sută de personaje de ceară, evadate din muzeul Doamnei Tussaud, tocmai îşi reluaseră poziţiile pitoreşti şi încremenite. Armand a luat imperturbabil geanta şi colierul căzute din mâinile lui Gromov, a coborât câteva trepte şi s-a înclinat în faţa lui Lady L.

— Doamnă, îmi pare rău de cele întâmplate şi că nu am fost în măsură de a le preîntâmpina. Vă rog să primiţi scuzele mele. În câteva minute totul va fi rezolvat.

S-a mai înclinat o dată şi a murmurat cu glas greu de

auzit:

— Te-aştept în pavilion.

Pe buze i se întinsese o urmă de ironie abia perceptibilă, pe când îşi arunca privirea peste figurile stupefiate ale celor din jur. După care s-a îndreptat fără grabă spre terasă, cu geanta şi colierul în mână. Lady L. a urcat la rândul ei câteva trepte şi s-a adresat invitărilor:

— Cred că o distracţie un pic… neprevăzută ne-a fost oferită în această seară, dar totul se va aranja, ca de obicei. Maestre, te rog, puţină muzică…

A urmat un murmur de voci excitate, de şuşoteli şi de exclamaţii. Apoi a reînceput muzica şi figurile de ceară s-au însufleţit. Chiar şi cei care se pregăteau deja să părăsească petrecerea, înaintea pauzei brutale, considerau un gest de onoare să continue să danseze, pentru a-şi dovedi cum trebuia nepăsarea britanică şi ajutorul dat gazdei pentru a ieşi din încurcătură. Şi pur şi simplu evitau să se uite la călugărul în rasa lui de pănură, care zăcea nemişcat pe treptele de marmură, cu o expresie de uluită consternare în ochii îngheţaţi.

Lady L. şi-a ridicat uşor rochia, a trecut peste cadavru şi a urcat în apartamentul ei. A trecut în fugă prin budoar, prin dormitor şi dressing şi a ajuns la scara de serviciu. Nu era nimeni acolo, însă auzea glasuri dinspre bucătărie şi servitorii alergând pe culoare; o cameristă plângea, pe o alta o apucase un râs isteric, iar un lacheu încerca să o liniştească, având un puternic accent *cockney*. A coborât repede scara şi a ajuns pe aleea dependinţelor. Abia de făcuse câţiva paşi prin curte când a zărit dintr-odată o formă ghemuită pe jos, sub lumina lunii. Probabil că Sapper încercase să coboare de la etajul trei pe jgheab, iar acum zăcea pe pietriş, cu cravaşa alături, pentru întâia oară aruncat din şa. S-a uitat o clipă la forma inertă din bălţoaca de lumină de lună, apoi şi-a ridicat fusta şi a alergat mai departe spre pavilion.

XV

Noaptea dansa în jurul ei agitându-şi vălurile albastre şi până şi norii păreau să-i împărtăşească panica în goana lor nebunească. Alerga pe aleea pală, pe sub castani, printre băncile de marmură goale şi statuile pe care le însufleţea uneori jocul fugar al norilor şi al lunii; auzea, dinspre heleşteu, lătratul câinilor; o muzică frenetică se dezlănţuise în spatele ei şi i se repezea pe urme: orchestra tocmai trecuse la *Ceardasul zorilor* al lui Llados, iar noaptea sălbatică a pusteiţ ăşnea în jurul ei, în sunet de tamburine. Spaima de a ajunge prea târziu, de a-l vedea plecat, îi imprima zbuciumului o nuanţă aproape animalică şi întreg parcul părea înecat în tumultul inimii ei. Se aruncase pe cărare, printre trandafirii care-i zgâriau braţele şi i se agăţau de rochie, înjurându-şi în franţuzeşte pantofii cu tocurile lor înalte. S-a descălţat şi a reînceput să alerge către pavilionul care-şi ridica umbra ascuţită sub Ursa Mare.

J

O lumânare strâmbă se topea la căpătâiul patului, iar umbra lui Armand tremura pe perete. Acesta stătea în picioare în mijlocul încăperii, cu pistolul în mână, prins din cap până-n picioare în acea imobilitate de fiară la pândă pe care i-o cunoştea atât de bine şi care o obseda fizic aproape în fiecare noapte; aşa-i apărea în vis şi atunci trupul se dăruia, în aşteptarea unui salt care nu mai sosea niciodată; până şi chipul bărbatului era încremenit într-o expresie de atenţie extremă, de ironie de gheaţă; ţeava pistolului rămăsese îndreptată ferm spre ea; dintr-odată, a căpătat extrem de iritanta convingere că el nu mai avea încredere totală în ea, că încă-l mai bântuia o urmă de neîncredere.

— Era un pic jignitor, după toate dovezile de dragoste pe care i le dădusem, a constatat Lady L.

Poetul-Laureat i-a aruncat o privire înfricoşată. Damele de pică îl fixau în continuare de pe paravan cu privirile lor întunecate; deasupra patului oriental, oglinda crăpată părea îngheţată într-un surâs josnic; impresia de

pericol latent se accentua cu fiecare bătaie a pendulei invizibile; se simţea o prezenţă sinistră, un pericol odios ascuns printr-un ungher. Chipul lui Lady L., sub părul ei alb, era impasibil, iar mâna îi era lăsată pe baston într-un gest suveran; în ochi avea o sclipire amuzată.

— Da, am simţit imediat că era în gardă, că nu mai avea încredere totală în mine. E adevărat că eram gata de orice – sau capabilă de orice, cum preferi – pentru a-l păstra. Nici nu mai ştiu dacă dragostea era aceea care domina în mine sau ura pentru rivală, pentru omenire, amanta aia pe care o slujea cu asemenea fervoare, cu un devotament absolut. Se uita la mine cu o atâta detaşare, cu aşa o răceală ironică şi, cum să zic, cu o asemenea *cunoaştere a subiectului*, ăsta-i cuvântul, încât m-am simţit rănită în amorul propriu: dacă iubita aia a lui îşi închipuia că îmi spusesem ultimul cuvânt, se înşela. Era-n stare de orice pentru ochii ei frumoşi, nimic nu l-ar fi oprit, era gata să-i sacrifice totul, dar şi eu ştiam ce însemna o pasiune totală şi aveam să-i dovedesc. Îţi dai seama, urmasem o scoală excelentă. Avea o prezenţă, o clasă – da, nu există alt cuvânt mai potrivit –, în ţinuta de Curte, în mătasea albă, albul îi venea atât de bine, chipul îi rămăsese atât de frumos, dar şi atât de tânăr, în pofida tuturor lucrurilor groaznice, încercărilor teribile din anii de închisoare, încât m-am oprit o clipă şi am zâmbit asemănării, înainte de a mă arunca plângând în braţele lui: era de parcă s-ar fi uitat la mine chiar fiul meu…

Sir Percy Rodiner a tresărit.

— Toate astea sunt monstruoase. Monstruoase.

— Nimic nu-nţelegi din extremism, dragul meu, a constatat Lady L. pierzându-şi un pic răbdarea. Pasiunea e ceva ce îţi scapă complet. Încearcă să te informezi, în loc să bodogăni. Erau în el o flacără, o putere de a iubi şi de a se dărui, o frumuseţe, da, o frumuseţe, pe care sub nicio formă nu le puteam lăsa alteia. Orice femeie îndrăgostită m-ar înţelege. Nici măcar nu se punea într-atât problema de a-l păstra numai pentru mine, cât de a-l împiedica să fie

al rivalei mele.

— Armand, ascultă-mă…

— Mai târziu, mai târziu. Unde e Sapper?

— E mort.

— Poftim?! Ce-ai zis?!

L-am simţit încordându-se, iar pe figură i-a apărut o asemenea expresie de suferinţă şi de descumpănire, încât a început iarăşi să spere: poate că în sfârşit se recunoştea învins.

— Plecam cu el sau ne întâlneam peste câteva zile, aveam să fim unul al altuia, ca pe vremuri, la Geneva, aveam să vizităm Turcia, India poate – Taj Mahalul, ştii tu; după toate câte îmi făcuse, chiar că-mi datora puţină fericire…

Lady L. a clătinat din cap, amintindu-şi de acea incorigibilă Annette, de acea midinetă încăpăţânată care visa până-n pânzele albe la beatitudinea-n doi, la gondola fericirii, la dragostea victorioasă… încă era o subretă cu inima pictată-n roz şi azuriu, un suflet de bucurat prin baluri… O altă mare doamnă, prinţesa Alice de Baden, i-ar fi spus într-o zi, referindu-se la drama de la Mayerling: „Ei, haide, dragostea e de lăsat sărăcimii”.

Armand s-a întors spre lumânarea semănând cu un gât sucit, care părea să se uite la el, şi i-a surâs cu tristere flăcării.

— Bietul Sapper. Va fi mult mai greu fără el… Era un om adevărat. În fine…

Însă asta fusese tot: un tovarăş căzut nu conta prin comparaţie cu omenirea. S-a aplecat spre geanta din piele, a luat o mână de bijuterii şi-a început să râdă.

— Aşa da! Zi de doliu pentru Lloyds. Vom putea acţiona. Avem cu ce ne ţine măcar un an. >»

Lady L. a închis ochii. Ştia ce însemna acel „ne Adică „nimeni” Cel mult Libertate, Egalitate şi Fraternitate, cu mustăţile lor groase şi meloanele pe cap, care aveau să-i

pună cătuşele şi să-l ducă pe drumul spre ghilotină. „Ce straniu, s-a gândit, mângâindu-l uşor pe obraz şi privindu-l cu o tandră ostilitate, ce straniu, e de ajuns ca o idee nobilă şi generoasă să-şi piardă simţul măsurii, că ajunge pe loc îngustime de spirit”.

— Avem cu ce echipa o duzină de grupuri mobile pe care să le trimitem în toată Europa.

— Da, iubitule. Va fi minunat.

— Începem din Württemberg: fierb studenţii de-acolo. Ceea ce contează e să arătăm opiniei publice că lovim când vrem şi unde vrem. Laşii vor vrea să treacă de partea celor puternici, iar cei slabi au fost dintotdeauna atraşi de forţă. Vom organiza o serie de atentate, de la Élysée la Vatican. Farcolo are dreptate: numai marile incendii îi pot veni de hac nopţii…

— Până una-alta, trebuie să ucidem chiar acum pe cineva, i-a zis ea.

Numai că el era inaccesibil pentru glume. Era un bărbat condamnat la seriozitate şi a cărui puritate resimţea imperfecţiunea vieţii ca pe o profundă injurie. Era cu adevărat făcut pentru acele mari lucrări de asanare care duc fie la rugul Inchiziţiei, fie la tronul Inchizitorului. Din păcate, vocea lui, atunci când reuşeai să-i uiţi spusele, avea accente de o asemenea ardoare şi virilitate, încât îi atingeau cele mai intime corzi ale fiinţei ei. S-a aşezat pe pat şi a început să îşi scoată ciorapii. Dezbrăcându-se, îl privea rece, sfidătoare: măcar un lucru nu-i putea oferi rivala. Rochia i-a alunecat la picioare şi rapid a rămas goală, doar cu trandafirul de tul roşu şi voalul în păr. El ezita. Şi continua încă să-i cam lipsească încrederea, fiindcă nu renunţase la pistol.

— N-avem timp.

— Atunci grăbeşte-te, i-a răspuns ea nerăbdătoare.

S-a aplecat şi a sărutat-o pe umăr… Ea s-a lăsat luată cu totul de val, rapid, şi n-a mai ştiut dacă suspinele îi erai motivate de vină şi dorinţă de răzbunare ori de o fericire de femeie, pe care n-avea să o mai cunoască vreodată. Şi

niciodată nu mai ameste

case printre suspine atâtea cuvinte tandre şi atâtea cuvinte crude…

— Of, Percy, ajunge, nu mai face mutra asta. Trebuie să îţi explic cum am ajuns eu însămi teroristă. Fără asta, ai risca să mă judeci prea sever. De altfel, trebuie să existe o morală în chestia asta, nu? Sunt sigură că prietenul meu, doctorul Fisher, care ţine nişte predici atât de frumoase, n-ar fi întârziat s-o dezvăluie. Uite ce-nseamnă, fără îndoială, să trăieşti într-o lume fără Dumnezeu, cum am făcut-o noi, Armand şi cu mine, să acorzi o importantă absolută lumii şi să te laşi condamnat la cău*i*»

tarea fericirii pământeşti. Fiindcă acesta a fost lucrul pe care l-am avut în comun el şi cu mine, fiecare în felul lui. Pământul devine o junglă. Totul ajunge să fie permis pentru a încerca să faci omenirea fericită sau pentru a-ţi construi propria fericire. Nicio soluţie nu ne poate potoli gustul pasionat pentru viaţă, exasperat de neant… După cum vezi, nu e totul pierdut şi poate că şi eu voi ajunge la un final edificator. Nu, nu-mi bat joc de tine. Să zicem că sunt o nihilistă, asta-i tot. Dicky înţelesese bine. Anarhiştii sunt prea timizi. Nu îndrăznesc să meargă până la capăt. În pasiune, în extremism, trebuie de fiecare dată mers până la capăt, ba chiar un pic mai departe. Fără asta, mereu găseşti pe cineva şi mai extremist decât tine. Nihiliştii sunt pe gustul meu. La capitolul ăsta, Armand avea dreptate: libertatea e cel mai de preţ bun al nostru. Aşa că aveam să mă eliberez de tiran. Aveam să-i dau o lecţie de terorism, la rândul meu, lăsându-i timpul necesar pentru a medita la subiect…

A oftat adânc şi a început să se îmbrace la loc. Ce urma acum să facă nu i se mai părea nici groaznic şi nici măcar crud: altfel nu se putea. Abia dacă zâmbetul îi era un pic vinovat, în timp ce îşi aranja hainele şi părul: era zâmbetul fiului ei atunci când nu era cuminte. Îşi luase adio de la Armand, iar de-acum acesta nu avea să o mai părăsească vreodată. Vor îmbătrâni încet, împreună, vor

rămâne unul lângă altul, lăsând să se scurgă zile liniştite, fără istorie, departe de marea istorie. Urma să-i dea o lecţie, să-i arate de ce era-n stare omenirea lui iubită dacă se lăsa şi ea, la rândul ei, în voia propriei pasiuni. O foarte mare doamnă, pe care nimic nu o poate compromite, căreia nimic nu a reuşit să-i păteze reputaţia de când îi tot face să sufere pe aceia pe care-i iubeşte, iar veşnicul ei iubit va face el cumva pentru a o scuza când va medita la asta, înainte de a muri, punând totul pe seama unei clase sociale, unei societăţi, unui mediu. Prea drăguţ n-avea să fie, însă el ştia mai bine decât oricine că nu poţi iubi cu pasiune fără a încălca un pic regulile, normele de comportament…

— Mai că vedeam zâmbetul aprobator al lui Dicky. Îmi aminteam atât de bine sfatul lui: „Aruncă şi tu o bombă. Treci în terenul lui, terenul extremismului afectiv. De altfel, nu ţi se pare că e cam prea la dreapta? Să nu uităm că la stânga anarhiştilor sunt nihiliştii… Sunt… suntem… *noi*”.

Dar nu a fost tocmai un plan, un simplu impuls feminin, mai degrabă…

Armand era întins pe pat, cu ochii închişi: părea că-şi aşteaptă întoarcerea trupului. Nu îndrăznea să se uite prea mult la el: se simţea totuşi puţin jenată. Se ştia însă înconjurată de aprobări şi încurajări imanente, de un soi de vehementă şi de furie a căror prezenţă o percepea limpede în fiecare bătaie a inimii.

— Dacă femeile din vremea mea ar fi ştiut să se revolte ca mine, Percy, cred că am fi putut evita teribilele masacre ale secolului care stătea să vină. Mi se părea că susţineam revolta femeilor contra templelor abstractului, în care este adorată inteligenţa printre capete tăiate şi unde cele mai nobile elanuri ale sufletului ajung să fie doar ultime spasme ale agoniei…

O schimbare foarte ciudată apăruse pe neaşteptate în atitudinea lui Sir Percy Rodiner, părând dintr-odată expert într-ale ticăloşiei. A închis un ochi, cu aer uşurat, iar

zâmbetul lui aproape cinic sugera o îndelungată experienţă a vieţii, ba chiar a femeilor, şi a zis pe tonul prea abrupt şi de o prea mare siguranţă de sine, pe care tinerii virgini îl utilizează pentru a întreba „Cât face?” pe cea dintâi prostituată care le iese în cale:

— Pe scurt, l-ai dat pe mâna poliţiei.

— Nu fi idiot, Percy. Gândeşte-te ce scandal ar fi ieşit… Ar fi spus totul şi nimic n-ar mai fi rămas din mine. Mi-aduc aminte că simţeam o exaltare»

bizară, dar şi un sentiment cu totul nou pentru mine: sentimentul de a avea o misiune de îndeplinit…

Cumva, pentru întâia oară mi se trezea simţul civic. Era epoca, îţi aminteşti, în care primele sufragete manifestau în stradă şi sunt convinsă că, dacă s-ar şti ce am făcut, numele mi-ar fi citat în manualele de istorie printre cele ale primelor feministe din Anglia…

Armand a deschis ochii şi s-a ridicat fără grabă. A luat trandafirul de tul roşu, care căzuse pe pat.

— O jumătate de ceas preţioasă, care riscă să mă coste scump, a constatat.

— Ar fi o adevărată nebunie să pleci acum, i-a răspuns Lady L. Trebuie să mai rămâi aici două sau trei zile. Nimeni nu îndrăzneşte să vină să îşi bage nasul în pavilionul meu. Ar fi de neconceput. În rest, nu există decât o singură cheie. Trebuie să lăsăm să treacă emoţiile, poliţia… Toţi te cred deja departe. Când lucrurile se vor fi calmat, vei putea lua liniştit trenul de la Wigmore. E singura soluţie.

Armand a căzut pe gânduri, jucându-se cu trandafirul de tul.

— Bun raţionamentul, Annette. Chiar că judeci la rece.

— Aşa şi trebuie. Doar mi-ai lăudat destul meritele logicii şi ale raţiunii pure.

Bărbatul a râs şi şi-a mângâiat uşor bărbia cu trandafirul.

— Bravo.

— Te las, acum, iubitule. Risc să-mi fie observată absenţa. Trebuie să mă duc să văd ce se-ntâmplă.

Pe mâine… Nu-ţi face griji. Sunt convinsă că, de data asta, totul va merge bine.

— Şi eu. Şi-apoi, ştii…

A ridicat din umeri.

— Viaţa mea, viaţa ta, viaţa noastră… Niciodată nu vor lipsi oameni ca mine… Poate că nu voi apuca să văd izbânda ideilor mele, însă nu contează dacă acela care aruncă sămânţa nu mai e acolo la măci→

nat… Totul e să se macine. Şi se va măcina.

Lady L. s-a cutremurat. Avea dreptate. Niciodată nu vor lipsi oameni ca el. Şi se va măcina. Dar câte milioane de capete? Veacul care venea, al douăzecilea, fără îndoială avea să fie acela al măcinatului.

— Aşa e, a răspuns. Nu contăm deloc. Doi se pierd, un miliard se regăsesc… Numai în China se pare că sunt trei sute de milioane. Sunt convinsă că vor fi recolte nemaipomenite…

Glasul îi tremura. S-a întors repede, ca să nu-i vadă lacrimile. Da, chiar aşa, şi-a zis Lady L. ducându-şi batista la ochi, lacrimile sunt nişte fete uşoare, iar şaizeci de ani de ironie, de umor de gheaţă şi de Anglie încă nu au reuşit să le înveţe pe curviştinele astea neruşinate un pic de reţinere. O vedea pe biata Annette luptând încă puţin, poate chiar ezitând… Numai că altceva nu se mai putea face. Lumea nu o putea salva, totuşi puţin ar fi putut-o ajuta. În rest… Lumea n-avea decât să îşi găsească alt fraier.

Aşa că s-a dus la uşă, a deschis-o cu grijă şi a ieşit, în parc începeau să apară semnele palide ale zorilor.

Nu se mai auzeau decât câinii lătrând, ca pentru a-i spune lunii adio. A mai aşteptat o secundă, cu ochii închişi, cu mâna dusă la gât, cu trupul îngheţat, apoi a scos un ţipăt şi s-a întors în fugă în pavilion.

— Armand, iute…

— Ce e?

— Vin… Iute… Poliţia… Vai! Doamne Dum

nezeule…

I-a zărit pe chip acel aer batjocoritor care-i acoperea întotdeauna trăsăturile în prezenţa pericolului, de parcă viaţa lui nu ar fi fost decât un fir de praf în ochi, de care te grăbeşti să scapi, şi i-a răspuns pe ton amuzat, cu acea relaxare un pic dispreţuitoare, căreia ţinuta de Curte îi sublinia nonşalanta aroganţă:

— Fir-ar al dracului!… Să-ncercăm totuşi să omorâm câţiva…

— Nu!

Lady L. s-a prefăcut că ar căuta ceva prin preajmă, s-a întors spre seiful din Madras, a ezitat o clipă…

— Hai aici…

A alergat spre seif, a întors cheia-n broască şi a deschis uşa grea, îmbrăcată în piele… S-a uitat înăuntru şi a oftat uşurată: era destul loc, destul…

— Ascunde-te repede! îi îndepărtez eu… Dar, hai odată, grăbeşte-te!

A ascultat-o fără grabă însă, cu siguranţă pentru a nu-şi înjosi propriul stil, ţinând în continuare trandafirul într-o mână şi pistolul în alta. Ea a luat geanta cu bijuterii şi i-a aruncat-o la picioare. Armand a privit-o cu admiraţie.

— Ar fi trebuit să mă gândesc la asta, a zis. Cu siguranţă, încă vom mai face lucruri mari împreună…

I-a zâmbit cu tandreţe: tandrul şi un pic crudul surâs al lui Lady L. Fiindcă în acel moment şi-a descoperit surâsul pe care nu-i mai rămânea decât să-l facă celebru. I-a făcut un mic semn din mână, a închis încet uşa şi a întors de trei ori cheia în >

broască.

Poetul-Laureat s-a îndreptat în fotoliu, uitându-se cu ochii ieşiţi din orbite la mobila bizară, care părea ieşită din cine ştie care poveste orientală, şi la acea mare doamnă a Angliei, cu umerii zgribuliţi în şalul ei, care zâmbea, stând

în picioare, în faţa seifului, cu o cheie în mână.

— Şi-apoi?

— Ei bine, m-am întors la bal. Promisesem un dans ducelui de Norfolk, dacă-ţi aduci aminte… Poliţia sosise. Bineînţeles că nu a găsit nimic. Am dansat, am băut multă şampanie… multă… Of, Percy, nu-ţi lua aerul ăsta ultragiat! Da, am băut mult. Cred chiar că m-am îmbătat… Trebuie să recunoşti că şi aveam din ce…

— În pavilion te-ai mai întors?

— Uneori e tare greu să fii în acelaşi timp şi femeie, şi mare doamnă…

— Diane, când te-ai întors în pavilion?

— Percy, nu mai ţipa, detest chestia asta… Ţi-am spus că băusem mult… Am avut o clipă de neatenţie… >

— *O clipă de neatenţiei*

— De altfel, peste puţină vreme a trebuit să părăsim Anglia, fiindcă, după cum bine ştii, soţul meu a obţinut până la urmă ambasada. Da, până la urmă totul a mers foarte bine. Fiul nostru a devenit, firește, ducele de Glendale… Este foarte iubit de englezi şi îşi face foarte bine meseria. Nepoţii lui Armand au reuşit cu toţii admirabil. Gândeşte-te şi tu: Anthony va fi în curând episcop, Roland e ministru de nu mai ştiu de care, James e directorul Băncii Angliei. În fine, pe astea le ştii pe toate. Păcat că nu pot să afle şi ei lucrul ăsta. De ajutat, i-am ajutat mult. Ar trebui să le mai dau o lecţie. De altfel, poate că, până la urmă, familia ar fi mai bine să fie anunţată. Sunt sigură că m-ar ajuta să-l duc în altă parte. Gândeşte-te că suntem în ajunul alegerilor. Dacă se descoperă ce am făcut, Partidul Conservator nici că-şi va mai reveni!

În sfârşit, Sir Percy Rodiner a reuşit să ridice mâna în direcţia elementului greu şi îndesat de mobilier, care semăna cu o monstruoasă tură de sah.

— Vrei să spui că de atunci e… că niciodată n-ai…

Lady L. stătea în picioare, sub portretul motanului ei

Trotto, care conducea la atac Brigada uşoară, în Crimeea, pictat peste nobilele trăsături ale Lordului Raglan, care flutura printre obuze lancea stindardului Sfântului Gheorghe. Papagalul Gavotte se uita binevoitor la el, cu ciocul lui galben şi penele care înlocuiseră nasul şi uniforma lui Wellington, pe câmpul de luptă de la Waterloo. Maimuţa Badine se bătea pentru libertate la Borodino, printre cadavre, foarte în largul ei în tunica bătrânului Kutuzov. Pechinezul Pongo îşi prezenta poporului capul în gravura cu Robespierre, iar tânărul Bonaparte, în faţa soldaţilor morţi, avea ciocul blândei peruşe Mathilde, care totuşi nu făcuse niciodată rău nimănui. Lady L. şi-a ridicat semeaţă capul, cu zâmbetul pe buze, înconjurată de toţi prietenii ei. Tăcerea lor nu i se păruse niciodată lipsită de înţelegere ori de simpatie. Singurele care ar fi putut-o condamna erau femeile care nu avuseseră vreodată grijă săâşi smulgă fiii din mâinile făcătorilor de istorie sau acelea care fuseseră capabile să iubească mai mulţi bărbaţi în viaţa lor.

Poetul-Laureat a realizat că Lady L. vorbea.

— Noroc n-am avut cu adevărat, zicea. Aş fi putut iubi un beţiv, un jucător de cărţi, un escroc, un drogat… însă, nici vorbă! A trebuit să fie un idealist autentic! Aşa că m-am lăsat şi eu purtată spre terorism. Să admitem că am fost o elevă bună şi cu asta basta. De câte ori, iubitule, nu m-am întors aici pentru a-ţi recita cu surâzătoare disperare oda pe care chiar tu ai fi putut-o dedica omenirii, unica şi cruda ta iubită cu adevărat, „minunata doamnă far de inimă”:

Ah! *Chiar trebuise să te văd, Chiar trebuise să îmi placi şi să îţi zic, naiv prăpăd, Cât de semeaţă ştii să taci,* y y

Să te iubesc, deci, trebuise.
Să mă aduci la disperare
Pradă unei idolatrii precise.
Doar spre a mă ucide-mi pare!
A întors cheia-n broască şi a deschis uşa. >.

Pistolul căzuse alături de geanta din piele şi puţin praf a zburat de pe hainele îngălbenite, de Curte. Armand stătea aşezat într-o atitudine meditativă, cu fruntea coborâtă spre trandafirul de tul roşu pe care încă-l ţinea în mână.

NOTĂ BIBLIOGRAFICĂ

În afara lucrărilor clasice despre istoria mişcării şi a gândirii anarhiste, următoarele texte mi-au fost de mare ajutor:

Armand Denis sau Ispita absolutului, Bielkine, Geneva, 1936.

Romantism, anarhie şi fascism, Sobieski, Varşovia, 1953.

Anarhiştii, burghezii secolului XX, Kardziel, Varşovia, 1959.

Armand Denis şi revoluţia permanentă, Lalard, Paris, 1931.

Pornografia ideologică, Halperin, Zürich, 1960.

Logica în aberaţiile mintale, Durater, Paris, 1932.

Perversiunea, Szatun, Varşovia, 1961.

Aristocraţie şi idealism, Perezatka, München, 1949.

Terorismul umorului, Blunt, Oxford, 1953.

Armand Denis sau Moartea lui Dumnezeu, Valère, Paris, 1958.

Puritatea prin sânge, Günther, München, 1952.

Pasiunile raţiunii, Natkin, Zürich, 1940.

Logica pasiunilor, Brentano, Paris, 1932.

Idealismul şi concepţiile aristocratice despre om, Sarafof, Moscova, 1960.

Umorul sau Teroarea albă, Gardé, Paris, 1921.

Aristocraţi, excentrici şi nihilişti, Raintbottom, Londra, 1961.

Neceaiev şi Armand Denis sau Refuzul umanului, Rattner, München, 1951.

Terorism şi deriziune, Winawer, Varşovia, 1959.

Nihilismul sau întâlnire la Hiroşima, Aptekman,

Viena, 1950.

Extremismul, nihilismul şi absolutul, Ajouard, Paris, 1930.

Dispariţia lui Armand Denis, după evadarea de la Livorno, a dat naştere unei serii de ipoteze ţinând toate, mai mult sau mai puţin, de domeniul fanteziei. Cea mai ciudată este cea expusă recent în *New World* de Stefan Felikson. Autorul crede că îl recunoaşte pe Armand Denis în persoana unui obscur militant al mişcării anarhiste americane de la începuturile ei – cunoscut sub pseudonimele de Sinter, Balachov, Musica etc. –, a cărui adevărată identitate nu a fost niciodată stabilită şi care a fost ucis în timpul revoltelor de la Detroit, din 1910. Autorul nu citează niciun fapt convingător pe care săâşi sprijine ipoteza, bazându-se în întregime pe o vagă asemănare fizică, mai exact pe descrieri făcute „straniei frumuseţi” a lui Sinter şi a lui Armand Denis.

Ţin să-mi exprim aici mulţumirile domnului François de Liencourt, al cărui ajutor mi-a fost deosebit de preţios în cadrul cercetărilor pe care le-am întreprins.